

ЗРАЗОК

Титульний аркуш для твердої обкладинки (розмір 7,5см x 13,5см)

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Магістерська робота
на тему: «Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку (на матеріалах ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал страхування»)»

Розробив студент групи 2-мЕФ

Лопухін Сергій Валерійович

Полтава 2024

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Магістерська робота

**на тему «Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою
забезпечення її ефективного розвитку (на матеріалах ПрАТ «Страхова
компанія «Арсенал страхування»)»**

Виконав: студент 2-го курсу, групи 2-мЕФ

Спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Лопухін С.В.

Керівник: к.е.н., доцент Скриль В.В.

Рецензент: Гл.бух. ТОВ «Зелений Слон»

Гмиря Н.В.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із

праць інших авторів без відповідних посилань

Лопухін С.В.

Підтверджую достовірність даних, використаних

у роботі

Лопухін С.В.

Полтава, 2024 року

АНОТАЦІЯ

Лопухін С.В. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку (на матеріалах ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування»). Рукопис. Магістерська робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2024.

Робота містить 123 сторінок, 24 таблиць, 23 рисунків, список літератури з 94 джерел та 3 додатки.

Ключові слова: страхова компанія, управління, фінансова діяльність, фінансові ресурси, державне регулювання.

Тема магістерської роботи є досить актуальною, оскільки процес ведення бізнесу в сучасних умовах вимагає від менеджерів своєчасного прийняття ефективних управлінських рішень, так як кризові явища у фінансовому та реальному секторах економіки призводять до фінансової нестабільності бізнес одиниць. Особливо гостро це питання постає перед страховими компаніями, які використовують фінансові ресурси або кошти з ризикових видів страхування в умовах економічної кризи, що потребує ефективної організації управління фінансовою діяльністю страховика.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і формуванні сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній та проведення апробації запропонованих рекомендацій, які сприятимуть розвитку страхового ринку.

Об'єктом дослідження є фінансова діяльність Приватного акціонерного товариства «Страхова компанія «Арсенал Страхування»».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади механізму управління фінансовою діяльністю страхової компанії в сучасних умовах.

У теоретичній частині роботи досліджено сутність фінансової діяльності страхової компанії та її специфіку; визначено інструменти сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній; розкрито сутність та критерії ефективного розвитку страхової компанії; проаналізовано методичні підходи до оцінювання фінансових результатів діяльності страхових компаній; визначено державний вплив на фінансову діяльність страхової компанії; наведено закордонний досвід управління фінансовою діяльністю страхових компаній.

У розрахунково-аналітичній частині роботи проаналізовано склад, структура та динаміка фінансових ресурсів страхової компанії; здійснено аналіз фінансово-економічної діяльності страхової компанії; оцінено фінансову стійкість і платоспроможність страхової компанії; прорахована оптимізаційна структура капіталу страхової компанії; здійснено прогнозування показників фінансової діяльності страхової компанії через покращення механізму управління; розроблено сучасну концепцію механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній за сучасних умов.

Практична цінність магістерської роботи у розробці прикладних рекомендацій стосовно управління фінансовою діяльністю страхових компаній за сучасних умов.

Інформаційне забезпечення дослідження включає закони, нормативні акти, інформаційні матеріали, що стосуються теми вивчення, а також фінансова звітність за 2020-2022 роки страхової компанії ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування»».

SUMMARY

Lopukhin S.V. Management of financial activities of an insurance company in order to ensure its effective development (based on the materials of PJSC "Insurance Company "Arsenal Insurance"). Manuscript. Master's Thesis for the Acquisition of the Second (Master's) Level of Higher Education in the Specialty 072 "Finance, Banking, and Insurance" under the educational and professional program "Finance, Banking, and Insurance," Yuri Kondratyuk National University of Poltava, Poltava, 2024.

The work comprises 123 pages, 24 tables, 23 figures, a list of references with 94 sources, and 3 appendices.

Keywords: insurance company, management, financial activities, financial resources, government regulation.

The topic of the master's thesis is quite relevant, as the process of conducting business in modern conditions requires managers to make timely and effective management decisions, as crises in the financial and real sectors of the economy lead to financial instability of business entities. This issue is particularly acute for insurance companies that utilize financial resources or funds from risky insurance types in the face of an economic crisis, which necessitates the effective organization of financial management for insurers.

The aim of the work is to justify theoretical principles and develop a contemporary concept of the financial management mechanism of insurance companies, as well as to conduct an evaluation of the proposed recommendations that will contribute to the development of the insurance market.

The subject of the research is the financial activities of the PJSC "Insurance Company "Arsenal Insurance".

The object of the research includes the theoretical and practical foundations of the financial management mechanism of an insurance company in modern conditions.

In the theoretical part of the work, the following aspects were investigated: the essence of the financial activities of an insurance company and its specific characteristics; identification of the tools within the modern concept of the financial management mechanism of insurance companies; the essence and criteria for effective development of an insurance company were disclosed; analysis of methodological approaches to evaluating the financial results of insurance companies; determination of the government's influence on the financial activities of an insurance company; presentation of international experience in managing the financial activities of insurance companies.

In the computational and analytical part of the work, the following tasks were performed: Analysis of the composition, structure, and dynamics of the financial resources of the insurance company; Examination of the financial and economic activities of the insurance company; Evaluation of the financial stability and solvency of the insurance company; Calculation of the optimized capital structure of the insurance company; Forecasting financial performance indicators of the insurance company through the improvement of the management mechanism; Development of a modern concept for the financial management mechanism of insurance companies in contemporary conditions.

The practical value of the master's thesis lies in the development of practical recommendations for managing the financial activities of insurance companies in modern conditions.

The research's information base includes laws, regulations, informational materials related to the study topic, as well as financial reports for the years 2020-2022 of the PJSC "Insurance Company "Arsenal Insurance".

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ЇЇ РОЗВИТКУ.....	8
1.1. Сутність фінансової діяльності страхової компанії та її специфіка.....	8
1.2. Інструменти сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній	18
1.3. Сутність та критерії ефективного розвитку страхової компанії	27
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ.....	34
2.1. Методичні підходи до оцінювання фінансових результатів діяльності страхових компаній	34
2.2. Інструменти державного впливу на фінансову діяльність страхової компанії.....	41
2.2. Закордонний досвід управління фінансовою діяльністю страхових компаній.....	46
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ» З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ.....	54
3.1. Аналіз складу, структури та динаміки фінансових ресурсів страхової компанії	54

				МР 2-МЕФ 10578592			
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
<i>Розроб.</i>	<i>Лотухін С.В.</i>			<i>Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку (на матеріалах ПРАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування»)</i>	Літ.	Арк.	Акрушів
<i>Перевір.</i>	<i>Скриль В.В.</i>				3	123	
<i>Н. Контр.</i>	<i>Скриль В.В.</i>				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
<i>Затверд.</i>	<i>Кулик В.А.</i>						

3.2. Аналіз фінансово-економічної діяльності страхової компанії.....	64
3.3. Оцінка фінансової стійкості і платоспроможності страхової компанії..	73
Висновки до розділу 3.....	78
РОЗДІЛ 4. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ	
ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ПРАТ	
«СТРАХОВА КОМПАНІЯ АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ» З МЕТОЮ	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ.....	
4.1. Оптимізація структури капіталу страхової компанії.....	79
4.2. Прогнозування показників фінансової діяльності страхової компанії через покращення механізму управління.....	87
4.3. Розробка сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю страхової компанії.....	90
Висновки до розділу 4.....	102
ВИСНОВКИ	104
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	113
ДОДАТКИ	123

				МР 2-МЕФ 10578592			
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
Розроб.	Лопухін С.В.			Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку (на матеріалах ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування»)	Літ.	Арк.	Акрушів
Перевір.	Скриль В.В.					4	123
Н. Контр.	Скриль В.В.				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
Затверд.	Кулик В.А.						

3.3. Оцінка інвестиційної привабливості ПрАТ «Фармацевтична компанія «Дарниця»

.....73

Висновки до розділу 3.....78

РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ФАРМАЦЕВТИЧНА КОМПАНІЯ «ДАРНИЦЯ»

.....80

4.1. Заходи щодо покращення результатів господарської діяльності та підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємства.....80

4.2. Організаційний план впровадження інвестиційного проекту та оцінювання ризиків.....87

4.3. Економічне обґрунтування проекту забезпечення інвестиційної привабливості підприємства.....97

Висновки до розділу 4.....105

ВИСНОВКИ.....107

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....111

ДОДАТКИ.....114

ВСТУП

В умовах розвитку ринкових відносин та зростання конкуренції великого значення набувають питання забезпечення захисту суб'єктів господарювання та фізичних осіб від наявних і потенційних загроз. Однак, не можна ігнорувати дві важливі події, які вплинули на цей контекст: вторгнення російської федерації в Україну та пандемія COVID-19.

Вищезгадані події створили надзвичайні умови як для бізнесу так і пересічного українця, які вимагають ретельного аналізу і планування з метою забезпечення стійкості та життєздатності підприємств та громадян України. Вторгнення росії в Україну призвело до зміни політичної та економічної ситуації, що може вплинути на стабільність бізнесу та його можливість функціонувати в надзвичайних обставинах. В цьому контексті, суб'єкти господарювання повинні розглянути можливі ризики, пов'язані з геополітичними подіями, і розробити стратегії для їх зменшення.

Пандемія COVID-19 також відкрила проблеми, пов'язані з готовністю підприємств та громадян до кризових ситуацій. Змушена робота в умовах карантину та обмежень на рух та торгівлю могла серйозно підірвати фінансову стійкість багатьох компаній. Ця ситуація підкреслює важливість належного планування та захисту від негативних факторів.

У таких умовах страхові компанії стають важливими партнерами для бізнесу, оскільки вони можуть надавати захист від ризиків, пов'язаних як з геополітичними подіями, так і з епідеміологічними загрозами. Це допомагає суб'єктам господарювання знизити ступінь невизначеності та перекласти частину відповідальності на страхові компанії, щоб забезпечити фінансову стійкість та стабільність у складних умовах.

Отже, в сучасному світі, де геополітичні та епідеміологічні загрози є реальними факторами, забезпечення захисту суб'єктів господарювання стає

складною завданням, і важливою складовою такого захисту може бути співпраця зі страховими компаніями.

Дослідженню проблем оцінки фінансової діяльності страховиків присвячені праці вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема В. Базилевича, Е. Нікбахт, А. Гропеллі, К. Воблій, О. Гаманкової, Л. Горбач, Л.Гутко, О. Левкович, Г. Малинич, Н. Ткаченко, Л. Шірінян та ін. Однак незважаючи на значний вклад наукових розробок в області оцінки показників фінансової діяльності страхових компаній є потреба вдосконалення механізму управління через запровадження нових сучасних інструментів щодо розвитку бізнесу.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і формуванні сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній та проведення апробації запропонованих рекомендацій, які сприятимуть розвитку страхового ринку.

На основі визначеної мети передбачається вирішити ряд завдань, а саме:

- дослідити сутність фінансової діяльності страхової компанії та її специфіку;
- визначити інструменти сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній;
- розкрити сутність та критерії ефективного розвитку страхової компанії;
- проаналізувати методичні підходи до оцінювання фінансових результатів діяльності страхових компаній;
- визначити державний впливу на фінансову діяльність страхової компанії;
- навести закордонний досвід управління фінансовою діяльністю страхових компаній;
- проаналізувати склад, структуру та динаміку фінансових ресурсів страхової компанії;
- здійснити аналіз фінансово-економічної діяльності страхової компанії;
- оцінити фінансову стійкість і платоспроможність страхової компанії;
- розробити оптимізаційну структуру капіталу страхової компанії;

– здійснити прогнозування показників фінансової діяльності страхової компанії через покращення механізму управління;

– розробити сучасну концепцію механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній за сучасних умов.

Об'єктом дослідження є фінансова діяльність Приватного акціонерного товариства «Страхова компанія «Арсенал Страхування»».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади механізму управління фінансовою діяльністю страхової компанії в сучасних умовах.

Для досягнення мети застосовано комплекс методів: методи економічного аналізу (аналіз, синтез), графічний, табличний і порівняльний метод, методи бухгалтерського обліку, прийоми та процедури контролю, узагальнення. Здійснення дослідження вище переліченими методами дасть можливість оцінити показники фінансової діяльності страхової компанії та визначити перелік інструментів щодо прийняття управлінських рішень для підвищення ефективності управління страховим бізнесом в сучасних реаліях.

Інформаційне забезпечення дослідження включає закони, нормативні акти, інформаційні матеріали, що стосуються теми вивчення, а також фінансова звітність за 2020-2022 роки страхової компанії ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування»».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ЇЇ РОЗВИТКУ

1.1. Сутність фінансової діяльності страхової компанії та її специфіка

Визначення змісту фінансової діяльності страховика неможливе без системного дослідження поняття «фінансова діяльність».

Узагальнюючи існуючі підходи до характеристики цього терміна, зазначимо, що більшість авторів дають однакове за суттю, хоча й різне за формулюванням визначення. Переважно науковці розглядають фінансову діяльність як діяльність, яка зумовлює зміни у величині і складі власного та позикового капіталів підприємства. Цей підхід відображений і в положеннях чинного законодавства [1].

Водночас під фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання розуміють цілеспрямовану систему заходів, що здійснюються підприємством задля реалізації поточних і стратегічних завдань його розвитку, забезпечення діяльності фінансовими ресурсами, управління ними, вчасного та повного виконання фінансових зобов'язань [2]. Інакше кажучи, це діяльність, пов'язана із формуванням, розміщенням і використанням власного капіталу, залученням і використанням коштів з зовні, сплатою відсотків за позичками, отриманням відсотків за депозитами, дивідендів тощо [3]. Проте найчастіше фінансову діяльність розглядають як систему форм і методів, які використовуються для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей [4,5,6,7], або як діяльність, що пов'язана з організацією фінансів підприємства і здійснюється відповідно до цілей і завдань стратегії економічного розвитку суб'єкта господарювання [8,9].

Фінансова діяльність, відповідно до норм Господарського кодексу України, включає грошове та інше фінансове посередництво, страхування, а також допоміжну діяльність у сфері фінансів і страхування [10].

Враховуючи визначення, подані у фаховій економічній літературі та у чинному законодавстві, підтримуємо наукову позицію вчених, котрі визначають фінансову діяльність як комплекс функціональних завдань, що здійснюються фінансовими службами підприємства для реалізації поточних і стратегічних цілей і пов'язані із фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням операційної діяльності, що у результаті призводить до змін у складі власного й залученого капіталів.

Розглянувши основні підходи до розуміння сутності фінансової діяльності страхових компаній, зазначимо, що це поняття визначене в окремих нормативно-правових актах, зокрема у Законі України «Про страхування» та «Ліцензійних умовах провадження страхової діяльності» [9,10]. Згідно з положеннями вказаних документів страховики, окрім страхування і перестрахування, можуть здійснювати фінансову діяльність, що пов'язана із формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням, тобто у страховому законодавстві чітко визначено сутність фінансової діяльності страховика.

З одного боку, це доволі звужений підхід, оскільки мова йде лише про залучений капітал страховика, а про власний капітал не зазначено, а з іншого боку – він конкретизує, що кошти страхових резервів формуються у процесі здійснення операційної діяльності, а їх розміщення відбувається у процесі інвестиційної діяльності. Ефективність управління у вказаних напрямках відображається змінами у складі та структурі не лише залученого капіталу, а й у складі та структурі власного капіталу страхових компаній, оскільки у разі позитивних фінансових результатів, отриманих від основної діяльності, є реальні фінансові можливості для поповнення власного капіталу та інвестування. Таким чином, дослідження фінансової діяльності страховика варто проводити із врахуванням специфіки страхування та страхової діяльності.

Страхова діяльність належить до сфери фінансових послуг. Вона належить до невиробничої сфери, де не створюється національний дохід і валовий внутрішній продукт, а лише відбувається їх перерозподіл [11].

Однак страховики завжди прагнуть до забезпечення прибутковості. Прибуток є важливим показником успішності здійснення фінансово-господарської діяльності страхової організації, джерелом зміцнення фінансової стійкості страховика, а також необхідною умовою зацікавленості власників у збереженні бізнесу.

Головною особливістю діяльності страховика є те, що спочатку страхова організація акумулює кошти, що приходять від страхувальника, для формування страхового фонду, а лише після цього несе витрати, пов'язані з компенсацією збитків за укладеними страховими договорами.

Групування підходів щодо визначення «фінансова діяльність» наведена у таблиця 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття «фінансова діяльність»

Підходи	Визначення
Закон України «Про страхування»	Предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, перестрахування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням
Налукова Н.І., Бадида М.П	Дослідження фінансової діяльності страховика варто проводити із врахуванням специфіки страхування та страхової діяльності
МСБО №1	Під фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання розуміють цілеспрямовану систему заходів, що здійснюються підприємством задля реалізації поточних і стратегічних завдань його розвитку, забезпечення діяльності фінансовими ресурсами, управління ними, вчасного та повного виконання фінансових зобов'язань
Гордієнко К. Л	Це діяльність, пов'язана із формуванням, розміщенням і використанням власного капіталу, залученням і використанням коштів з зовні, сплатою відсотків за позичками, отриманням відсотків за депозитами, дивідендів тощо
Зятковський І. В.	Фінансову діяльність розглядають як систему форм і методів, які використовуються для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей
Авторське визначення	Фінансова діяльність страхових компаній - система організації фінансового забезпечення функціонування страховика та досягнення ним намічених цілей

Також варто відмітити, що існують певні задачі фінансової діяльності страхових компаній:

- фінансове забезпечення всіх напрямків діяльності страховика і, в першу чергу, основної (страхової) діяльності;
- досягнення необхідного обсягу результативних показників діяльності страхової організації;
- виконання фінансових зобов'язань перед страхувальниками, власниками (засновниками, акціонерами), бюджетом і державними цільовими фондами, кредиторами, інвесторами та іншими;
- мобілізація фінансових ресурсів в обсягах, необхідних для росту власного капіталу, і фінансування подальшого розвитку;
- забезпечення ефективного та цільового розподілу і використання фінансових ресурсів;
- пошук резервів збільшення доходів, прибутку, а також підвищення рентабельності та платоспроможності страхової компанії.

Також організація фінансової діяльності ґрунтується на певних принципах, серед них варто виділити наступні:

Принцип плановості – здійснення стратегічного, поточного та оперативного планування діяльності страхової організації.

Принцип системності – облік релевантних факторів, сприяння прийняттю управлінських рішень та оцінка їх впливу на кінцеві результати діяльності страховика.

Принцип диверсифікації – диверсифікація джерел фінансування, напрямків вкладення капіталу в діяльність страхової компанії.

Також варто зазначити, що фінансові ресурси страхової компанії виступають основним об'єктом її фінансового управління, а правильний вибір тактики та стратегії управління ними є значним внутрішнім фактором фінансової стійкості страхової компанії. Тому варто розглянути їх сутність.

Отже, фінансові ресурси страхової організації – це сукупність тимчасово вільних коштів, що знаходяться в обігу страхової компанії та використовуються для здійснення страхової, інвестиційної, фінансової діяльності [1; 2].

Фінансові ресурси страхових компаній – це кошти, що перебувають в їх розпорядженні і спрямовуються на виконання страхових зобов'язань, створення резервів, інвестування, розвиток діяльності [3]. Страхова організація володіє певними фінансовими ресурсами, інвестування яких є джерелом інвестиційного доходу. За рахунок фінансових ресурсів страховик виконує свої зобов'язання перед страхувальниками, може стабілізувати власний фінансовий стан, зменшити інфляційний тиск, пропонувати на страховому ринку менш прибуткові види страхових послуг [1].

До основних джерел фінансових ресурсів страхових організацій відносяться:

– при створенні страхової організації - статутний капітал. На відміну від підприємств інших галузей економіки, які можуть формувати статутний капітал як в грошовій, матеріальній або нематеріальній формі [4], страхові компанії при створенні або збільшенні зареєстрованого статутного капіталу повинні сплатити його виключно в грошовій формі [5]. Дозволяється формування статутного капіталу страхової компанії цінними паперами, що випускаються державою, але не більше 25 % загального розміру статутного капіталу [5];

– в процесі функціонування страхової організації – дохід від страхової та перестрахової діяльності (у вигляді страхових і перестрахових премій), доходи від інвестування страхових резервів, доходи від продажу цінних паперів та інших активів, інші види доходів та кошти, отримані в результаті реалізації права на суброгацію.

В процесі перерозподілу страхових та перестрахових премій формуються страхові резерви, які можуть виступати як стаття доходів або витрат в залежності від зміни обсягу зобов'язань страхової компанії або її потреби в додаткових ресурсах та займають значну питому вагу у структурі фінансових ресурсів.

Для забезпечення виконання страховиками зобов'язань щодо окремих видів обов'язкового страхування страховики можуть утворювати централізовані страхові резервні фонди. Джерелами утворення централізованих страхових резервних фондів можуть бути відрахування від надходжень страхових платежів, внески власних коштів страховика, а також доходи від розміщення коштів централізованих страхових резервних фондів [5].

В економічній літературі виділяють таке найбільш змістовне визначення поняття фінансів страхових організацій: «Фінанси страхових організацій – це економічні відносини, які опосередковують кругообіг грошових коштів страховиків з метою забезпечення статутної діяльності і пов'язані з рухом грошових потоків, капіталу, розподілом та використанням доходів і грошових фондів страхових організацій» [7].

Страхові компанії є незвичайними суб'єктами господарювання. Вони забезпечують мобілізацію коштів страхувальників і створення відповідних фінансових ресурсів (у т.ч. страхових резервів) з метою надання страхувальникам страхового захисту. Цей факт є визначальним для розуміння специфіки економічних відносин, що складають зміст поняття «фінанси страхових організацій». Як усі фінансові відносини, фінанси страхових організацій носять імперативний (державно-владний) характер, більша їх частка безпосередньо або опосередковано регламентується законодавчими та нормативними актами. Страхуванню як виду підприємницької діяльності притаманна підвищена ризикованість, і це безпосередньо позначається на характері фінансових відносин у цій сфері.

Фінанси будь-якого суб'єкта господарювання базуються на певних організаційних принципах, притаманних конкретній організаційно-правовій формі функціонування, галузі економіки та виду діяльності. До загальних принципів організації фінансів страхової компанії відносять:

– принцип плановості, реалізація якого досягається шляхом поточного і стратегічного фінансового планування в страховій організації. Принцип притаманний страховій діяльності, так як розрахунки страхових тарифів чи

актуарні розрахунки передбачають планування витрат, збитковості і прибутковості страхової діяльності;

– диверсифікація в фінансовій діяльності передбачає розподіл фінансового ризику, що в повній мірі здійснюється при плануванні та формуванні інвестиційного портфеля страхової компанії. Також формування стійкості страхового портфеля засновано на диверсифікації технічного ризику страховика;

– взаємозв'язок та взаємообумовленість полягає в тому, що основні фінансові показники страхової організації представляють собою єдину систему, зміни в якому-небудь елементі якої викликає адекватні зміни в інших;

– гнучкість організації фінансів означає маневреність в управлінні ресурсами страхової організації, проведення гнучкої політики, гнучкість статей доходів, складу і структури інвестицій, тарифів тощо;

– принцип раціональності повинен бути врахований при плануванні і здійсненні витрат. Також, він полягає у застосуванні різних економіко-математичних методів в управлінні фінансовими результатами страхової компанії та вибір найоптимальніших з них;

– оперативність фінансової діяльності передбачає у випадку негативної ситуації своєчасне коректування фінансової політики організації, прийняття конструктивних рішень і здійснення відповідних дій з ціллю ліквідації загрозливого стану.

– принцип акумуляції та подальшого розподілу грошових потоків визначає склад та структуру капіталу страхової компанії, виокремлюючи як основну його частину фінансові ресурси.

Матеріальний зміст фінансів страхових компаній полягає в тому, що ними є грошові фонди, сформовані страховиком у процесі розподілу його доходів і накопичень. Матеріальною умовою функціонування таких фінансів є грошові кошти, накопичені в результаті функціонування відповідних видів грошових відносин страховика. Матеріальною основою цих відносин є рух грошових коштів, котрий пов'язаний з утворенням і використанням власного й

залученого капіталу, провадженням інвестиційної та звичайної господарської діяльності, потребою виконання зобов'язань перед страхувальниками, державою, об'єднаннями страховиків, членом котрих є страхова компанія, та іншими економічними суб'єктами.

Фінансові ресурси страхової компанії складаються з двох основних частин: власного та залученого капіталу, при цьому залучена частина капіталу значно переважає над власним капіталом (рис.1.1).

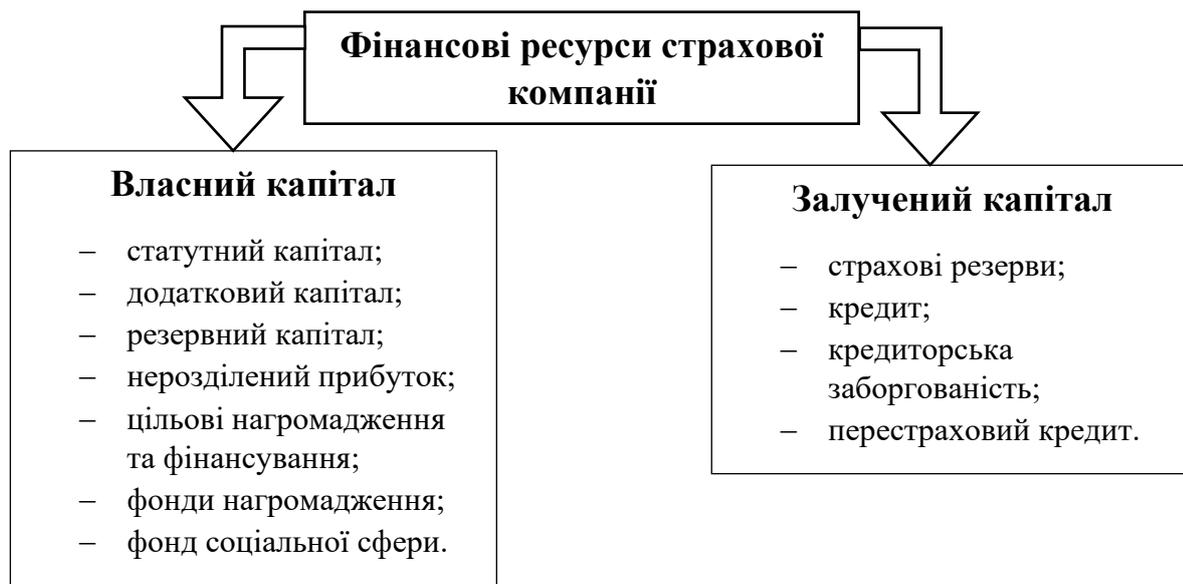

Рис. 1.1. Структура фінансових ресурсів страхової компанії

Джерело: [8]

Така ситуація зумовлюється специфікою страхової галузі. Діяльність страхової компанії заснована на створенні грошових фондів, джерелом яких є кошти страхувальників, які були отримані у вигляді страхових премій. Вони не належать страховику. Ці кошти лише тимчасово, на період дії договорів страхування, знаходяться в розпорядженні страхової компанії. Після цього вони використовуються або на виплату страхової суми, або перетворюються в доходну базу (за умови безбиткового проходження договору), або повертаються страхувальникам в тій частині, яка була передбачена умовами договору. На нашу думку, цю частину капіталу складно назвати позиковим капіталом, тому що в цьому випадку у майбутньому він повинен бути

відторгнутим у повному обсязі. Можливість перетворення цих коштів через деякий час у дохід страховика обґрунтовує коректність визначення «залучені кошти» чи «залучений капітал». Вони одночасно можуть бути використані страховиком тільки як інвестиційне джерело.

За своєю суттю, фінансові ресурси страхової компанії являють собою залучений капітал, який деякий час складає сукупність тимчасово вільних коштів страховика. Кругообіг коштів страхової компанії не обмежується проведенням страхових операцій, він ускладнюється залученням коштів в інвестиційний процес.

Головною особливістю організації страхового бізнесу є наявність специфічних фінансових резервів, які мають суворо цільове призначення. Ця обставина відображає суґубо галузеву специфіку.

Характер кругообігу грошових коштів і ступінь розмаїття і складності фінансових відносин страхової організації обумовлюється кількома чинниками:

1) організаційною формою, в якій створена страхова компанія. Організаційна форма впливає на розмір та структуру статутного фонду (капіталу), на порядок формування резервного фонду господарського товариства, на порядок розподілу прибутку і сплату дивідендів, на розподіл відповідальності за зобов'язаннями страхової організації між її учасниками;

2) внутрішньою структурою страхової організації. З огляду на внутрішню структуру існують прості й складні страховики. Прості організації не мають відокремлених підрозділів - філій та представництв. Складні організації мають однорівневу або дворівневу систему відокремлених підрозділів;

3) обсягом і структурою страхового портфеля страховика. Обсяг та структура страхового портфеля впливає на відносини з суб'єктами страхового ринку – страховими посередниками; перестраховиками; об'єднаннями страховиків. Ця взаємодія ускладнює кругообіг коштів страховика, створюючи нові канали їх надходження, розміщення, а також змінює структуру витрат страхової компанії, впливає на її фінансовий результат. Вплив цього фактора все більше відчувається з розвитком страхового ринку, його інституційної

структури, з ускладненням відносин між страховими інститутами. Наприклад, певний рівень стосунків між страховиком і перестраховиком передбачає заохочення страховика не тільки шляхом сплати йому перестраховочної комісії, а й шляхом участі у прибутках перестраховика, шляхом депонування у цедента страхових премій, які мали б бути сплачені на користь перестраховочної компанії тощо;

4) обсягом і структурою інвестиційного портфеля страховика. Обсяг і структура портфеля визначає склад суб'єктів фінансових взаємовідносин, впливає на структуру грошових надходжень, обсяги та структуру фінансового результату страхової організації.

Отже, кругообіг грошових коштів страхової організації є більш складним, аніж в інших суб'єктів господарювання. З огляду на це складнішими є завдання, пов'язані з організацією фінансів страховика.

Економічний зміст фінансів страхових організацій впливає з економічного змісту страхування і обумовлений особливостями цієї, сфери підприємницької діяльності. Тобто страхові компанії як специфічні підприємства створюються для отримання прибутку, але разом з тим предметом їх безпосередньої діяльності є страхування, інакше кажучи – надання страхового захисту, і вони мають бути фінансово спроможними його забезпечити. Досягнення такого двоєдиного завдання можливе за умови відповідної організації фінансів страховика.

А це означає, що метою організації фінансів страховика і управління ними є не тільки досягнення максимального достатку фірми або загальної вартості капіталу, вкладеного у справу, а ще й забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності страхової компанії (як об'єктивної умови виконання страхових зобов'язань).

Таким чином, під організацією фінансів страховика слід розуміти організацію управління грошовими перерозподільчими відносинами між страховою компанією та її контрагентами; організацію та управління рухом грошових коштів страховика та його капіталу в чинному правовому середовищі

з метою забезпечення фінансової стійкості страховика і максимізації його прибутку або збільшення вартості компанії.

1.2. Інструменти сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній

Перш ніж розглянути концептуальні засади управління фінансовими ресурсами страхової компанії, потрібно зазначити особливості їх формування, зумовлені метою і завданнями страхової діяльності. Як економічна категорія страхування становить систему економічних відносин, яка вміщує сукупність форм та методів формування цільових фондів грошових коштів і їх використання на відшкодування збитків при різних непередбачених явищах, а також на надання допомоги громадянам при настанні певних подій у їхньому житті.

Слід відмітити, що подібно до підприємств галузей нематеріального виробництва у страхових компаній у процесі кругообігу фінансових ресурсів відсутня стадія виробництва, а фінансові ресурси протягом всього кругообігу виступають лише у грошовій формі. При цьому головною особливістю діяльності страхової компанії є те, що на відміну від сфери виробництва, де товаровиробник спочатку здійснює витрати на випуск продукції, а потім уже компенсує її за рахунок виручки від реалізації, страховик спочатку акумулює кошти, що надходять від страхувальника, створюючи необхідний страховий фонд, а лише після цього несе витрати, пов'язані з компенсацією збитків за укладеними страховими угодами.

Тобто, якщо фінансові ресурси промислових підприємств послідовно приймають грошову і товарну форму, то фінансові ресурси страхової організації завжди мають лише грошову форму. У самому загальному вигляді фінансовий механізм страхування має наступний вигляд:

Страхові внески → Страховий фонд → Страхові виплати

Страховик формує і використовує кошти страхового фонду, покриваючи збиток страхувальника і фінансуючи власні витрати по веденню страхової справи. Формування фінансових ресурсів у страхових організаціях відбувається під час створення статутного фонду, а також у процесі розподілу грошових надходжень у результаті повернення авансових коштів в основні та оборотні кошти, використання доходів на формування резервного фонду, фонду споживання і фонду накопичення. При цьому основними джерелами формування фінансових ресурсів страхових компаній є власні та залучені кошти [33].

Двоїстий характер діяльності страховика, що полягає як у проведенні власне страхування, так і у виконанні ним ролі активного інвестора, зумовлює специфіку формування його внутрішніх фінансових ресурсів за рахунок трьох основних видів доходів:

- доходи від страхової діяльності, тобто всі надходження на користь страховика, пов'язані з проведенням страхування і перестраховування;
- доходи від інвестування і розміщення тимчасово вільних коштів (як власних, так і коштів страхових резервів);
- інші доходи, тобто ті, які не належать ні до страхових, ні до інвестиційних доходів, але часом з'являються у страховика у процесі його звичайної господарської діяльності.

Але, для ефективного функціонування страхових компаній необхідне системне управління їх фінансовою діяльністю. Сутність даного управління полягає в спроможності акумулювати у достатньому обсязі платежі у розрізі окремих видів страхування та здійснювати необхідні виплати страхових сум й відшкодувань за фактом настання страхових подій, розподілених у просторі й часі. Менеджмент фінансової діяльності страховика має бути спрямований на розв'язання трьох ключових завдань:

- по-перше, розширення страхового покриття найрізноманітніших ризиків;
- по-друге, забезпечення платоспроможності та ліквідності;

– по-третє, підвищення рентабельності страхових операцій та генерування прибутків.

Згідно ст. 3 Закону України «Про страхування» від 2021 р. зміст поняття діяльність зі страхування розглядається в п'ятьох опціях, зокрема:

- 1) пряме страхування за класами страхування;
- 2) перестраховання за класами страхування;
- 3) діяльність, пов'язану з управління активами страховика;
- 4) діяльність з реалізації страхових продуктів;
- 5) іншу діяльність, пов'язану зі здійсненням прямого страхування [31].

В науковій та навчальній літературі достатньо широко висвітлено сутність поняття фінансової діяльності. Так, зокрема Терещенко О.О. вважає що це «комплекс функціональних завдань, здійснюваних фінансовими службами підприємства і пов'язаних з фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням операційної діяльності суб'єкта господарювання» [35]. О.О. Непочатенко підкреслює що фінансова діяльністю розглядається, як «процес, під час якого суб'єкт господарювання формує, розподіляє, перерозподіляє та використовує фінансові ресурси для задоволення поставлених цілей» [15].

Зокрема Н. Ягодинська стверджує: «по-перше, страхова діяльність зводиться до діяльності безпосередньо самої компанії; по-друге, як процес організації споживання послуг та товарів у вільний час від виробничих процесів; по - третє, як відносини в суспільстві щодо використання вільного часу людей, що знаходяться за місцем проживання, стосовно надання необхідних послуг щодо безпеки людей» [42].

Економічний зміст управління страховою діяльністю, з погляду В. Базилевич розглядається як діяльність, що «спрямована на захист майнових інтересів юридичних та фізичних осіб, що потерпіли у зв'язку з настанням страхових випадків, визначених договором чи страховим законодавством, за рахунок страхових фондів, які формуються учасниками страхування» [2]. О. Толстенко розглядає страхову діяльність як систему складних економічних і

цивільно-правових відносин, пов'язаних з формуванням резервних грошових коштів для забезпечення страховиком виплат страхового відшкодування та отримання прибутку на базі актуарно розрахункових тарифних ставок для різних об'єктів страхування і страхових ризиків» [36].

А. Олександрова в своїх дослідженнях процес фінансового управління розмежовує на вузькоспеціалізовані та концептуальні основні складові. «Перша група визначає конкретні аспекти страхової діяльності (економічні, соціальні, юридичні тощо) і виступає як вирішення специфічних проблем. Друга група розкриває внутрішній зміст страхової діяльності, виражений у єдності всієї різноманітності властивостей та відносин, і дозволяють йому відрізнити страхову діяльність від подібних, часто взаємопов'язаних, але зовсім інших явищ» [19].

Процес управління фінансовою діяльністю страхової компанії передбачає деталізацію і уточнення мети та завдань управління, визначення суб'єктів та об'єктів управління, відображення методів та фінансових інструментів діяльності страхової компанії (рис.1.2).

Наявність значних грошових потоків страховика потребує додаткових інструментів фінансового менеджменту страхової компанії для прийняття ефективних управлінських рішень. Наскільки ефективні дії менеджменту страхової компанії щодо фінансових відносин дає оцінку регулятор, який здійснює державний нагляд за веденням фінансової діяльності щодо виконання вимог законодавства України. І, оскільки страхові компанії мають статус фінансових установ, практично всі питання, пов'язані з регулюванням діяльності, є питаннями регулювання фінансових відносин щодо запобігання неплатоспроможності страховиків та захисту інтересів страхувальників.

Основною діяльністю страхових компаній є надання страхових послуг та отримання страхового захисту страхувальниками, що потребує управління фінансовими ресурсами страховиків, які є одним із найважливіших для забезпечення фінансової стабільності. Перетворення фінансових ресурсів у матеріальні, інтелектуальні, інноваційні та інші види ресурсів зумовлена

особливістю фінансової діяльності страхових компаній та потребує ефективності управління щодо забезпечення фінансової стійкості.

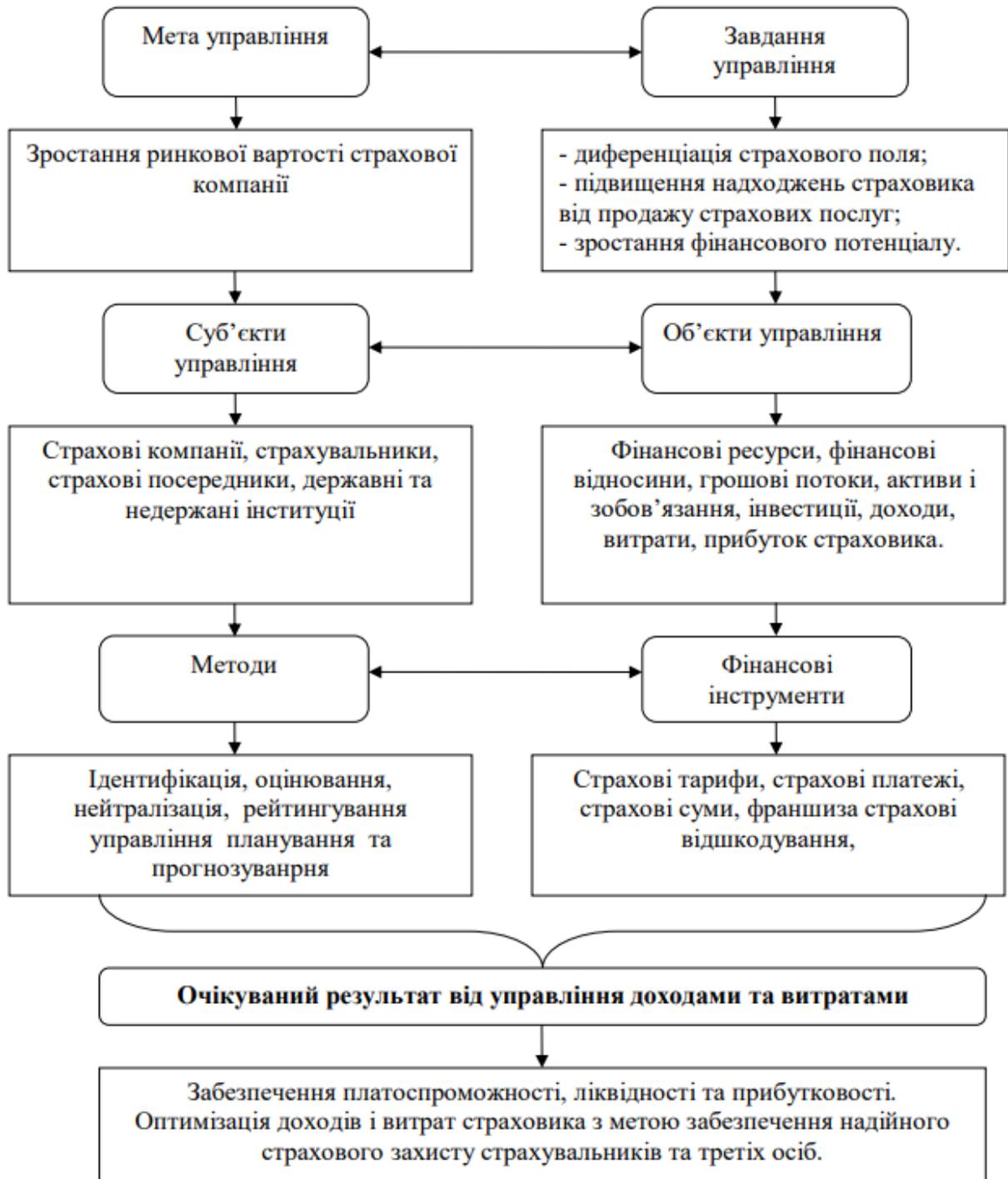

Рис.1.2. Складові елементи системи управління фінансовою діяльністю страхової компанії

Причому мета менеджменту полягає у зростанні прибутків та збільшенні ринкової вартості страхової компанії, тоді як для розвитку страхового бізнесу

важливим є забезпечення достатнього рівня платоспроможності та фінансової стабільності, що потребує державного регулятора для контролю за показниками фінансової діяльності. Тобто саме держава є соціальним гарантом забезпечення інтересів страхувальників, які потребують страхового захисту і внесених суми премій через здійснення контролю платоспроможності страхової компанії.

Експертами Міжнародної асоціації у галузі страхової діяльності зазначається що управління страховою діяльністю слід розглядати як сукупність відносин та явищ, які виникають під час руху та перебування людей у місцях, де вони споживають необхідну кількість послуг і інформації [13].

Процес управління фінансовою діяльністю страховика передбачає виокремлення джерел формування доходів та здійснення витрат пов'язаних з виконанням договорних зобов'язань та формуванням елементів прибутку страхової компанії. З позиції менеджменту доходи страхової компанії розмежовуються на операційні, інвестиційні та фінансові (рис. 1.3).

Рис.1.3. Складові елементи доходів страхових компаній [29]

Фінансова діяльність страховика передбачає здійснення відповідних витрат компанії. Основні напрями витрат спрямуюся на виплати страхових сум та відшкодувань на умовах передбачених договорами страхування, а також проведення адміністративних витрат та формування елементів прибутку страховика. Склад та структура витрат страхової компанії висвітлено на рис. 1.4.

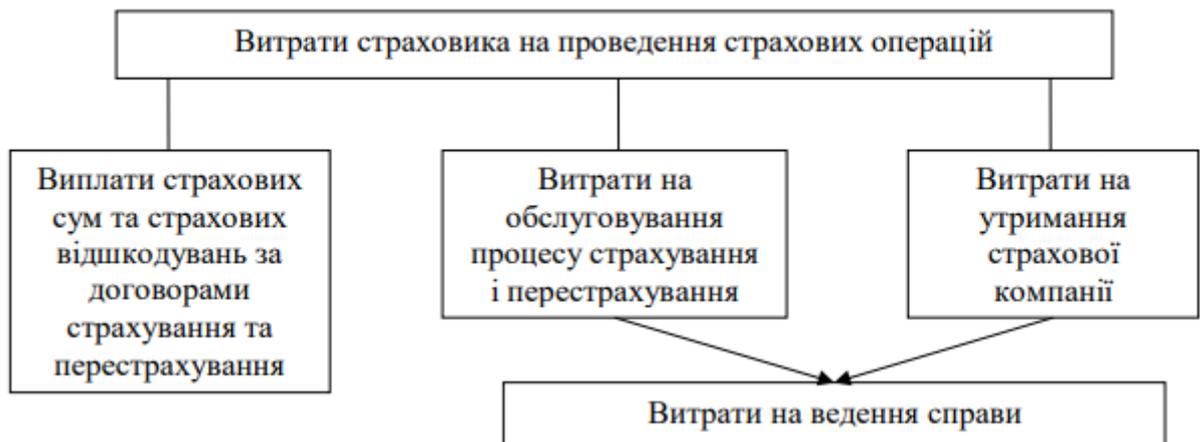

Рис. 1.4. Склад та структура витрат страхової компанії

Відтак в авторському розумінні управління фінансовою діяльністю страхової компанії варто інтерпретувати, як багатогранний процес, спрямований на акумулювання фінансових ресурсів (у вигляді страхових платежів), раціональне їх управління протягом визначеного періоду часу та використання через механізм виплат відшкодувань та страхових сум, а також формування елементів прибутку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Варто зазначити, що страховий ринок ще не задовольняє соціальні потреби суспільства повністю, так як не працюють системи медичного страхування та недержавного пенсійного страхування, не достатньо розвинуто страхування життя, страхування катастрофічних ризиків, страхування суб'єктів бізнес діяльності, аграрне та інші важливі види страхування, які не виконують повною мірою функції з точки зору національної безпеки та захисту громадян. Основні перешкоди на шляху розвитку цього процесу є: не розвиненість

інституціональних умов: недосконалість законодавства, монополізм міністерств і відомств, корпоративні інтереси, не довіра населення до системи страхування, що потребує реформи.

Проведення реформ необхідно для сталого економічного розвитку і добробуту українців. Зарубіжний досвід передбачає ефективний перехід функцій нагляду і вимагає не тільки чіткої координації дій усіх учасників страхового ринку, але і консолідації бізнесу на основі саморегулювання. І так страховий бізнес у своєму розвитку вже досяг рівня необхідності створення нової інституції, і питання подальшої консолідації бізнесу, захисту інтересів страховиків та прав споживачів страхових послуг повинні стати основою створення єдиної саморегульованої організації на страховому ринку. Це потреба часу, але мета не лише об'єднатись, але й визначити чіткі завдання. Розвиток страхового бізнесу України йде євроінтеграційним шляхом, що потребує оновлення законодавчої бази щодо впровадження європейських стандартів для захисту прав споживачів страхових послуг. Дана ситуація свідчить, що вітчизняний страховий ринок потребує модернізації, заміни нинішньої моделі управління на нову, ефективну, що відповідатиме реальним потребам розвитку страхового бізнесу, яка має бути орієнтована на врахування індивідуальних особливостей і потреб споживачів страхових послуг. Для розвитку страхового ринку та вирішення проблем необхідно виконання умов:

- економічне зростання, підвищення доходів населення і бізнесу;
- наявність платоспроможного попиту на страхові послуги;
- сприятливий інвестиційний клімат та податковий режим;
- удосконалення нормативної бази, що регламентує страхову діяльність;
- усвідомлення економічної доцільності та необхідності страхування;
- виховання страхової культури і потреби до страхування у суспільстві.

Сучасний стан розвитку страхового ринку України свідчить про не досить високу ефективність у функціонуванні фінансової системи, що залежить від ментальних особливостей і макроекономічної ситуації країни та населення. Обсяг страхових послуг на фінансовому ринку України за зібраними преміями

дорівнював 0,06% світового обсягу і був меншим у 400 разів порівняно із США, у 60 разів – з Німеччиною, у 50 разів – із Францією [36].

Використання зарубіжного досвіду менеджменту страховими компаніями є важливим для організації страхування, так як є накопичений досвід ринкових перетворень, оцінки ризику і прогноз страхових подій, що сприяє розробці пропозицій щодо ефективності управління страховиками щодо виконання страхових зобов'язань страхувальників, що потребує проведення реформ в даній сфері.

В умовах реформування страхового ринку необхідно передбачити захист прав споживачів фінансових послуг, до яких входить страховий ринок. Розглянемо базові принципи, які мають бути покладені в основу реформи страхового ринку через формування єдиної для всіх фінансових ринків системи захисту прав споживачів [57]:

- регулювання ринку фінансових послуг України до правил та норм ЄС;
- формування ринкового конкурентоспроможного середовища;
- здійснення державного нагляду на основі оцінки ризиків;
- розкриття інформації учасниками фінансового сектору регулятором;
- цілісність фінансової системи, захист прав споживачів та інвесторів;
- впровадження європейських стандартів захисту прав споживачів страхових послуг усіх учасників страхового ринку на принципах партнерства і прозорості, відкритості та довіри через оновлення законодавчої бази.

Варто відмітити, що ідею захисту прав споживачів фінансових послуг у страхуванні вже багато років здійснює державний нагляд та активно реалізує регулятор. Згідно Закону України [25] на сьогодні дану функцію виконує Національний банк України, який зазначає, що у цілому робота пов'язана зі зверненнями громадян і спрямована на якісний та своєчасний їх розгляд, належну організацію і проведення особистого прийому щодо забезпечення конституційного права громадян на звернення щодо їх вирішення.

1.3. Сутність та критерії ефективного розвитку страхової компанії

Для характеристики страхової компанії використовують такі поняття як розвиток. Розвиток визначається не просто зміни, а прогресивні зміни, які удосконалюють процеси підприємства. Розвиток характеризується такими параметрами як освоєння нових видів технологій, освоєння нових ринків, використання модернізованого обладнання, новітньої техніки, впровадження нових форм організації й оплати праці та методів управління виробництвом, удосконалення партнерських відносин і формування нових. Розвиток підприємства – це незворотні, цілеспрямовані та закономірні зміни господарської системи, послідовність переходу її з одного стану в якісно інший на основі удосконалення техніки, технології та організації праці, впровадження новацій в управлінні [14].

Розвиток – це довгострокова категорія, тому і показники, що характеризують ефективний розвиток, повинні визначатись через методи стратегічного аналізу. Вимірювання результативності в стратегічному аспекті розглядається через теорію зацікавлених сторін.

З погляду філософії розвиток – незворотна, спрямована, закономірна зміна матеріальних (організм, екосистема, підприємство) та ідеальних (мова, культура, релігія) об'єктів. Тільки одночасна наявність трьох визначених властивостей виділяє процеси розвитку серед інших [54].

Незворотність – це здатність процесів довільно протікати у певному напрямку без можливості природного повернення у висхідний стан. Система, в якій відбулися незворотні процеси, не може повернутись у висхідний стан без того, щоб у навколишньому середовищі не залишилось якихось змін. Спрямованість – здатність системи змінюватись в одних напрямках більшою мірою, ніж в інших. Закономірність – властивість системи відповідати певним законам. У свою чергу закон – це необхідний, істотний, постійно повторюваний взаємозв'язок явищ реального світу, що визначає етапи і форми процесу розвитку явищ природи, суспільства і духовної культури [43].

Закономірність – властивість системи відповідати певним законам. У свою чергу закон – це необхідний, істотний, постійно повторюваний взаємозв'язок явищ реального світу, що визначає етапи і форми процесу розвитку явищ, природи, суспільства і духовної культури.

Закономірність забезпечує змінам відповідність причинно-наслідковим зв'язкам, коли за тих самих обставин зміни системи відбуватимуться певним чином, коли з одних і тих самих причин за тих самих умов (що істотно) завжди впливатиме той самий наслідок. Як такий наслідок може розглядатися стан системи. Однаковий ланцюг змін при однаковому висхідному стані повинен приводити до однакового кінцевого стану (результату).

По-друге, поняття розвитку значною мірою передбачає певну стохастичність (тобто випадковість) і невизначеність, яка не знімається. Це зумовлюється головним чином тією обставиною, що зміни, які спричинюють розвиток, відбуваються у середовищі, стан якого не відомий заздалегідь і залежить від взаємодії значної кількості випадкових факторів.

По-третє, розвиток передбачає зміни системи внаслідок її внутрішньої діяльності. Таким чином, процеси розвитку систем передбачають, у першу чергу, активну роль внутрішніх механізмів самоорганізації систем під якою у наукових колах розуміють процес упорядкування внутрішньої структури і потоків через систему речовини, енергії та інформації, який забезпечується механізмами регуляції такої системи (механізми зворотного зв'язку).

З точки зору економіки розвиток – це сукупність прогресивних та регресивних, керованих та некерованих процесів, які відбуваються в економіці на мікро- та макрорівнях і результатом яких є закономірні, якісні, незворотні зміни в економічних системах та серед учасників таких систем [54].

Отже, на нашу думку, розвиток суб'єкта страхового бізнесу – це незворотна, спрямована, закономірна зміна у його соціально-економічній системі, що відбувається під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів і передбачає перехід страховика з одного стану в інший, що супроводжується зміною його кількісних та якісних характеристик.

Одним із перших ідею враховувати інтереси зацікавлених сторін в управлінні компанією сформулював відомий економіст Фрімен у 1984 році, який доводив, що управління на майбутнє приватною фірмою може бути набагато ефективнішим і результативнішим, якщо менеджери почнуть враховувати інтереси зацікавлених сторін (споживачів, постачальників, власників, держави тощо). На думку Фрімена тільки у злагодженій багатовекторній політиці управління власною справою можна знайти відповідь на загрози, які створює сучасне ринкове середовище, що прямує до глобалізації та невизначеності.

Очевидно, що серед найбільш вагомих груп зацікавлених сторін слід виділити власників бізнесу, покупців продукції, безпосередньо підприємство і державу. Інтереси інших зацікавлених сторін можуть бути враховані вибірково [2].

Система показників відповідальності (ASC) призначена для пошуку своєрідного «балансу інтересів» між різними зацікавленими сторонами. Контракти в системі зацікавлених сторін (або взаємозв'язки) розглядаються як внески різних зацікавлених сторін взамін вигід та стимулів, які забезпечує підприємство. Зацікавлені сторони залишаються зацікавленими лише доти, поки підприємство забезпечує такі стимули, цінність яких перевищує, або, як мінімум, компенсує зроблені внески.

Згідно моделі ASC суб'єкт підприємницької діяльності та зацікавлені сторони поєднуються двома типами зв'язків – внесками і стимулами. Процес практичного впровадження цієї моделі здійснюється в декілька етапів: ідентифікація зацікавлених сторін; визначення внесків, отриманих від кожної зацікавленої групи осіб, і стимулів, наданих підприємством цим групам; ранжування внесків і стимулів за пріоритетом; визначення показників для кожного внеску; практичне застосування вибраних показників для підготовки і прийняття стратегічних управлінських рішень.

Розглянемо зміст моделі ASC, у якій суб'єкт підприємницької діяльності та зацікавлені сторони поєднуються двома типами зв'язків – внесками і

стимулами. Процес практичного впровадження цієї моделі здійснюється в декілька етапів:

1. Ідентифікація зацікавлених сторін;
2. Визначення внесків, отриманих від кожної зацікавленої групи осіб, і стимулів, наданих підприємством цим групам;
3. Ранжування внесків і стимулів за пріоритетом (важливістю);
4. Визначення показників для кожного внеску (стимулу);
5. Практичне застосування вибраних показників для підготовки і прийняття стратегічних управлінських рішень.

Ключові показники у моделі ASC, адаптовані для страхових компаній, представлені в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Ключові показники у моделі ASC для страхової компанії

Зацікавлені сторони	Внески	Показники	Стимули	Показники
Акціонери	Капітал	Величина статутного капіталу	Зростання вартості фірми, окупність інвестицій	Ринкова вартість акцій, прибуток на одну акцію
Персонал	Праця	Продуктивність праці	Відповідний рівень життя та умови праці	Величина і рівень оплати праці
Страховальники	Прихильність до фірми	Обсяг страхових платежів (премій, внесків)	Своєчасне врегулювання збитків, фінансова стійкість та платоспроможність	Обсяг страхових відшкодувань
Держава	Надання ліцензій на провадження видів обов'язкового та добровільного страхування	Кількість виданих ліцензій	Дотримання чинного законодавства	Обсяг сплачених податків за період

Фахівці виокремлюють, здебільшого, шість головних чинників, які у сукупності забезпечують фінансову надійність страхової компанії: достатній власний капітал, формування збалансованого страхового портфеля, достатні

страхові резерви, ефективна тарифна політика, ефективне управління активами, перестраховання [16].

Законом України «Про страхування» встановлено наступні вимоги до забезпечення платоспроможності страховиків: наявності сплаченого статутного фонду та наявності гарантійного фонду страховика; створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань; перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності [9].

Висновок до розділу 1

Досліджено поняття «фінансова діяльність», встановлено, що більшість авторів дають однакове за суттю, хоча й різне за формулюванням визначення.

Сутність поняття фінансової діяльності страхових компаній визначено на законодавчому рівні Законі України «Про страхування» та «Ліцензійних умовах провадження страхової діяльності». Встановлено, що організація фінансової діяльності ґрунтується на певних принципах, а саме: принцип плановості; принцип системності; принцип диверсифікації.

Основу фінансової діяльності страхової діяльності ґрунтується на основі фінансових ресурсів страхових компаній. Джерелами фінансових ресурсів є статутний капітал та дохід від страхової та перестрахової діяльності.

При розгляді механізму управління фінансовою діяльністю страхової компанії виявлено, що у самому загальному вигляді фінансовий механізм страхування має наступний вигляд: Страхові внески → Страховий фонд → Страхові виплати. Встановлено, що процес управління фінансовою діяльністю страхової компанії передбачає деталізацію і уточнення мети та завдань управління, визначення суб'єктів та об'єктів управління, відображення методів та фінансових інструментів діяльності страхової компанії. Причому мета управління полягає у зростанні прибутків та збільшенні ринкової вартості страхової компанії, тоді як для розвитку страхового бізнесу важливим є забезпечення достатнього рівня платоспроможності та фінансової стабільності,

що потребує державного регулятора для контролю за показниками фінансової діяльності. Тобто саме держава є соціальним гарантом забезпечення інтересів страхувальників, які потребують страхового захисту і внесених суми премій через здійснення контролю платоспроможності страхової компанії.

Процес управління фінансовою діяльністю страховика передбачає виокремлення джерел формування доходів та здійснення витрат пов'язаних з виконанням договорних зобов'язань та формуванням елементів прибутку страхової компанії. З позиції менеджменту доходи страхової компанії розмежовуються на операційні, інвестиційні та фінансові.

Фінансова діяльність страховика передбачає здійснення відповідних витрат компанії, тому вони теж були згруповані в роботі.

Аналіз показав, що сучасний стан розвитку страхового ринку України свідчить про не досить високу ефективність у функціонуванні фінансової системи, що залежить від ментальних особливостей і макроекономічної ситуації країни та населення. Обсяг страхових послуг на фінансовому ринку України за зібраними преміями дорівнював 0,06% світового обсягу і був меншим у 400 разів порівняно із США, у 60 разів – з Німеччиною, у 50 разів – із Францією. Саме тому даний фінансового ринку потребує ефективного розвитку. В роботі досліджено категорію розвиток. Так, вважається, що розвиток – це довгострокова категорія, тому і показники, що характеризують ефективний розвиток, повинні визначатись через методи стратегічного аналізу. Вимірювання результативності в стратегічному аспекті розглядається через теорію зацікавлених сторін.

Отже, на нашу думку, розвиток суб'єкта страхового бізнесу – це незворотна, спрямована, закономірна зміна у його соціально-економічній системі, що відбувається під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів і передбачає перехід страховика з одного стану в інший, що супроводжується зміною його кількісних та якісних характеристик.

Для виявлення процесу розвитку використовують систему показників відповідальності (ASC) призначена для пошуку своєрідного «балансу інтересів»

між різними зацікавленими сторонами. Згідно моделі ASC суб'єкт підприємницької діяльності та зацікавлені сторони поєднуються двома типами зв'язків – внесками і стимулами. Процес практичного впровадження цієї моделі здійснюється в декілька етапів:

1. Ідентифікація зацікавлених сторін;
2. Визначення внесків, отриманих від кожної зацікавленої групи осіб, і стимулів, наданих підприємством цим групам;
3. Ранжування внесків і стимулів за пріоритетом (важливістю);
4. Визначення показників для кожного внеску (стимулу);
5. Практичне застосування вибраних показників для підготовки і прийняття стратегічних управлінських рішень.

Фахівці виокремлюють, здебільшого, шість головних чинників, які у сукупності забезпечують фінансову надійність страхової компанії: достатній власний капітал, формування збалансованого страхового портфеля, достатні страхові резерви, ефективна тарифна політика, ефективне управління активами, перестраховування.

Таким чином, ефективний розвиток страхової компанії з позиції власника бізнесу залежить від зростання її фінансового результату та ринкової вартості. А також необхідно забезпечувати достатній рівень фінансової стійкості та платоспроможності яка несе соціальну відповідальність та вимоги діючого законодавства.

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

2.1. Методичні підходи до оцінювання фінансових результатів діяльності страхових компаній

При аналізі методичних підходів до оцінки діяльності страхових компаній необхідно брати до уваги методики, які розроблені та використовуються на практиці національними регуляторами ринків фінансових послуг.

Так, Національною асоціацією страхових організацій США розроблено методичку оцінки діяльності страхових компаній, яка включає 4 групи показників: загальні показники; показники рентабельності; показники ліквідності; показники резервів.

В Україні у 2005 р. Державною комісією з регулювання ринку фінансових послуг України було розроблено Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків [48], відповідно до яких здійснюється аналіз діяльності страхових компаній із страхування життя на основі оцінювання дев'яти показників. Згідно цієї методики (тестів раннього попередження) здійснюється також розрахунок комплексного показника, на основі значень якого визначається рівень фінансової надійності страхової компанії.

Але, аналіз фінансових результатів діяльності страховиків ускладнюється внаслідок одночасного формування декількох форм фінансової звітності про їх доходи й витрати, які відрізняються між собою за основними показниками. Інформація про доходи, витрати та фінансові результати страховиків наведена в таких формах фінансової звітності, як Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» для кожного окремого страховика, консолідована спеціалізована звітність «Звіт про доходи і витрати страховика», що формує Нацкомфінпослуг [1; 43]. При цьому показники в кожній із форм фінансової

звітності є різними, що створює певні неузгодженості їх інформативного відображення.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» у формі № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», яка є загальноприйнятою для всіх суб'єктів господарювання, наведено показники, які не відповідають за назвою страховому законодавству, не висвітлюють усієї специфіки страхової діяльності та не деталізують інші види діяльності страхових компаній. Зокрема, у звіті мають місце такі показники, як премії підписані, валова сума; чисті понесені збитки за страховими виплатами. При цьому відсутні показники валових (чистих) страхових премій, валових (чистих) страхових виплат, немає розмежування страхової діяльності з видів страхування життя та страхувань інших, ніж страхування життя.

У фінансовій звітності Нацкомфінпослуг детально відображено основні показники діяльності страхових компаній, а саме: доходи (дохід від реалізації послуг з видів страхування, інших, ніж страхування життя, дохід від реалізації послуг зі страхування життя, дохід від надання послуг для інших страховиків та інших послуг, інші операційні доходи, інші та надзвичайні доходи, фінансові доходи та інші доходи), витрати (страхові виплати і страхові відшкодування та викупні суми, операційні витрати, інші та надзвичайні витрати, фінансові витрати та інші витрати), фінансові результати звичайної діяльності та надзвичайних подій до оподаткування (результат від основної діяльності, результат фінансових операцій, результат від іншої звичайної діяльності, результат надзвичайних подій), податки на прибуток від звичайної діяльності та на прибуток від надзвичайних подій, чистий прибуток/збиток.

Однак у цій формі звітності, як і в попередній, немає чіткого розмежування видів звичайної (страхової, інвестиційної, фінансової) діяльності страховика та формування доходів і здійснення витрат за ними, що ускладнює процес реального відображення фінансових результатів бізнес-процесів на страховому ринку. Не виокремлено статті доходів, витрат та фінансових результатів

страховиків від інвестиційної діяльності, при цьому окремі такі складові характеризують результати фінансових операцій, зокрема, це проценти від розміщення тимчасово вільних коштів на банківських депозитах; отримані дивіденди за акціями; доходи від вкладення коштів в облігаціях, державних цінних паперах тощо. Водночас як приклад, дивіденди на акції, виплачені страховою компанією, проценти за кредитами, доходи за фінансовою орендою формують фінансові результати від фінансової діяльності, що призводять до змін розміру і складу власного та позикового капіталів страховика. Не зрозуміло, чому суми інвестиційного доходу, одержаного страховиком від розміщення коштів резервів страхування життя, що належить страховику, виокремлено як складову формування його інших операційних доходів.

Крім того, у спеціалізованій фінансовій звітності Нацкомфінпослуг збережено показники за доходами, втратами і фінансовими результатами від надзвичайної діяльності (надзвичайних подій), які вже не формуються та не відображаються у формах фінансової звітності [66].

Складність побудови єдиної методики аналізу фінансових результатів страховиків пояснюється наявністю значної кількості показників, що характеризують окремі аспекти їх фінансово-господарської діяльності та досить часто без врахування головної особливості страхування, за якою страхові компанії спершу акумулюють кошти від надходження страхових премій від страхувальника, формуючи страхові резерви, і лише згодом при настанні страхових випадків здійснюють витрати у вигляді страхових виплат. При цьому важливо зазначити, що страхові надходження трансформуються в доходи тільки після закінчення дії страхового договору, а до того залишаються залученими коштами від страхувальників, які можуть бути їм повернуті у формі виплати страхового відшкодування в разі настанні страхових подій. Така специфіка страхової діяльності дозволяє страховикам упродовж терміну дії договору страхування використовувати страхові премії як тимчасово вільні кошти та розміщувати їх в активах із метою отримання додаткових доходів та прибутку. Як правило, позитивний результат від інвестиційної та фінансової діяльності

поряд із негативним результатом від страхової діяльності забезпечує можливість отримання чистого прибутку страховика. Крім того, при наявності значної кількості показників не сформовано цілісної системи показників для аналізу результативності бізнес-процесів на страховому ринку.

Погоджуючись з О. М. Шинкаренко, Н. М. Бразілій, що «ефективне управління страховою компанією потребує системного підходу до економічного аналізу господарської діяльності на базі аналітичних і синтетичних показників оцінки результатів роботи страховика. Розроблена на основі узагальнення та систематизації наукових підходів до аналізу результатів діяльності страхових компаній модель дозволить об'єктивно оцінити функціонування страхової компанії, виявити її можливості та проблеми» [49]. Вважаємо, що оцінку ефективності діяльності на страховому ринку необхідно здійснювати за допомогою методики комплексного аналізу в контексті систематизації основних показників, що визначають динаміку доходів, витрат, фінансових результатів за усіма видами діяльності страховика, застосовуючи певні критерії (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Методика комплексного аналізу фінансових результатів діяльності страховиків в Україні

Критерії	Показники
1	2
Фінансові результати від операційної діяльності:	
<i>доходи від операційної (страхової та іншої операційної) діяльності</i>	1) кількість укладених договорів із видів страхування інших, ніж страхування життя, та з видів страхування життя; 2) динаміка валових (чистих) страхових премій із видів страхування інших, ніж страхування життя; 3) динаміка валових (чистих) страхових премій із видів страхування життя; 4) динаміка доходу від реалізації послуг із видів страхування інших, ніж страхування життя; 5) динаміка доходу від реалізації послуг із видів страхування життя; 6) динаміка доходу від надання послуг для інших страховиків та інших послуг (виконання робіт); 7) динаміка доходів від іншої операційної діяльності.
<i>витрати на здійснення операційної (страхової та іншої операційної) діяльності</i>	1) динаміка валових страхових виплат та відшкодувань; 2) динаміка виплати викупних сум; 3) рівень валових (чистих) страхових виплат із видів страхування інших, ніж страхування життя; 4) рівень валових (чистих) страхових виплат із видів страхування життя; 5) динаміка витрат на обслуговування процесу страхування і перестраховання; 6) динаміка витрат від іншої операційної діяльності.
<i>фінансовий результат від операційної (страхової та іншої операційної) діяльності</i>	1) динаміка фінансових результатів від операційної (страхової та іншої операційної) діяльності до оподаткування; 2) оцінка впливу чинників на фінансові результати від операційної (страхової та іншої операційної) діяльності до оподаткування; 3) оподаткування валових доходів та фінансових результатів від операційної (страхової та іншої операційної) діяльності; 4) оцінка рентабельності операційної (страхової та іншої операційної) діяльності.

Продовження табл.2.1

1	2
Фінансові результати від інвестиційної та фінансової діяльності:	
<i>доходи, витрати і фінансові результати за інвестиційною діяльністю</i>	1) динаміка доходів від розміщення тимчасово вільних коштів (власного капіталу та страхових резервів) у різних видах активів; 2) динаміка витрат на здійснення інвестиційної й фінансової діяльності; 3) динаміка фінансових результатів від інвестиційної діяльності та фінансових операцій; 4) оподаткування результатів від інвестиційної діяльності та фінансових операцій; 5) оцінка фінансових та інвестиційних ризиків; 6) оцінка рентабельності інвестиційної та фінансової діяльності.
Фінансові результати від іншої звичайної діяльності:	
<i>доходи, витрати та фінансові результати за іншою звичайною діяльністю</i>	1) динаміка доходів від іншої звичайної діяльності; 2) динаміка витрат на іншу звичайну діяльність; 3) динаміка фінансових результатів від іншої звичайної діяльності; 4) оподаткування іншої звичайної діяльності.
Формування чистого фінансового результату страховика:	
<i>Чистий прибуток/збиток</i>	1) динаміка чистого прибутку/збитку; 2) оцінка чинників впливу на чистий фінансовий результат діяльності; 3) динаміка показників рентабельності діяльності.

Ще одним методом, який застосовують для оцінки діяльності страховиків, є їх публічне рейтингування, під яким розуміють процес незалежного оцінювання страхових компаній за визначеними правилами і методиками [51].

Але, не зважаючи на це, для ефективного управління компанією потрібно дивитись на майбутні періоди. І тут, безумовно, треба враховувати не тільки поточний стан, але й особливості періоду, що наближається.

Пропонується методика оцінки стану управління фінансовими результатами діяльності страхової компанії саме з позиції тактичного та стратегічного управління (рис. 2.1). Вона спрямована вирішувати низку таких управлінських завдань:

1) виступає як дієвий додатковий управлінський інструмент, що усуває раніше існуючу прогалину в оцінці стану управління фінансовими результатами діяльності страхової компанії;

2) дає розуміння процедури визначення того етапу розвитку, на якому знаходиться компанія;

3) вказує на конкретний комплекс необхідних управлінських дій щодо реагування на визначений стан;

4) дає рекомендацію, які із суб'єктів управління повинні брати участь у активному впровадженні змін у відповідь на визначений стан розвитку компанії.

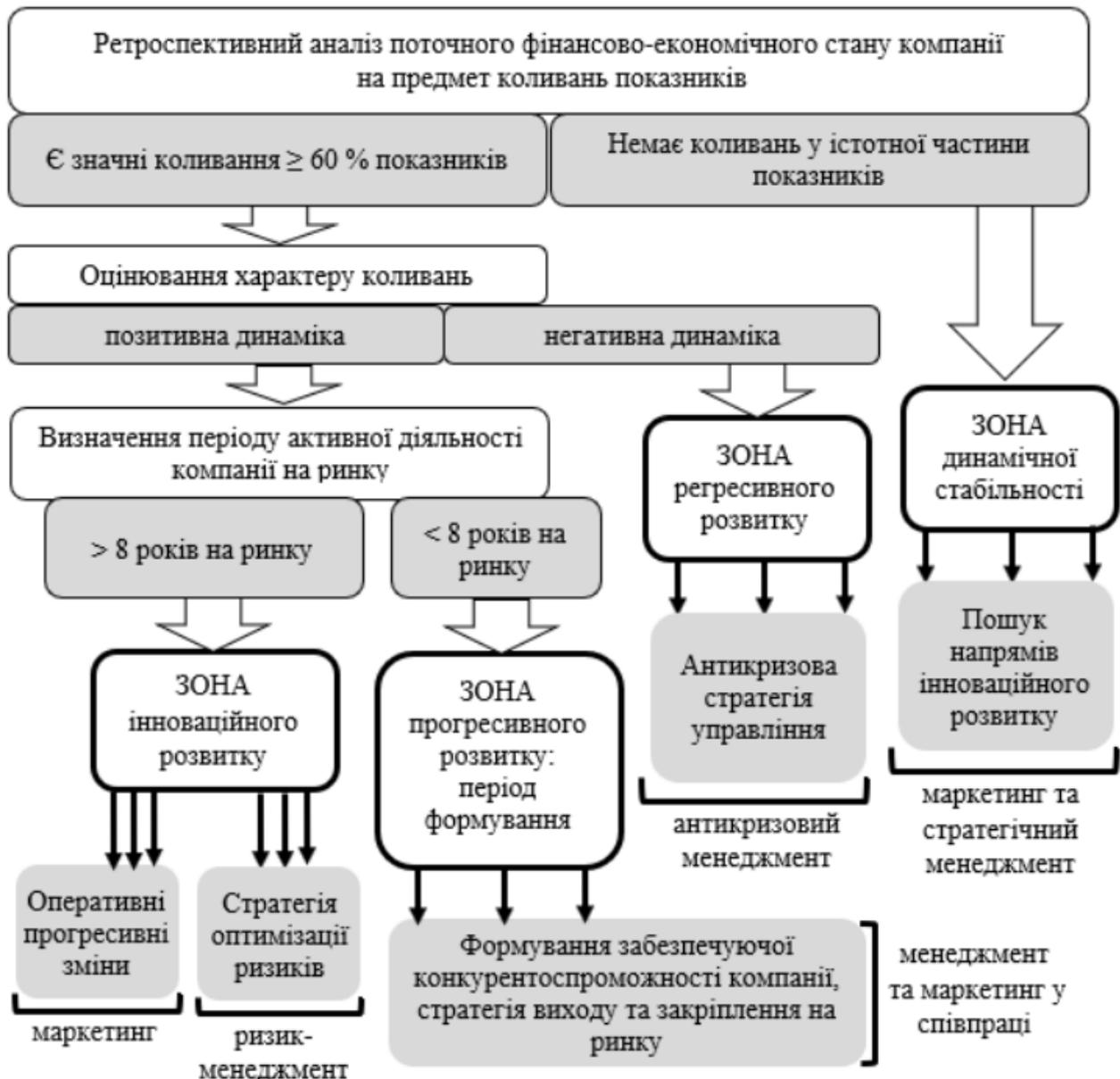

Рис. 2.1. Методика оцінки стану управління фінансово-економічними результатами діяльності страхової компанії

Крім того, вважаємо важливим підкреслити, що дії управлінського персоналу страховика повинні бути чітко розмежовані між страховим менеджментом та страховим маркетингом. Це дозволить, на нашу думку, досягти більшої якості в прийнятті управлінських рішень та посилить загальний стан управління страховою компанією.

В методиці визначені пріоритетні відповідальні ланки управління, що повинні за печувати реалізацію тих чи інших програм у відповідності до потрапляння компанії до певної зони розвитку (рис.2.2).

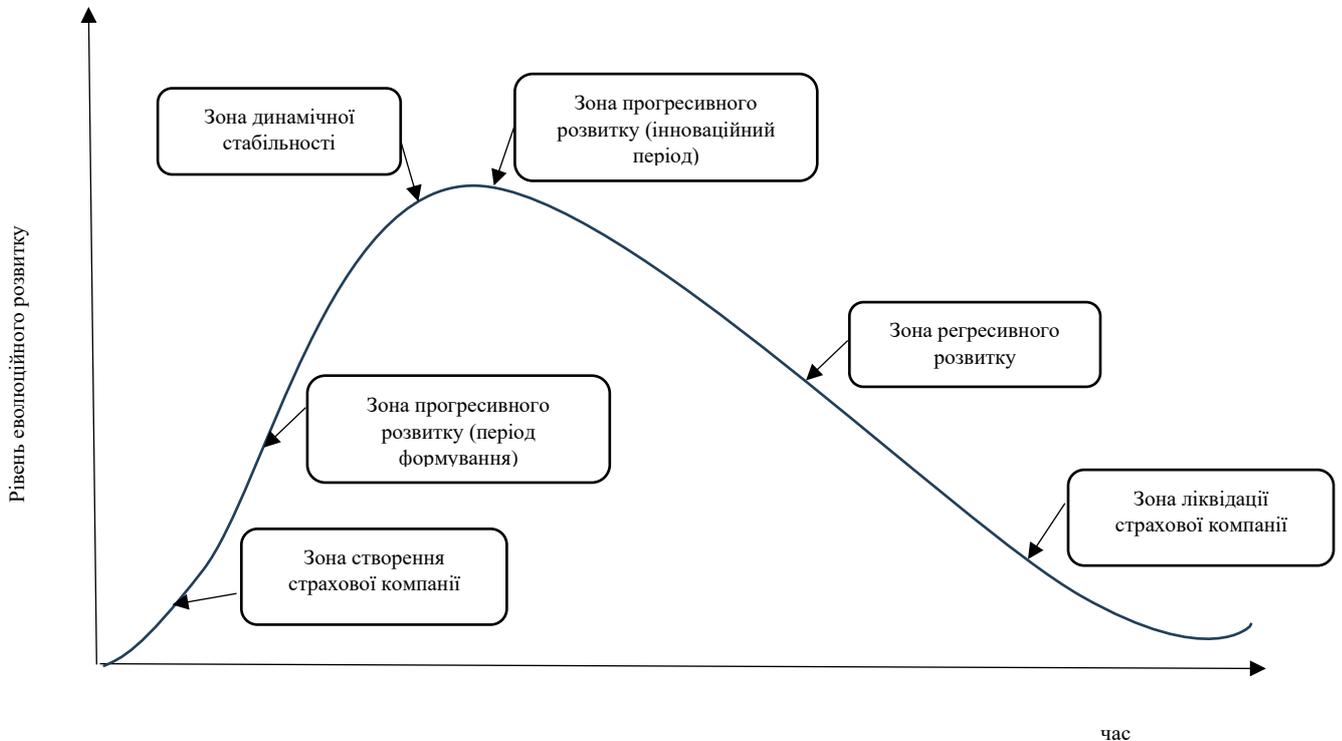

Рис. 2.2. Зони розвитку страхівної компанії у відповідності до закону еволюційного розвитку систем

Якщо за результатами оцінювання компанія зафіксувала себе в зоні динамічної стабільності, то їй рекомендовано займатися пошуком напрямів свого інноваційного розвитку.

Запропонований підхід додає завершеності питанню оцінки стану управління фінансовою діяльністю страхівних компаній та заповнює прогалини, що існували у методиці, враховуючи етап розвитку страхівника з середини, для забезпечення подальшого прогресивного розвитку на страхівному ринку.

2.2. Інструменти державного впливу на фінансову діяльність страхової компанії

Страхування в Україні є специфічним і доволі новим видом підприємницької діяльності, поява якого пов'язана із скасуванням державної монополії у сфері страхування. Свого часу фінанси Держстраху СРСР (єдиної в країні страхової організації за умов державної монополії) розглядалися як ланка централізованих фінансів фінансової системи СРСР. Демоніфікація страхової справи і виникнення страхових компаній як повноцінних суб'єктів господарювання вимагає переосмислення місця та ролі їхніх фінансів у складі фінансової системи країни вже як ланки децентралізованих фінансів. Отже, сутність фінансів страховиків особлива. Саме майнові інтереси страхувальників виступають об'єктами страхування. Так, згідно із Законом України «Про страхування», об'єктами страхування можуть бути майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані:

з життям, здоров'ям, працездатністю та додатковою пенсією страхувальника або застрахованої особи (особисте страхування);

з володінням, користуванням і розпорядженням майном (майнове страхування);

з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі (страхування відповідальності) їхньої організації та управління ними слід розглядати, беручи до уваги сутність децентралізованих фінансів взагалі та враховуючи зокрема специфіку страхової діяльності.

Варто зазначити, що в Україні державне регулювання страхової діяльності здійснюється за допомогою ряду нормативно-правових актів, основними з яких є Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Закони України «Про страхування», «Про акціонерні товариства», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів» та інші [38,46].

Верховною Радою України у вигляді законів та інших нормативно-правових актів було закладено законодавчий фундамент для формування платоспроможного, стійкого, конкурентного ринку страхування в Україні з належним захистом прав споживачів послуг страхування. Однак регуляторні функції повинен виконувати незалежний орган, який зможе забезпечити правомірну діяльність усіх учасників страхового ринку.

30 червня 2020 року діяльність Національної комісії, що здійснювала державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг було припинено.

З 1 липня 2020 року Національний банк України перейняв на себе функції регулятора ринку небанківських фінансових послуг: страхових, лізингових, факторингових компаній, кредитних спілок, ломбардів та інших фінансових компаній.

Державний нагляд за страховою діяльністю в Україні здійснюється з метою дотримання вимог національного законодавства про страхування, ефективного розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків та захисту інтересів страхувальників. Державний нагляд за страховою діяльністю на території України здійснюється Уповноваженим органом в особі Національного банку України та його органами на місцях.

Національний банк прагне вибудувати сильний страховий сектор, спроможний якісно виконувати свою головну функцію – захищати населення та бізнес від ймовірних збитків у разі настання страхових подій. Для цього необхідно сформувати платоспроможний, стійкий, конкурентний ринок страхування з належним захистом прав споживачів послуг страхування. Такий ринок здатен підтримати економічне зростання України без шкоди для фінансової стабільності.

З цією метою заплановано запровадити нову модель регулювання ринку страхування, яка враховуватиме положення директив Європейського Союзу, міжнародні принципи IAIS, світові практики, та реалізовується поступово протягом перехідного періоду, що буде визначено після проведеного ґрунтовного аналізу стану страхового ринку в Україні.

Страхові компанії належать до високо ризикових фінансових установ. Для реалізації нової моделі Національний банк переглядає існуючі регуляції на ринку страхування та працює над розробленням проєктів законів та інших нормативно-правових актів.

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Указом президента України № 64/2022 введено воєнний стан.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII [52] воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, який, серед іншого, передбачає тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Уважне вивчення вказаного документу дозволяє зробити висновок, що воєнний стан попри свій специфічний характер, не є підставою для звільнення від виконання страховою компанією своїх зобов'язань, однак є підставою для застосування інституту форс-мажору.

Форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами (п. 2 ст. 14-1 ЗУ «Про торгово-промислові палати в Україні»). Повідомленням № 2024/02.0-7.1 від 28.02.2022 р. (надалі - лист ТПП від 28.02.2022) Торгово-промислова палата України засвідчила форс-мажорні обставини, зокрема, військову агресію російської федерації проти України, що стало підставою для введення воєнного стану [53].

Натомість, стаття 617 Цивільного кодексу України [38] вказує, що наявність форс-мажору звільняє від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо таке порушення сталося внаслідок непереборної сили (форс-мажору), втім наявність форс-мажорних обставин також не звільняє страхові компанії від

виплати відшкодування. Фактично, страхова компанія не може відмовити у здійсненні страхової виплати, посилаючись винятково на те, що в Україні введено воєнний стан. Попри означену правову ситуацію, страхові компанії продовжують нести юридичну відповідальність у межах страхових договорів за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів. Таким чином, можливість отримання страхового відшкодування залежить від того, чи визнається договором чи законодавством певна подія страховим випадком. Щодо терміну виплат, то, в силу обставин непереборної сили, вони можуть порушуватися, але страхові виплати все одно мають бути здійснені – у разі якщо йдеться про страховий випадок.

Нагадаємо, що страховим випадком є подія, передбачена договором страхування або законодавством, яка відбулася і з настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити виплату страхової суми (страхового відшкодування) страхувальнику, застрахованій або іншій третій особі (ч. 2 ст. 8 Закону України «Про страхування» [10]). Виходячи з цього визначення шкода, завдана в результаті бойових дій (бомбардування чи обстріл), як правило, не визнається страховим випадком. Натомість, у решті випадків, страхові компанії виплачують страхове відшкодування у звичайному порядку (за законом і умовами договору).

Наведений аналіз, надає підстави стверджувати, що обґрунтована чинним законодавством України система страхових відносин і у ситуації воєнного стану забезпечує права, свободи і законні інтереси клієнтів страхових компаній та, водночас, забезпечує можливість здійснювати страхову діяльність страховим компаніям у прийнятний для їхніх бізнес-інтересів спосіб. Більше того, ми переконані, що страхова діяльність в Україні і за поточної ситуації має перспективи й можливість сприяти відновленню української держави, яка зазнала значних втрат внаслідок російської агресії.

Під час воєнного стану дії Національного банку як регулятора спрямовані на дерегуляцію ринку, мета якої – підтримання учасників ринку та надання можливості зосередитись на основній діяльності.

У зв'язку з тимчасовою окупацією територій, цілковитим знищенням об'єктів нерухомості, вимушеним переміщенням суб'єктів бізнесу в результаті відбувається скорочення кількості центрів обслуговування клієнтів страховиків. На даний час складно кількісно оцінити отримані збитки страхового ринку, пов'язані з війною, проте вони, беззаперечно, є значними. У першу чергу, військовий конфлікт загрожує значним падінням платежів, крім того, продовжується тенденція до зменшення кількості діючих страхових компаній.

Також до цих проблем додалося суттєве зниження обсягів продажів, особливо через роздрібні канали, і значне зменшення розміру грошових надходжень страхових компаній у вигляді страхових премій. Крім того, різко збільшилася кількість запитів від клієнтів на відтермінування чергових платежів та розірвання договорів страхування. При цьому суттєво змінилася модель дистрибуції страхових полісів та процеси відшкодування, дедалі більше трансформуючись в онлайн. У зв'язку з переміщеннями, тимчасовим захопленням територій, фізичним знищенням об'єктів нерухомості скоротилася кількість центрів обслуговування страхувальників. Проблемними є організація врегулювання страхових випадків у регіонах, де ведуться бойові дії, проведення оглядів транспортних засобів, отримання та належне оформлення оригіналів документів для подання страховику з метою отримання страхової виплати та ін. [25].

Проте, незважаючи на воєнний стан, страхові компанії продовжують працювати та виконувати, згідно із чинним законодавством, страхові договори. Як і в період до збройної агресії, відбувається відшкодування певної суми, що зазначена у договорі при настанні страхових випадків. Проте, як і в більшості світових країн, виплати не здійснюються у випадку форс-мажорних обставин і війни. Цей пункт є описаним в страховому договорі. Під час перебування на окупованих територіях реєстрація страхового випадку стає неможливою. Але

якщо випадок стався без впливу воєнних та форс-мажорних обставин, після припинення збройної агресії та звільнення окупованих територій, швидше за все, він буде підлягати повторному розгляду. Якщо ж майно було пошкоджено країною-агресором, при цьому є фото- та відеодокази, які підтверджені місцевими органами влади або ДСНС, це може дати можливість стягнення збитків з боку країни-агресора у судовому порядку [24].

Отже, на разі, функціонування страхового ринку відбувається в досить складаних умовах. На основі наявних проблем пов'язаних з військовою агресією, які стримують розвиток ринку страхування, побудована концептуальна модель його розвитку. Вирішення цих проблем сприятимуть зближенню нормативно-правового забезпечення до міжнародних стандартів, стимулюватимуть активізацію страхової, фінансової та інвестиційної діяльності страховиків.

2.3. Закордонний досвід управління фінансовою діяльністю страхових компаній

Як вже зазначалось, державне регулювання є важливою та невід'ємною частиною функціонування будь-якої ринкової системи, у тому числі і фінансової. Страховий ринок є вагомим частиною фінансового ринку у більшості розвинутих країн світу.

Нові умови функціонування ринків привели до переосмислення змісту регулювання їх розвитку. Стало очевидно, що завдання регуляторів полягає не в тому, щоб формулювати правила поведінки для різних типів посередників, а в розв'язанні більш загальних задач – забезпечення стабільності ринку і обмеження ризикованих позицій його учасників незалежно від виконуваних ними функцій і приналежності до того чи іншого типу. Такий підхід зажадав створення більш однорідного нагляду за однаковими видами діяльності, здійснюваними різними учасниками ринку, зокрема, страховими компаніями, і відповідно зміни структури органів регулювання. Реформування організаційної структури

повинно було усунути дублювання і знизити витрати на регулювання і з боку державних органів, і з боку регульованих фінансових інститутів.

Нині проблема регулювання фінансового ринку полягає у встановленні взаємозв'язку між банківським сектором і учасниками фінансового ринку. У зв'язку з цим у науковий обіг введено спеціальні терміни – «мегарегулювання» або «кроссекторальний нагляд і регулювання фінансового ринку» для інтегрованого нагляду за фінансовим сектором.

Перехід до мегарегулювання є об'єктивним процесом, який пов'язаний з підвищенням ролі інтегрованих фінансових структур. Таким шляхом йшла більшість реформ у сфері фінансового регулювання. Так, наприклад, у 1980-і роки до мегарегулювання перейшли Данія, Канада, Норвегія і Сінгапур, і в 1990-і роки – ще 5 країн, у XXI ст. процес прискорився. Так, за даними МВФ, серед 70 держав, які проводили реформи в 1998-2009 рр., 27 країн (38,5%) провели консолідацію фінансового регулювання і нагляду в тій чи іншій формі.

Суть найпоширенішої з моделей регулювання полягає в наявності єдиного незалежного мегарегулятора, що об'єднує функції регулювання і нагляду, при цьому не є центральним банком. Така модель є в 33 країнах. Країн же, в яких центробанк є мегарегулятором, налічується 13. Ще в 4 країнах (Австралія, Бельгія, Голландія, Велика Британія) впроваджено модель «Твін Пікс» («twinpeaks»), згідно з якою пруденційний нагляд здійснюється національним банком, а ринкові практики і поведінку учасників ринку регулюються іншим органом, наділеним повноваженнями в цій галузі.

Сьогодні під мегарегулятором розуміють модель об'єднаного або інтегрованого нагляду за фінансовим сектором [55], при цьому мегарегулятор може функціонувати як у статусі центрального банку, так і у статуті спеціально створеної установи (табл. 2.2).

Вітчизняні дослідники встановлюють, що існує два принципових підходи до державного регулювання страхового ринку. Кожен з яких реалізується у рамках «континентальної» і «англоамериканської» системи права. Система «континентального» права («романогерманська» або «кодіфікована» існує в

Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, Японії та інших країнах) базується на чіткій законодавчій регламентації діяльності суб'єктів ринку, при цьому основними джерелами права є закони і кодекси. Для Франції характерною є висока інтеграція державного, адміністративно-правового регулювання та саморегулювання страхової діяльності. Нормативно-правове регулювання праввідносин у сфері страхування здійснюється за допомогою Страхового кодексу Франції [56]. Органом, що здійснює страховий нагляд в цій країні, є Комісія по контролю за страхуванням, яка здійснює перевірку бухгалтерської звітності прямих страховиків, контролює порядок формування технічних резервів, аналізує їх платоспроможність. Контроль за діяльністю перестраховувальників здійснює Комісія по діяльності перестраховувальних компаній. Комісії підконтрольні Міністерству економіки та фінансів Франції.

Таблиця 2.2

Органи, що здійснюють функції фінансового мегарегулятора за країнами світу

Орган, що здійснює функції мегарегулятора	Країни світу
Центральний банк країни	Бахрейн, білорусь, Бермуди, Великобританія, Вірменія, Ісландія, Казахстан, Катар, Литва, Нідерланди, росія, Сінгапур, Словаччина, Угорщина, Україна, Уругвай, Чехія
Спеціально створена установа	Данія, Зеландія, Індонезія, Ірландія, Естонія, Канада, Колумбія, Латвія, Ліхтенштейн, Мальта, Молдова, Нікарагуа, Нова Румунія, Норвегія, Південна Корея, Перу, Польща, Сальвадор, Словенія, США, Фінляндія, Чорногорія, Швеція, Швейцарія, Японія та ін

У рамках континентальної системи права діє модель твердого регулювання страхової справи, що характеризується детальною регламентацією всіх сторін діяльності страховиків і систематичним контролем за дотриманням законодавства при проведенні страхових операцій. Основу «англоамериканської» системи права (системи «загального» чи «прецедентного» права, що діє у США, Великобританії, Австралії, Канаді й інших країнах) юристи вбачають у тому, що в ній закон не є єдиним переважним джерелом права, поряд з ним важливу роль відіграє судовий прецедент. Більшість сторін господарського життя не кодифіковано. Законодавство визначає найбільш загальні умови,

правові рамки економічної діяльності, без детальної регламентації. У рамках даної правової системи будується ліберальна модель регулювання страхування, у якій основна увага приділяється контролю фінансового стану компаній на основі вивчення їх звітності; відсутня жорстка регламентація страхових операцій, затвердження страхових тарифів тощо. Ліберальна модель має два різновиди – децентралізовану і централізовану. Розходження у ступені централізації державного регулювання страхування обумовлені принципами державного устрою країни [57].

Досліджуючи особливості страхової діяльності, В.Д. Базилевич припускає, що «діючі моделі державного регулювання ринку страхування передбачають пошук оптимального співвідношення внутрішніх сил ринкового саморегулювання та безпосереднього впливу державних органів нагляду. Для нестабільного ринкового середовища, відсутності чітко визначеної стратегії розвитку та макроекономічної стабільності можливості ринкової саморегуляції досить обмежені і не можуть реально забезпечувати потреб страхового захисту від наявних ризиків» [57].

За висновками В.М. Фурмана необхідність державного регулювання страхового ринку зумовлюється пріоритетом комерційних інтересів страховиків на шкоду інтересам страхувальників (відмова від здійснення нерентабельних видів страхування, некерована тарифна політика тощо), монополізмом, недостатнім розвитком загальної страхової інфраструктури. Існуючі моделі державного регулювання страхової діяльності певною мірою універсальні й водночас значно різняться в національних економічних системах. Специфіка ж і оригінальність моделей регулювання страхової діяльності може проявлятися в різних аспектах: особливостях страхового і загального законодавства; статусі й структурі органів страхового нагляду; процедурних питаннях допуску до страхової діяльності; методах і формах регулювання страхової діяльності; ступені популярності й активності використання окремих інструментів регулювання [58].

Самойловський А.Л., даючи характеристику зарубіжному досвіду державного регулювання страхової діяльності, виділяє три моделі: жорстку, проміжну і ліберальну, що ґрунтуються на визнанні існування державного регулювання страхової діяльності як невід'ємної складової державного регулювання економіки країни, орієнтуються на використання внутрішніх сил ринкового саморегулювання та безпосереднього впливу держави [59]. Самойловським А.Л. встановлено, що на основі діючих моделей державного регулювання страхової діяльності, які застосовуються в країнах ЄС, не можна повною мірою окреслити принципи, методи та механізм державного регулювання страхової діяльності у перехідній економіці. Тому ті моделі, що ґрунтуються на налагодженій правовій базі, розвинутій управлінській структурі, а також на перевірених часом методах контролю та досвіді саморегулювання страховиків, в умовах перехідної економіки є не завжди корисними для перейняття, наприклад, для України.

Козьменко О. [60], досліджуючи еволюцію розвитку державного регулювання страхової діяльності, розрізняє такі його типи (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Типологія державного регулювання страхової діяльності

Тип системи державного регулювання страхової діяльності	Зміст
Ліберальний тип	Слабкий вплив держави, відсутність жорстких вимог щодо здійснення страхової діяльності, при здійсненні ліцензування. Реалізується країнах, в яких поширена система прецедентного права (Великобританія, США, Канада)
Змішаний тип	Поєднує в собі певні елементи як ліберального, так і авторитарного типів. Діяльність страхових компаній є чітко регламентованою державними уповноваженими органами, тобто елементи вимог до діяльності страховиків, документації, ліцензування – збереглися від авторитарного типу. При цьому підходи до забезпечення конкуренції на ринку – елемент ліберального типу. Реалізується, наприклад, у Франції

Кожна країна Європейського Союзу має свою власну систему адміністративно-правового регулювання, проте їх загальна координація здійснюється через систему так званих Директив ЄС, що були прийняті з метою

ліквідації бар'єрів при здійсненні страхової діяльності між країнами ЄС. У Директивах ЄС визначаються обов'язкові стандарти забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності страховиків, вимоги щодо ліцензування страхової діяльності, наданні бухгалтерської звітності страховиками, рекомендації щодо організації страхового нагляду [61].

Необхідно звернути увагу на пруденційний нагляд – основу системи пруденційного регулювання. Так, у більшості країн ЄС наглядовий процес базується на оцінці ризику, в інших – на розмірі певного параметра. Аналіз останніх публікацій і нормативних документів міжнародних організацій і державних регуляторів страхової діяльності дозволяє зробити висновок, що в останні роки збільшилася тенденція до нагляду на основі ризику (Risk-Based Supervision – RBS) разом із тенденцією до зростання конкуренції та надання регуляторами більшої свободи дій страховим компаніям. Діагностичні моделі оцінки ризику є частиною наглядового процесу в Австралії, Канаді, США, Нідерландах, Швейцарії [62].

Звичайно, говорячи про міжнародні стандарти, варто взяти до уваги вимоги Solvency II, які допоможуть встановити нові стандарти та набагато кращий рівень надання послуг для споживачів, тому що відтепер система звітності та достатності капіталів компаній страховиків буде прозорою та змусить учасників ринку дотримуватися нових правил.

Висновок до розділу 2

Підсумовуючи, можна зазначити, що аналіз фінансової діяльності страхових компаній проводиться на основі групи показників, а саме: загальні показники; показники рентабельності; показники ліквідності; показники резервів. В Україні з 2005 року Державна комісія з регулювання ринку фінансових послуг України розробила Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків, згідно якої діяльність страхових компаній оцінюється за 9 показниками аналіз яких проводиться на основі фінансової звітності. Однак у цій формі звітності, як і в попередній, немає чіткого розмежування видів

звичайної (страхової, інвестиційної, фінансової) діяльності страховика та формування доходів і здійснення витрат за ними. Крім того, у спеціалізованій фінансовій звітності Нацкомфінпослуг збережено показники за доходами, втратами і фінансовими результатами від надзвичайної діяльності (надзвичайних подій), які вже не формуються та не відображаються у формах фінансової звітності.

Встановлено, що складність побудови єдиної методики аналізу фінансових результатів страховиків пояснюється наявністю значної кількості показників, що характеризують окремі аспекти їх фінансово-господарської діяльності та досить часто без врахування головної особливості страхування, за якою страхові компанії спершу акумулюють кошти від надходження страхових премій від страхувальника, формуючи страхові резерви, і лише згодом при настанні страхових випадків здійснюють витрати у вигляді страхових виплат.

Вважаємо, що оцінку ефективності діяльності на страховому ринку необхідно здійснювати за допомогою методики комплексного аналізу в контексті систематизації основних показників, що визначають динаміку доходів, витрат, фінансових результатів за усіма видами діяльності страховика, застосовуючи певні критерії.

Оцінка стану управління фінансовою діяльністю страхової компанії варто проводити з позиції з позиції тактичного та стратегічного управління. Але обов'язковою умовою цього управління є врахування зон розвитку компанії залежно від часового діапазону.

Державний впливу на діяльність страхових компаній здійснюється за допомогою ряду нормативно-правових актів, основними з яких є Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Закони України «Про страхування», «Про акціонерні товариства», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів» та інші здійснюється регулювання діяльності страхових компаній.

З 30 червня 2020 року діяльність Національної комісії, що здійснювала державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг було припинено. З 1 липня 2020 року Національний банк України перейняв на себе функції регулятора ринку небанківських фінансових послуг. З моменту повномасштабного вторгнення РФ дії Національного банку як регулятора спрямовані на дерегуляцію ринку, мета якої – підтримання учасників ринку та надання можливості зосередитись на основній діяльності. Страхові компанії втримали свій стан на фінансовому ринку та продовжують парцювати.

Закордонний досвід управління фінансовою діяльністю страхових компаній показав, що управління фінансовою діяльністю страхової компанії здійснюють мегарегулятори по різному у різних країнах. Кожна країна Європейського Союзу має свою власну систему адміністративно-правового регулювання, проте їх загальна координація здійснюється через систему так званих Директив ЄС, що були прийняті з метою ліквідації бар'єрів при здійсненні страхової діяльності між країнами ЄС. Україні ще багато потрібно що удосконалити для покращення страхової діяльності.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

ПРАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ» З

МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ

3.1. Аналіз складу, структури та динаміки фінансових ресурсів страхової компанії

На разі відсутній єдиний підхід до проведення аналізу фінансових ресурсів страхової компанії з визначеним набором аналітичних показників і коефіцієнтів, тому досить складно обрати більш правильний і найбільш простий шлях задля проведення аналізу фінансових ресурсів.

Аналіз фінансових ресурсів ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» варто розпочати з аналізу джерел формування капіталу (оцінки динаміки та структури джерел фінансових ресурсів у цілому, аналіз джерел власних і позикових коштів).

Структурна динаміка власного капіталу страхової компанії розрахована на підставі фінансової звітності аналізованої компанії за 2020-2022 рр. та відображена у табл. 3.1 [25].

Таблиця 3.1

Структурна динаміка власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія
«Арсенал Страхування» у періоді 2020-2022 рр.

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення за питомою вагою, %		
	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	2021р.- 2020 р.	2022р.- 2021р.	2022р.- 2020р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Власний капітал	399822	100,00%	483208	100,00%	576078	100,0%	0,00%	0,00%	0,00%
Зареєстрований (пайовий) капітал	202500	50,65%	255600	52,90%	255600	44,4%	2,25%	-8,53%	-6,28%

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Капітал у дооцінках	99911	24,99%	98492	20,38%	99520	17,3%	- 4,61%	- 3,11%	-7,71%
Резервний капітал	44157	11,04%	44157	9,14%	44157	7,7%	- 1,91%	- 1,47%	-3,38%
Нерозділений прибуток (непокритий збиток)	53254	13,32%	84959	17,58%	155864	27,1%	4,26%	9,47%	13,74%
Інші резерви	0	0	0	0	20937	3,6%	0,00%	3,63%	3,63%

Аналіз динаміки власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. показав постійне його збільшення впродовж аналізованого періоду з 399822 тис. грн. у 2020 році до 573078 тис. грн. у 2022 році, що на 176256 тис. грн., або на 144,08 % більше.

Графічно динаміка власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. наведена на рис. 3.1.

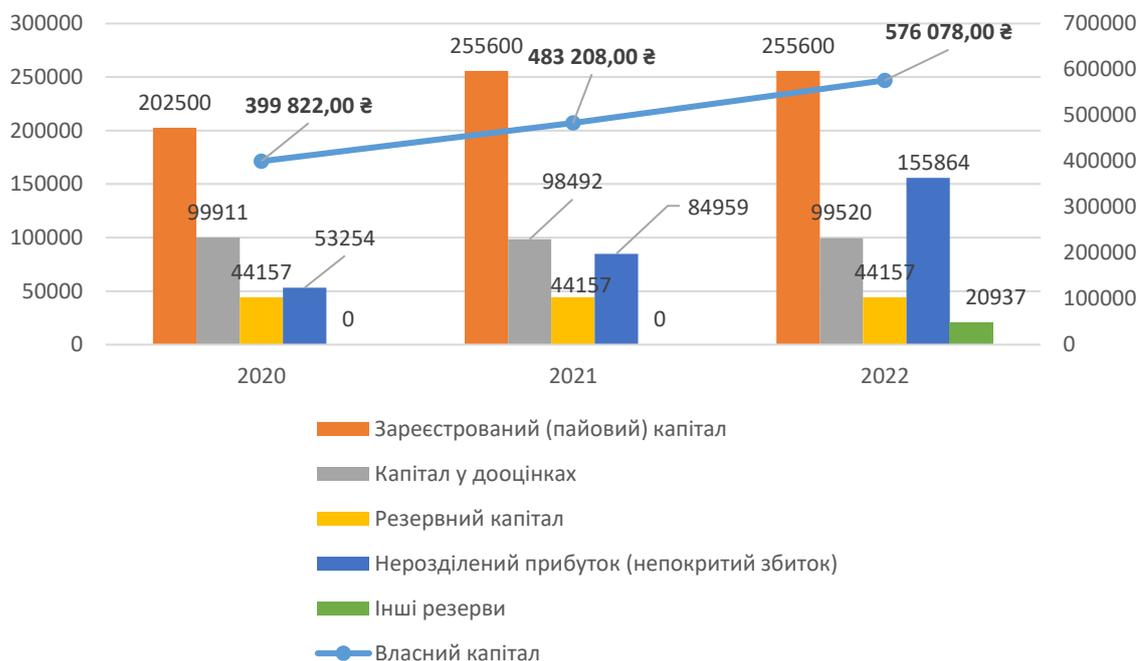

Рис. 3.1. Динаміка власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» у періоді 2020-2022 рр.

Зокрема, найменших змін зазнав капітал у дооцінках, який за аналізований період зменшився на 0,39 %. На 26,22 % збільшився зареєстрований (пайовий)

капітал в 2022 році у порівнянні до 2020 року. Резервний капітал на протязі аналізованого періоду не зазнав змін лишаючись у сталому розмірі 44157 тис. грн. Нерозділений прибуток має висхідну динаміку протягом всього аналізованого періоду у 2022 році зріс на 102610 тис. грн. (292,68%) у порівнянні з 2020 роком.

Доцільно надати графічне зображення структури власного капіталу за 2020 та 2022 роки (рис. 3.2 – 3.3).

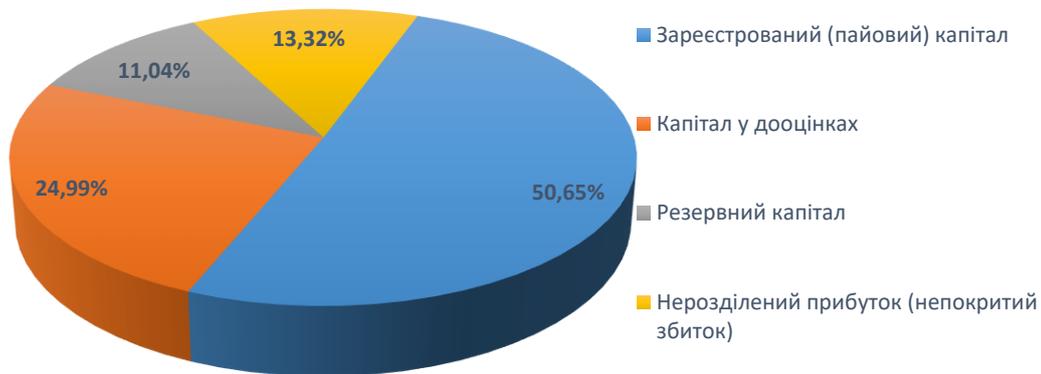

Рис. 3.2. Структура власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» у 2020 році

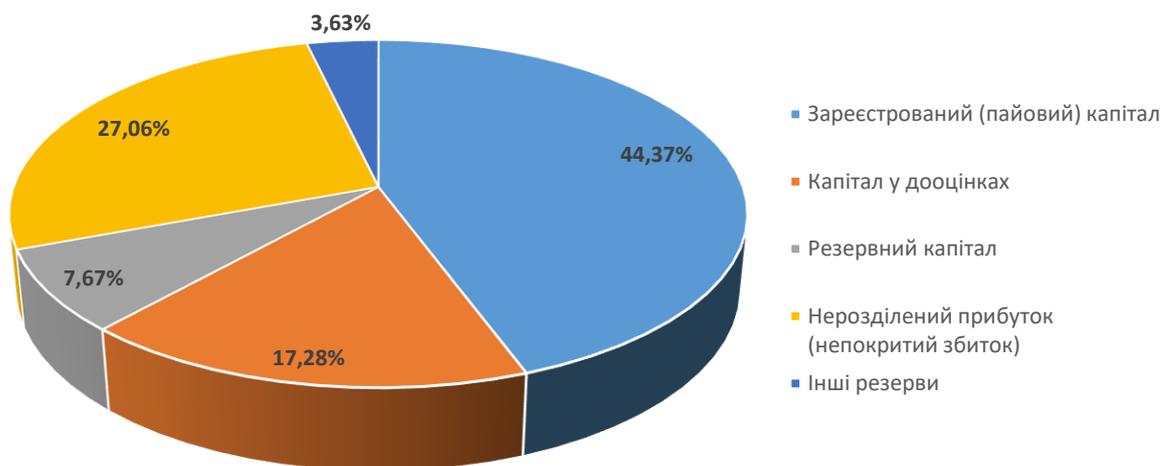

Рис. 3.3. Структура власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» у 2022 році

Як можемо простежити, порівнявши структуру власного капіталу за 2020 та 2022 роки у наведених вище, що «Інші резерви» станом на 2022 рік рівні нулю, а у 2022 році – становлять 20937 тис. грн. Що може свідчити про [65]:

– Збільшення кількості укладених страхових полісів: Якщо страхова компанія отримує більше клієнтів і укладає більше полісів, вона може збільшити резерви, щоб впевнитися, що вона має достатньо коштів, щоб покрити майбутні зобов'язання з виплати страхових виплат.

– Збільшення суми страхових виплат: Якщо страхова компанія стикається з більшим обсягом страхових виплат, наприклад, через збільшення кількості страхових випадків або зростання вартості виплат, вона може збільшити свої резерви, щоб мати достатньо коштів на покриття цих виплат.

– Внутрішні зміни в політиці компанії або приведення у відповідність до регулятивних вимог: Страхові компанії мають відповідати різним регулятивним вимогам і стандартам фінансової стійкості. Вони можуть збільшити резерви, щоб відповідати цим вимогам або для забезпечення більшої фінансової стійкості компанії.

Проведемо аналіз динаміки довгострокових зобов'язань і забезпечень, що розрахована на підставі фінансової звітності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. і відображена у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Динаміка довгострокових зобов'язань і забезпечень ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр.

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення за питомою вагою, %		
	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	2021р.- 2020 р.	2022р.- 2021р.	2022р.- 2020р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Відстрочені податкові зобов'язання	16912	1,52%	15301	1,18%	14273	0,99%	-0,33%	-0,19%	-0,52%
Інші довгострокові зобов'язання	1150	0,10%	0	0,00%	0	0,00%	-0,10%	0,00%	-0,10%

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Страхові резерви, в т.ч.:	1097347	98,38%	1279285	98,82%	1422697	99,01%	0,44%	0,19%	0,63%
резерв збитків або резерв належних виплат	156072	13,99%	162170	12,53%	482372	33,57%	- 1,47%	21,04%	19,58%
резерв незароблених премій	941275	84,39%	1117115	86,29%	940325	65,44%	1,90%	-20,85%	-18,95%
Довгострокові зобов'язання та забезпечення	1115409	100,00%	1294586	100,00%	1436970	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Аналіз динаміки довгострокових зобов'язань і забезпечень ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 роки показує постійне його збільшення упродовж аналізованих років. Зокрема, довгострокові зобов'язання та забезпечення товариства збільшились на 321561 тис. грн., або на 128,83 % у 2022 році порівняно із 2020-м.

Відстрочені податкові зобов'язання й інші довгострокові зобов'язання зазнали зниження на 15,60% та на 100%, відповідно.

Страхові резерви є надзвичайно важливим показником і вони постійно збільшувалися впродовж усього аналізованого періоду, відтак у 2022 році досягли значення 1422697 тис. грн., що на 325350 тис. грн. більше, ніж у базисному 2020 році. Страхові резерви ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» включають резерв збитків або резерв належних виплат та резерв незароблених премій.

Зокрема, резерв збитків або резерв належних виплат збільшився на 326300 тис. грн. (209,07%), а резерв незароблених премій навпаки засвідчив негативну динаміку зменшення із 941275 тис. грн. у 2020 році до 940325 тис. грн. у 2022-му, тобто на 0,10%.

Динаміка довгострокових зобов'язань і забезпечень ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. графічно наведена на рис. 3.4.

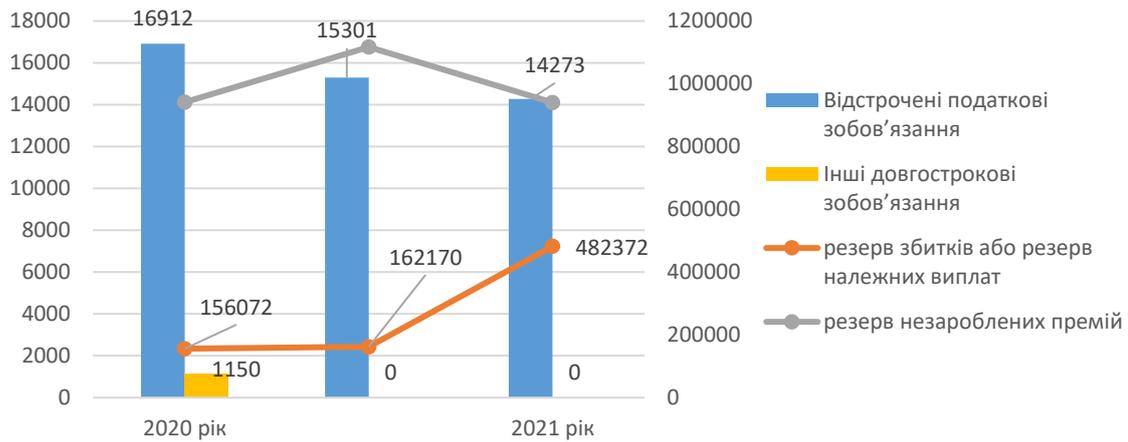

Рис. 3.4. Динаміка довгострокових зобов'язань і забезпечень ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр.

Аналіз структурної динаміки довгострокових зобов'язань і забезпечень ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» показав, що найбільшої зміни впродовж аналізованого періоду зазнають показник страхових резервів, котрий збільшив свою питому вагу у структурі на 0,63 в.п. у 2022 році в порівнянні до 2020 року. Відповідно, відстрочені податкові зобов'язання у структурі зменшились на 0,52 в.п. – у 2022 році в порівнянні 2020 року, а інші довгострокові зобов'язання знизилися на 0,1 в.п.

Графічно структурна динаміка страхових резервів ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. наведена на рис. 3.5.

Рис. 3.5. Структурна динаміка страхових резервів ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр.

Аналіз структури довгострокових зобов'язань за 2020-2022 рр. показав, що напротязі всього аналізованого періоду найбільшу частку серед усіх довгострокових зобов'язань займали страхові резерви (98,38% у 2020-му році, 98,82% у 2021-му, 99,01% у 2022-му році). Найменшу частку склали інші довгострокові зобов'язання (0,1% у 2020 році), а у період з 2021 по 2022 рік їх не було взагалі. Зовсім незначну питому вагу у структурі довгострокових зобов'язань і забезпечень ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» займали відстрочені податкові зобов'язання, що засвідчують динаміку зменшення питомої ваги у структурі (1,52% у 2020 році, а у 2022 році 0,99%).

Аналіз структури страхових резервів ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. показав, що найбільшу питому вагу серед них займав резерв незароблених премій упродовж усього аналізованого періоду (84,39% у 2020 році, 86,29% у 2021-му та 65,44% у 2022-му році), проте його частка у 2022 році порівняно із 2020-м зменшилась на 18,95%.

Резерв збитків або резерв належних виплат ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» у структурі страхових резервів займають меншу частку (13,99% – у 2020 році, 12,53% – у 2021-му, 33,57% – у 2022-му році), але динаміка показує зростання частки, що припадає на резерв збитків або резерв належних виплат у 2022-му році, відтак цей показник у структурі показав збільшення на 19,58% значення у 2022 році, в порівнянні до 2020-го року.

Динаміка поточних зобов'язань і забезпечень, розрахована на підставі фінансової звітності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр., наведена в табл. 3.3.

Аналіз динаміки та структури поточних зобов'язань і забезпечень ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. свідчить про підвищення ризику втрати фінансової стійкості підприємства, адже величина поточних зобов'язань і забезпечень зростає у 2022 році на 60737 тис. грн. порівняно до 2021 року, але знаходиться у межах норми, оскільки не перевищує значення 2020 року.

Таблиця 3.3

Динаміка поточних зобов'язань і забезпечень ПрАТ «Страхова компанія
«Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр.

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення за питомою вагою, %		
	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	тис. грн	питома вага, %	2021/2020	2022/2021	2022/2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Поточна кредиторська заборгованість:	20323	7,66%	21235	12,05%	32319	13,6%	4,39%	1,59%	5,98%
за довгостроковим и зобов'язаннями	2332	0,88%	1037	0,59%	0	0,0%	-0,29%	-0,59%	-0,88%
за товари, роботи і послуги	1492	0,56%	2519	1,43%	4518	1,9%	0,87%	0,48%	1,34%
за розрахунками з бюджетом	16480	6,22%	17453	9,91%	27728	11,7%	3,69%	1,80%	5,49%
за розрахунками зі страхування	0	0,00%	10	0,01%	0	0,0%	0,01%	-0,01%	0,00%
за розрахунками з оплати праці	19	0,01%	216	0,12%	73	0,0%	0,12%	-0,09%	0,02%
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	82032	30,94%	50312	28,56%	82479	34,8%	-2,38%	6,26%	3,88%
Поточні забезпечення	162587	61,32%	104252	59,18%	121792	51,4%	-2,13%	-7,77%	-9,90%
Інші поточні зобов'язання	213	0,08%	352	0,20%	298	0,1%	0,12%	-0,07%	0,05%
Загалом поточні зобов'язання та забезпечення	265155	100,00%	176151	100,00%	236888	100,0%	0,00%	0,00%	0,00%

Зокрема, поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями існувала лише впродовж 2020-2021 років і відповідно становила 20322 тис. грн. та 1037 тис. грн. Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги у 2020 році становила 1492 тис. грн., тоді як у 2022 році – на 3026 тис. грн. (202,82%) більше.

Заборгованість за розрахунками з бюджетом збільшилась на 11248 тис. грн., або на 68,25%, у порівнянні до 2020 року, що є негативним явищем,

оскільки затримки відповідних платежів зумовлюють нарахування пені, відсоткові ставки за якими досить високі, що підвищує ймовірність банкрутства підприємства. Поточна кредиторська за розрахунками зі страхування залишилась рівна нулю, але впродовж аналізованого періоду у 2021 році мала значення у розмірі 10 тис. грн. та у 2022 році була зменшена знову до показника у нуль. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці у 2020 році становила 19 тис. грн., упродовж усіх років збільшувалась і у 2022-му становила 73 тис. грн, але зазнала зменшення в порівнянні до 2021 року на 143 тис. грн., що, скоріше за все супроводжувалося скороченням штату працівників.

Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю аналізованого товариства також зросла із 82032 тис. грн. у 2020 році до 82479 тис. грн. у 2022 році, проте показник у 2021-му році – цей показник у 2020-му мав низьке значення і становив 50312 тис. грн. Поточні забезпечення знизилися на 40795 тис. грн. (25,09%) із 162587 тис. грн. у 2020 році до 121792 тис. грн. у 2022 році. Інші поточні зобов'язання ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» зросли протягом аналізованого періоду із 213 тис. грн. у 2020 році до 298 тис. грн. у 2022 році, хоча у порівнянні до 2021 року відбулося зменшення на 54 тис. грн. (10,66%).

Аналіз динаміки загального капіталу компанії можна провести на основі даних табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Структурна динаміка загального капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік
	тис. грн	тис. грн	тис. грн
Власний капітал	399822	483208	576078
Залучений капітал, у тому числі:	1380564	1470737	1673858
Довгострокові зобов'язання та забезпечення	1115409	1294586	1436970
Загалом поточні зобов'язання та забезпечення	265155	176151	236888

Аналіз динаміки та структури загального капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. свідчить про деякі незначні зміни протягом аналізованого періоду. Загальна вартість капіталу підприємства зросла на 469550 тис. грн. (26,37%), що спричинено в основному збільшенням вартості власного капіталу, величина якого у 2022 році збільшилась на 176256 тис. грн. (44,08%) порівняно із 2020-м роком.

Графічно структура загального капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» у періоді 2020-2022 рр. наведена на рис. 3.6.

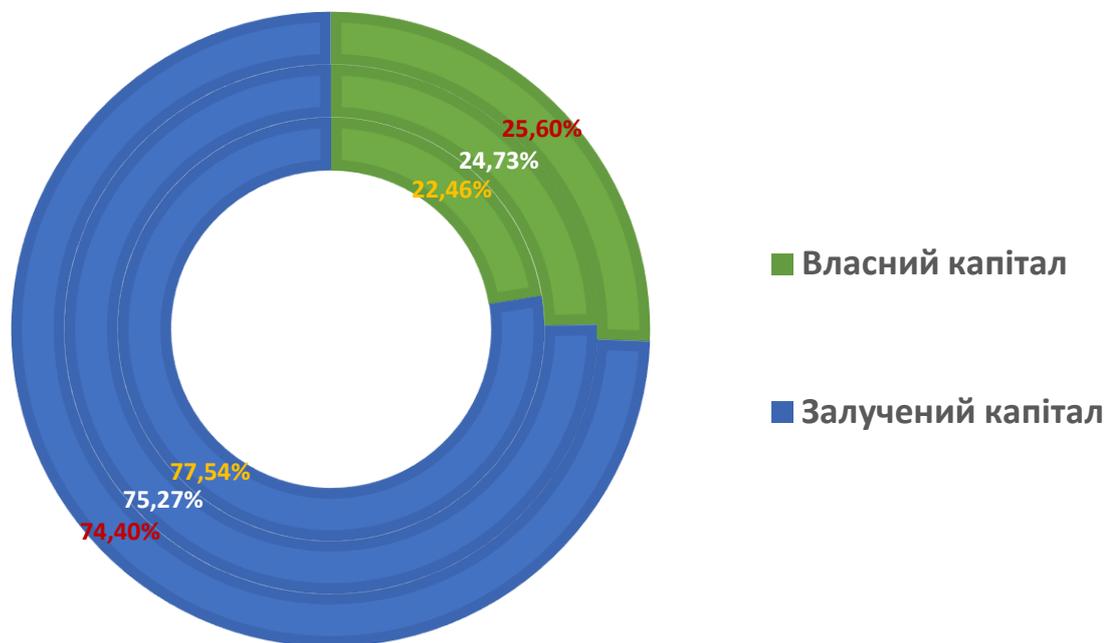

Рис. 3.6. Структура загального капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» у періоді 2020-2022 рр.

Аналіз структури загального капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-й рік встановив, що найбільшу частку в загальному капіталі аналізованого підприємства становить залучений капітал (77,54%), тоді як власний капітал займає лише 22,46%.

Аналіз структури загального капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2022-й рік довів, що найбільшу частку в загальному капіталі аналізованого підприємства становить залучений капітал (74,40%), тоді як

власний капітал займає меншу частку, а саме – 25,60%. Збільшення частки власного капіталу свідчить про забезпечення фінансової стійкості компанії.

3.2. Аналіз фінансово-економічної діяльності страхової компанії

Страхові компанії – це специфічні суб'єкти господарювання, які зосереджують на собі майнові інтереси страхувальників, тому найважливішою метою діяльності страховика є досягнення й підтримка стійкого фінансового стану, який характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення й використання капіталу страховика [6].

Для того щоб провести аналіз фінансово-економічної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування», на основі фінансової звітності товариства за 2020-2022 рр. (додатки А, Б, В відповідно) доцільно представити основні економічні показники діяльності страхової за 2020-2022 рр. (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Динаміка основних фінансових показників діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр.

Показник	Сума за рік, тис. грн			Відхилення (+,-)	
	2020	2021	2022	тис. грн	%
1	2	3	4	5	6
Загальний обсяг активів	1 780 386	1 953 945	2 249 936	469 550	126,37
Зареєстрований (пайовий) капітал	202 500	255 600	255 600	53 100	126,22
Чистий прибуток	17 695	84 802	91 842	74 147	519,03
Чистий дохід від реалізації	1 247 785	1 782 278	1 647 876	400 091	132,06
Страхові платежі, в т. ч.:	982 614	1 368 403	1 112 469	129 855	113,22
від філій	-	-	1	1	100,00
від страхувальників – фізичних осіб	982 145	1 367 314	1 112 122	129 977	113,23

Продовження табл. 3.5

1	2	3	4	5	6
Від перестраховувальників	469	1 089	346	- 123	73,77
Страхові відшкодування	669 945	898 374	401 176	- 268769	59,88

Як бачимо, у продовж всього аналізованого періоду показники загального обсягу активів та чистого прибутку мають всхідний тренд. Відтак в 2022 році показник загального обсягу активів зріс на 469550 тис. грн. (на 26,22%) у порівнянні до 2020 року. Показник зареєстрованого (пайового) капіталу у 2021 році зріс на 53100 тис. грн., але станом на 2022 рік не зазнав ніяких змін у розмірному показнику.

Чистий прибуток компанії з кожним роком зростає, що є свідченням ефективного управління діяльністю страхової компанії. В свою чергу показник чистого доходу від реалізації маючи зростаючий тренд показує збільшення у 2021 році, але зменшується станом на 2022 рік, оскільки показник у 2022 році більший за базовий 2020 року, то загалом доцільно стверджувати, що динаміка має позитивну тенденцію до збільшення.

Доцільно, зобразити графічно динаміку основних фінансових показників діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» у періоді 2020-2022 рр. наведена на рис. 3.7.

Аналіз динаміки і структури фінансових результатів ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. зображений у табл. 3.6. показав, що найбільших змін впродовж аналізованого періоду зазнав чистий фінансовий результат (прибуток) збільшившись у 2022 році на 74147 тис. грн. (у 5,1903 рази) в порівнянні з 2020 роком.

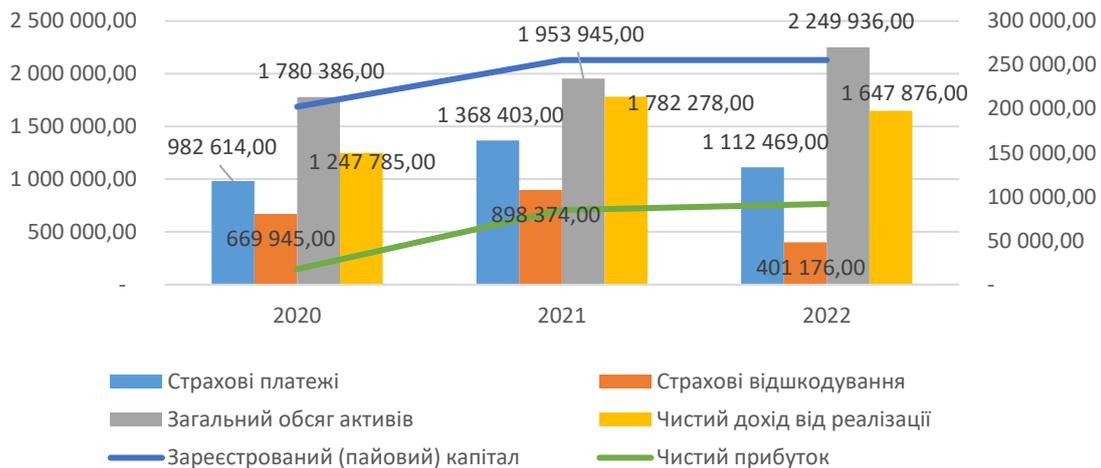

Рис. 3.7. Динаміка основних фінансових показників діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» у 2020-2022 рр.

Таблиця 3.6

Аналіз динаміки і структури фінансових результатів ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр.

Показники	Код рядку	Рік, тис. грн			Відхилення (+,-)	
		2020	2021	2022	тис. грн	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1247785	1782278	1647876	400091	132,06
Собівартість реалізованої продукції	2050	- 16433	- 18792	- 14384	2049	87,53
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	537 099	764 203	601 699	64 600	112,03
Валовий: прибуток (збиток)	2090	694 253	999 283	1031793	337540	148,62
Фінансовий результат від операційної діяльності	2190 (2195)	- 4 578	114 352	67 086	71 664	-1465,40
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	2290	77 450	169 322	163 451	86 001	211,04
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	2350	17 695	84 805	91 842	74 147	519,03

Проаналізувавши, динаміку і структуру фінансових результатів, доцільно виокремити, що показник фінансового результату від операційної діяльності маючи від’ємне значення у 2020 році зазнав також великих змін, оскільки станом на 2022 рік має значення 67086 тис. грн., але порівнюючи з 2021 роком зменшився на 47266 тис. грн. (41,33%).

Інші показники під час аналізу демонструють динаміку зростання, що свідчить про успішність діяльності компанії. Слід виокремити, що показник собівартості продукції має позитивну динаміку зменшення, засвідчуючи майбутнє зростання рентабельності.

Зобразимо графічно динаміку і структуру фінансових результатів ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр., яка наведена на рис. 3.8.

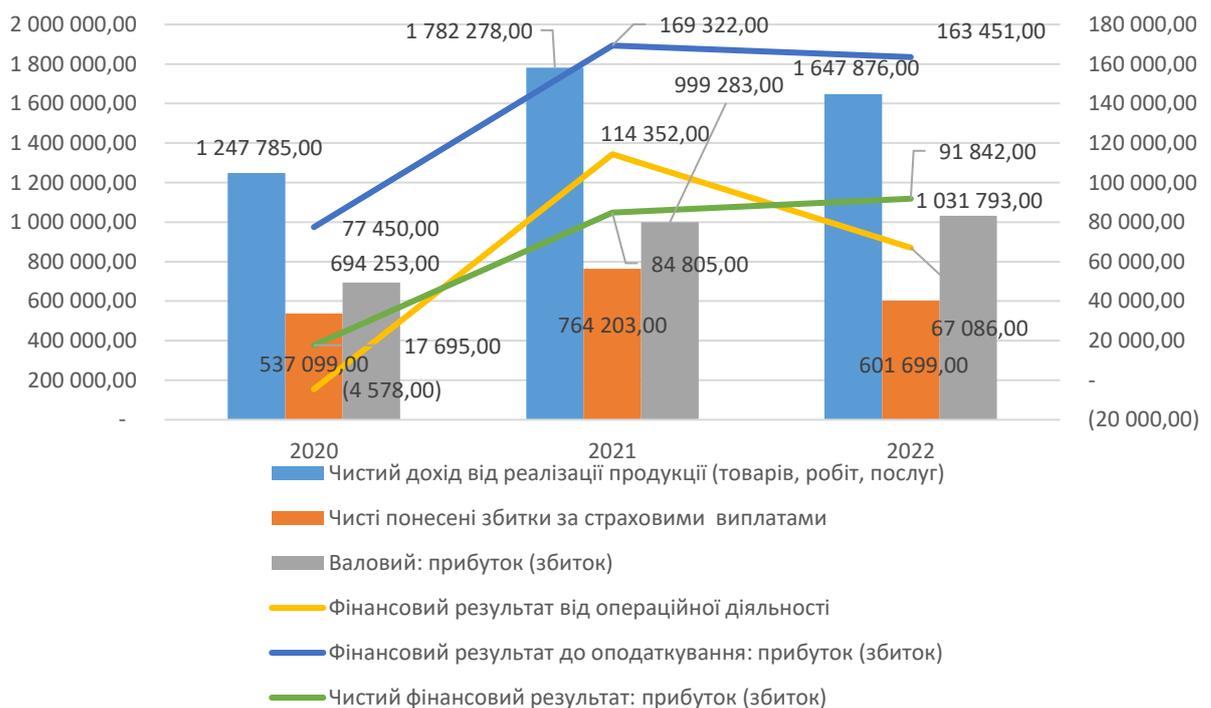

Рис. 3.8. Динаміка і структура фінансових результатів ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр.

Проведемо аналіз показників рентабельності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр., за допомогою таблиці 3.7.

Як бачимо, з таблиці зазначеної вище, показник рентабельності активів має позитивну динаміку зростання і засвідчує, що компанія одержує прибуток з кожної гривні, вкладеної в активи, але порівнюючи з 2021 роком відбулося зменшення на 0,001.

Таблиця 3.7

Аналіз показників рентабельності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал
Страховання» за 2020-2022 рр.

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт рентабельності активів	0,011	0,045	0,044	0,033	414,25
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,047	0,192	0,173	0,126	369,35
Коефіцієнт рентабельності інвестицій	0,054	0,103	0,086	0,032	158,41
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,016	0,056	0,054	0,037	327,62

Показник рентабельності власного капіталу має позитивну динаміку зростання і демонструє кількість грошових одиниць чистого прибутку яку «заробила» кожна грошова одиниця, вкладена власниками акціонерного капіталу, тобто зазначимо, що в аналізованому періоді управління рентабельністю власного капіталу має гарний рівень.

За необхідним є представити аналіз показників рентабельності за допомогою графіка (рис. 3.9).

Коефіцієнт рентабельності інвестицій має позитивну динаміку, в порівнянні 202 року він збільшився на 0,32 (у 1,5841 рази), що характеризує майстерність менеджерів підприємства управляти його інвестиціями.

Не менш важливим під час аналізу фінансово-економічної діяльності є аналіз показників ділової активності, оскільки ділова активність має тісний

зв'язок з іншими важливими характеристиками компанії. Вона значно впливає на інвестиційну привабливість, фінансову стійкість, кредитоспроможність.

Висока ділова активність мотивує потенційних страхувальників до укладання договорів страхування з компанією. Ділова активність може бути кількісно оцінена за допомогою певних показників (табл. 3.8).

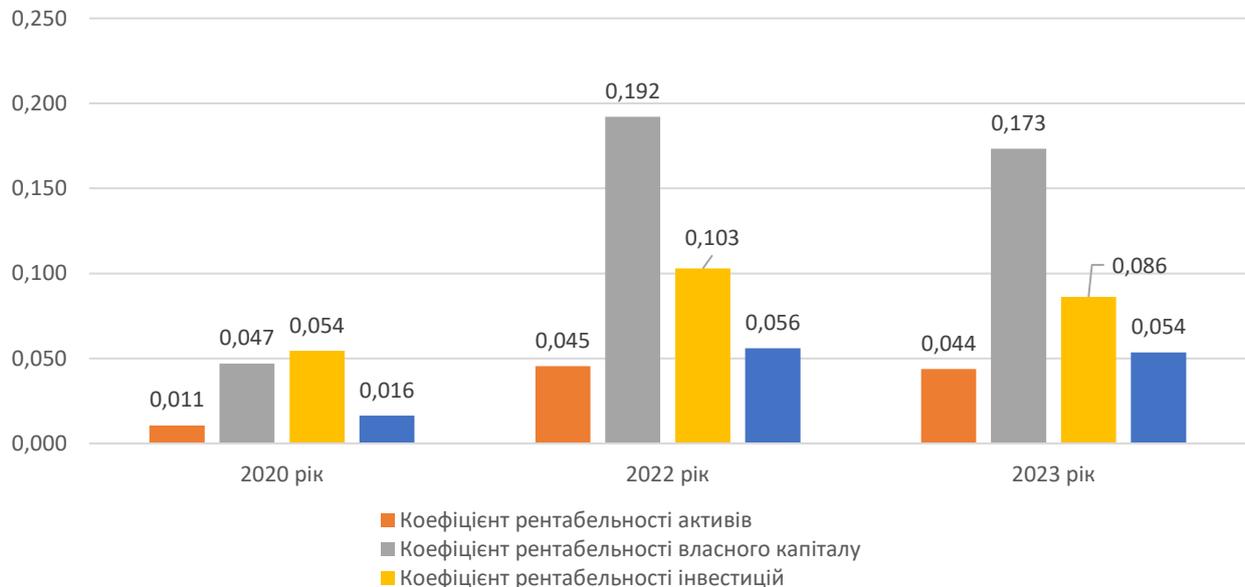

Рис. 3.9. Динаміка показників рентабельності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр.

Коефіцієнт оборотності усіх активів – це відношення чистого доходу до середньорічного підсумку балансу [26]. Рекомендоване значення > 0 . Коефіцієнт характеризує ефективність використання компанією усіх наявних ресурсів незалежно від джерел їх утворення, тобто скільки грошових коштів чистих зароблених премій надає кожна одиниця активів, задіяних у забезпеченні надання страхових послуг. Зростання цього показника означає прискорення кругообігу засобів компанії і є позитивним явищем.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості – відношення чистих зароблених премій до середньої за період дебіторської заборгованості. У 2020 році спостерігаємо зростання цього показника, що означає підвищення швидкості сплати компанії заборгованості. Але у 2022 році значення показника зменшилося порівняно з попереднім роком на 0,91, а порівнюючи з 2020 роком

значення зросло на 0,01, що дає змогу стверджувати про зростання на протязі аналізованого періоду.

Таблиця 3.8

Аналіз ділової активності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал
Страховання» за 2020-2022 рр.

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %
Коефіцієнт оборотності основних засобів	10,66	16,58	16,69	6,03	156,58
Коефіцієнт оборотності активів	0,74	0,95	0,78	0,04	105,40
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	3,31	4,04	3,11	-0,20	93,98
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	4,90	8,08	7,98	3,08	163,01
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,95	4,87	3,96	0,01	100,22
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	4973,23	4228,31	3719,57	-1253,67	74,79

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості свідчить про розширення або зниження кредитів, що надаються компанії. Спостерігаємо у 2021 році зростання показника, що означає зростання швидкості сплати заборгованості компанії, а у 2022 році – зниження порівняно з 2021 роком. Загалом за три роки відбулося зростання показника на 0,01, що позитивно характеризує страхову компанію.

Графічно динаміка показників ділової активності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страховання» за 2020-2022 рр. наведена на рис. 3.10.

Як можемо побачити, з таблиці вище, коефіцієнт зносу має позитивну тенденцію зменшення, що показує більшу ефективність страхової компанії в управлінні ризиками та зниження значних витрат на страхові виплати. Це може позитивно вплинути на фінансову стійкість компанії, забезпечивши її конкурентну перевагу та підвищити її репутацію на ринку страхування.

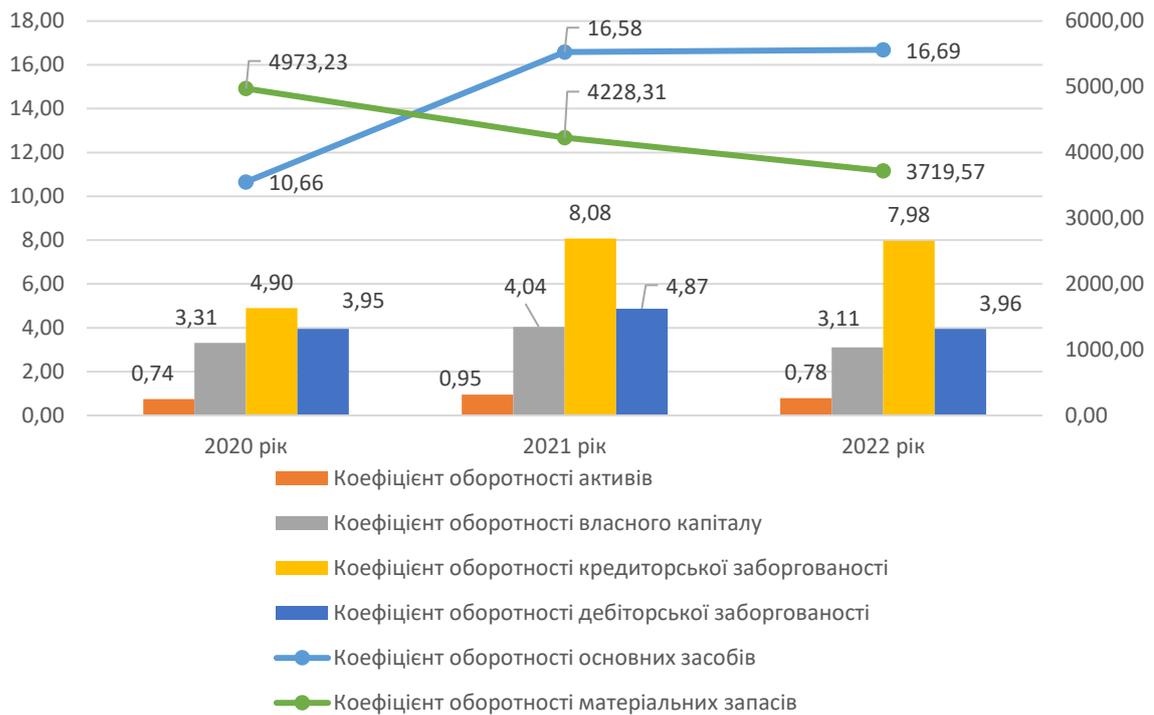

Рис. 3.10. Динаміка показників ділової активності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр.

Наступним етапом аналізу є аналіз майнового стану за 2020-2022 роки (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Аналіз майнового стану ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %
Коефіцієнт зносу	0,95	0,82	0,27	-0,68	28,05%
Коефіцієнт придатності	0,05	0,18	0,73	0,68	1375,80%
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1,49	0,83	0,86	-0,64	57,27%

Графічно динаміка показників майнового стану ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. наведена на рис. 3.11.

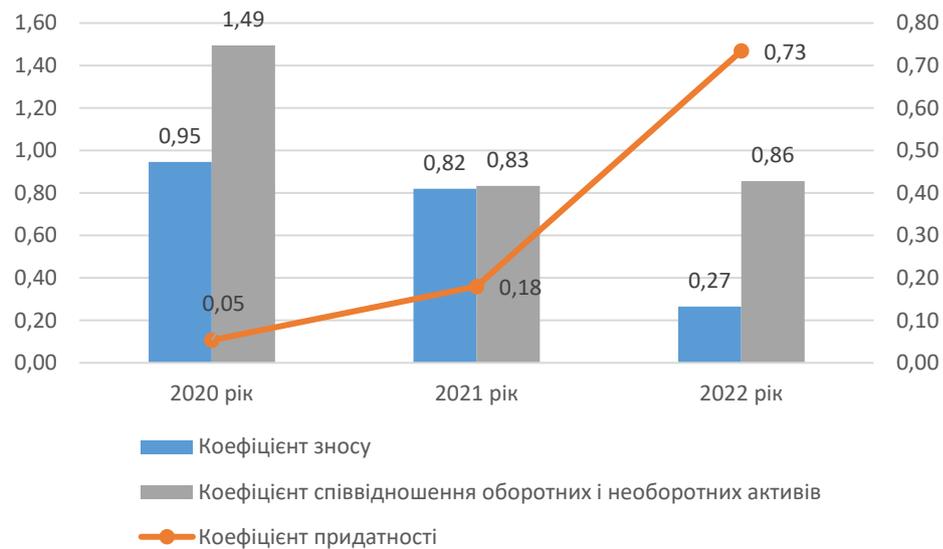

Рис. 3.11. Динаміка показників майнового стану ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр.

Спостерігаючи зниження коефіцієнту співвідношення оборотних і необоротних активів засвідчує переважання необоротних активів над оборотними, що може свідчити про консервативний підхід компанії до управління активами.

Зростання коефіцієнта придатності, у продовж аналізованого періоду, засвідчує високу ефективність компанії виконувати свої функції та досягати своїх цілей, може бути позитивним сигналом до зростання фінансової стабільності компанії.

Отже, проаналізувавши фінансово-економічну діяльність страхової компанії у періоді 2020-2022 рр., варто зазначити, що здебільшого спостерігається позитивна динаміка зростання. Що свідчить про високий рівень менеджменту страхової компанії у розрізі фінансової діяльності.

3.3. Оцінка фінансової стійкості і платоспроможності страхової компанії

Однією із найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість, тобто здатність підприємства функціонувати та розвиватися, забезпечувати фінансову незалежність, зберігаючи рівновагу між активами і пасивами, доходами і витратами в умовах динамічних змін зовнішнього середовища [27].

Недостатня фінансова стійкість зазвичай призводить до порушення платоспроможності, а надлишкова – може стримувати фінансовий розвиток підприємства, збільшуючи витрати. Також фінансова стійкість залежить від галузевої приналежності, виду продукції (послуг), структури пасивів, підприємства тощо [27].

Фінансова стійкість страхової компанії – це комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру), направлених на постійну підтримку балансу між витратами та зобов'язаннями страховика й фінансовими ресурсами, що необхідні для їх покриття або виконання, в результаті чого досягається ефективний розвиток страхової компанії незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування економіки [28].

Виходячи з характерних особливостей діяльності страховиків, розрізняють дві сторони, з яких оцінюють фінансову стійкість страхової компанії, а саме:

- фінансова стійкість страхової компанії як юридичної особи, що займається господарською діяльністю з надання послуг;
- фінансова стійкість страхової компанії за вимогами, що ставляться до страхових компаній як до суб'єктів фінансового ринку [29].

Фінансова стійкість страхової компанії як юридичної особи полягає в ефективному співвідношенні власного й позикового капіталу у структурі фінансових ресурсів страхової компанії, що здатне забезпечити необхідний рівень платоспроможності та ліквідності.

Фінансова стійкість страхової компанії за вимогами, що ставляться до страхових компаній як до суб'єктів фінансового ринку, полягає в утворенні такої

структури фінансових ресурсів страхової компанії, котра змогла б забезпечити формування відповідного співвідношення нормативного та фактичного запасів платоспроможності, необхідних резервів, статутного капіталу й слідування іншим вимогам законодавства, які ставляться до цього виду фінансової діяльності [30].

Тому необхідно провести аналіз фінансової стійкості ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» для оцінювання рівня та пошуку резервів підтримання її в довгостроковій перспективі.

Фінансова стійкість аналізованої страхової компанії перебуває під впливом певних чинників, котрі можуть мати як зовнішнє джерело походження, так і внутрішнє. ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» не може бути стійкою до всіх чинників, тому рівень її фінансової стійкості залежить від числа чинників, до яких вона є стійкою.

Чинники впливу на фінансову стійкість страховика можна поділити на внутрішні та зовнішні. До зовнішніх чинників можна віднести економічні (рівень інфляції, кон'юнктура страхового ринку, фіскальна політика держави, грошово-кредитна політика), соціальні (демографічна ситуація, рівень освіченості, рівень захворюваності), психологічні (ділова репутація страхової компанії, попередній досвід отримання страхових послуг), а також екологічні (природні умови, котрі сприяють рівню захворюваності, державна політика у сфері охорони навколишнього середовища). До внутрішніх чинників можна віднести фінансові фактори (перестраховування, розмір власного капіталу, структура страхового портфеля, інвестиційна політика, стратегія розподілу прибутку) та нефінансові (маркетингова політика, кадрова політика, комунікації, організаційна структура та фінансове становище засновників) [30].

Аналітичне дослідження фінансової стійкості ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» варто провести шляхом аналізу відносних показників ліквідності та платоспроможності. Результати аналізу платоспроможності страхової компанії подано у табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Динаміка показників ліквідності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал
Страхування» за 2020-2022 рр.

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Оптимальне теоретичне значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2,004	2,484	2,052	не менше 0,2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	4,022	5,039	4,378	0,7-1,0
Коефіцієнт покриття	4,023	5,043	4,380	не менше 1,0
Співвідношення фактичного запасу платоспроможності і нормативного	0,442	0,510	0,359	не більше 1,0

Як можемо спостерігати зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності з 2,484 у 2021 році до 2,052 у 2022 році. За таких умов платоспроможність підприємства вважається високою, оскільки теоретично достатнім вважається значення *кал* не нижче 0,2. Така ситуація свідчить про те, що компанія у 2021 році за першою вимогою кредиторів змогло б погасити всі свої поточні зобов'язання, а в 2022-му приблизно 80%.

Графічно динаміка коефіцієнтів ліквідності наведена на рис. 3.12.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує, яку частину поточних зобов'язань компанія може погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних активів – грошових коштів та їх еквівалентів, фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості. Очікувана платоспроможність ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» в короткостроковому періоді є дуже високою, адже коефіцієнт швидкої ліквідності становить 4,02 і 4,38, відповідно, у 2020-му та 2022-му роках при нормативному його значенні, що перевищує 0,7-1,0. Що свідчить про можливість компанії повністю погасити всі свої короткострокові

зобов'язання за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами. Крім того, аналіз показує, що в 2022 році порівняно із 2021-м у підприємства знизилася можливість погашення.

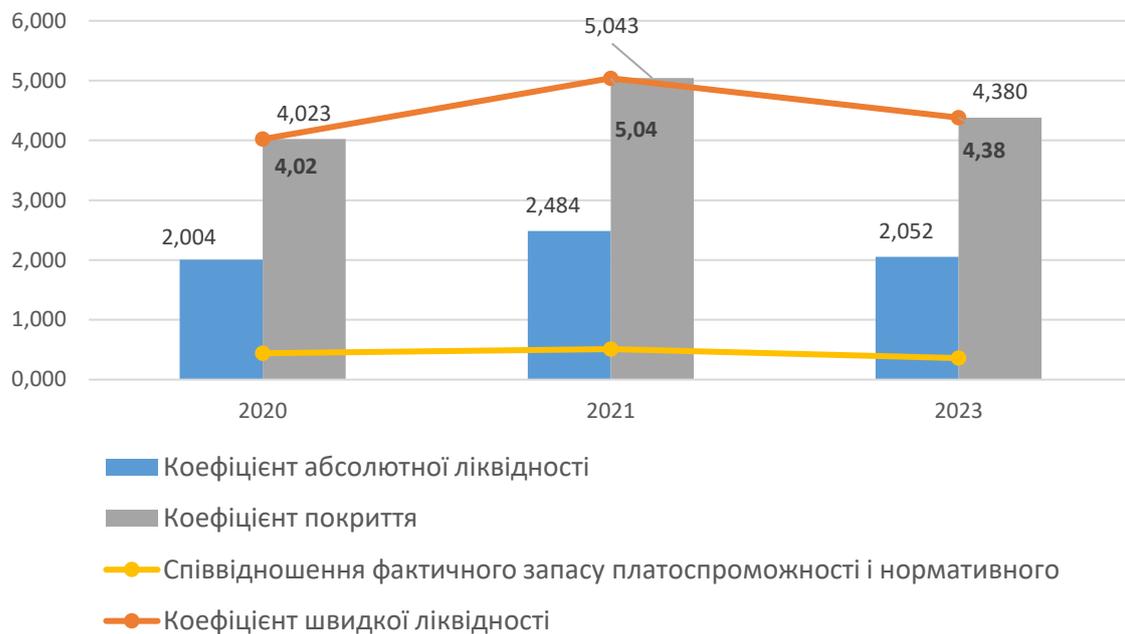

Рис. 3.12. Динаміка коефіцієнтів ліквідності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр.

Співвідношення фактичного запасу платоспроможності і нормативного має динаміку зниження, що засвідчує переважання фактичного над нормативним запасом платоспроможності та відповідає стандарту встановленим законом України «Про страхування». Що, в свою чергу засвідчує стабільність та забезпеченість платоспроможності страхової компанії.

Аналіз динаміки коефіцієнтів фінансової стійкості ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. наведено у табл. 3.13.

Показник фінансової автономії свідчить про те, яку частину своїх активів суб'єкт господарювання здатен профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. Цей показник є важливим як для власників, так і для кредиторів компанії. Низьке значення показника сигналізує про високий рівень ризиків і низьку стійкість компанії в середньостроковій перспективі. Нормативне значення показника знаходиться в межах 0,4-0,6 [31].

Таблиця 3.13

Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості ПрАТ «Страхова компанія
«Арсенал Страхування» за 2020-2022 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %
Коефіцієнт автономії	0,22	0,25	0,26	0,03	114,01%
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,85	0,91	0,16	-0,69	19,31%
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	2,67	1,84	1,80	-0,87	67,51%
Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів страховика	0,66	0,36	0,41	-0,25	62,01%

Коефіцієнт автономії для ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал страхування» за 2020-2022 рр. упродовж усього аналізованого періоду мав значення менше нормативного, зокрема, у 2020-му році він становив 0,22, а у 2022-му дорівнював 0,26, тобто збільшився в порівнянні з 2020-им роком, що може вказує на зростання власних засобів компанії в порівнянні із загальними зобов'язаннями.

Показник фінансової стабільності є індикатором фінансової стійкості, котрий вказує на здатність компанії відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- і довгостроковій перспективі. Значення показника свідчить про те, скільки гривень власного капіталу припадає на кожен гривню зобов'язань компанії. Високе значення говорить про низький рівень фінансових ризиків [32]. Так, у 2020-му році в ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» цей показник становив 0,85, у 2021-му – 0,91, що було найвищим значення впродовж усіх трьох років, а в 2022-му цей показник фінансової стабільності знизився на 0,69 порівняно із 2020-м до 0,16. Така ситуація свідчить про високий рівень фінансових ризиків, адже нормативне значення показника знаходиться в межах 0,67-1,5 [32].

Отже, відповідно оцінивши фінансову стійкість, ми визначили, що страхова компанія має недостатньо стійкий фінансовий стан, оскільки коефіцієнти стійкості не відповідають нормативним за 2022 рік, та свідчить про зниження фінансового стану компанії. Це може збільшити ризик неплатоспроможності, тобто неспроможність компанії виконувати свої фінансові зобов'язання перед клієнтами, постачальниками та іншими зацікавленими сторонами.

Висновок до розділу 3

Аналіз складу, структури та динаміки фінансових ресурсів «ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал страхування», дослідивши структуру загального капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-й рік було встановлено, що найбільшу частку в загальному капіталу страхової компанії становить залучений капітал (77,54%), тоді як власний капітал займає лише 22,46%. А у 2022-й рік найбільшу частку в загальному капіталі страхової компанії становить залучений капітал (74,40%), тоді як власний капітал займає меншу частку, а саме – 25,60%.

Проаналізувавши фінансово-економічну діяльність «ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал страхування» за 2020-2022 рр. варто зазначити, що здебільшого спостерігається позитивна динаміка зростання, що свідчить про високий рівень менеджменту страхової компанії у розрізі фінансової діяльності.

Після оцінювання фінансової стійкості і платоспроможності «ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал страхування» за 2020-2022 рр., визначено, що страхова компанія має недостатньо стійкий фінансовий стан, оскільки коефіцієнти стійкості не відповідають нормативним за 2022 рік, та свідчить про зниження фінансового стану компанії. Це може збільшити ризик неплатоспроможності, тобто неспроможність компанії виконувати свої фінансові зобов'язання перед клієнтами, постачальниками та іншими зацікавленими сторонами.

РОЗДІЛ 4

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ПРАТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ» З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ

4.1. Оптимізація структури капіталу страхової компанії

Рівень ефективності фінансово-господарської діяльності страхової компанії значною мірою визначається цілеспрямованим формуванням її капіталу. Оптимізація структури капіталу передбачає досягнення такого співвідношення між власним і залученим капіталом, за якого забезпечується оптимальне поєднання рентабельності власного капіталу та фінансової стійкості страховика. Оптимізація структури капіталу сприяє максимізації ринкової вартості страхової компанії.

Водночас існує ряд об'єктивних та суб'єктивних чинників, дослідження яких дозволяє цілеспрямовано формувати структуру капіталу, серед них:

1. Галузеві особливості операційної діяльності. Фондоємність та операційний цикл у страховиків мінімальні. Отримані премії не є прибутком компанії. Страхові резерви є залученим капіталом, за який страхові компанії не сплачують відсотків, тому потреба у залученому капіталі у вигляді банківського кредиту є мінімальною. З точки зору ризик-менеджменту – це додаткові ризики до вже існуючих страхових та інвестиційних ризиків.

2. Відношення кредиторів до підприємства. Кредитори при оцінці кредитного рейтингу керуються своїми критеріями оцінки кредитоспроможності підприємства. Для страховиків важливим є рівень довіри з боку страхувальників, що також призводить до зростання залученого капіталу у вигляді страхових резервів.

3. Стадія життєвого циклу підприємства. Страхова галузь швидко розвивається, тому постійно має потребу у капіталі.

4. Рівень концентрації власного капіталу. Українські страхові компанії змушені і зацікавлені в нарощуванні саме акціонерного капіталу, адже саме з ним страховик пов'язує свою фінансову стабільність. Законодавством також встановлені нормативні обмеження щодо обсягу прийнятих страхових ризиків залежно від розміру статутного капіталу [93]. Так, відповідно до Закону України «Про страхування» «якщо страхова сума за окремим предметом договору страхування перевищує 10 відсотків суми сплаченого статутного фонду і сформованих вільних резервів та страхових резервів, страховик зобов'язаний укласти договір перестрахування» [31].

Управління структурою капіталу страхової компанії зводиться до двох основних напрямків:

- встановлення оптимальних для страхових компаній пропорцій використання власного і позикового капіталу;
- забезпечення залучення страховиком необхідних видів та обсягів капіталу для досягнення розрахункових показників його структури.

При вирішенні проблеми оптимізації структури капіталу страхових компаній управління цією структурою дозволяє сформувати на майбутній період показник цільової структури капіталу, відповідно до якого буде здійснюватись його формування в страховій компанії шляхом залучення фінансових ресурсів з різних джерел [93].

В теорії фінансового менеджменту виділяють наступні критерії оптимізації структури капіталу:

1. Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації його вартості базується на оцінці власного і позикового капіталу при різних умовах його залучення і варіантних розрахунках середньозваженої вартості капіталу. Середньозважена вартість капіталу характеризує середню дохідність, яку отримують вкладники капіталу від інвестування у страховий бізнес.

Розрахунок середньозваженої вартості капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування»» при різній його структурі представлений в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Розрахунок середньозваженої вартості капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування»» при різній його структурі, тис.грн.

№ п/п	Показник	Варіанти розрахунків							
		1	2	3	4	5	6	7	8
1	Загальний обсяг капіталу	2249,9	2249,9	2249,9	2249,9	2249,9	2249,9	2249,9	2249,9
2	Варіанти структури капіталу, %								
2.1.	Власний (акціонерний) капітал	100,00	90,00	80,00	70,00	60,00	50,00	40,00	30,00
2.2.	Позиковий капітал (кредит)	0,00	10,00	20,00	30,00	40,00	50,00	60,00	70,00
3	Рівень передбачуваних дивідендних виплат, %	10,00	9,50	9,00	8,50	8,00	7,50	7,20	7,00
4	Рівень ставки процента за кредит з врахуванням премії за ризик, %	0,00	20,00	20,50	21,00	21,50	22,00	22,50	23,00
5	Ставка податку на прибуток, частки одиниць (Спп)	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
6	Податковий коректор (1-Спп)	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82
7	Рівень ставки за кредит з врахуванням податкового коректора (гр.4*гр.6)	0,00	15,40	15,79	16,17	16,56	16,94	17,33	17,71
8	Вартість складових частин капіталу, %								
8.1.	Власний капітал (гр.2.1*гр.3/100)	10,00	8,55	7,20	5,95	4,80	3,75	2,88	2,10
8.2.	Позиковий капітал (гр.2.2*гр.7/100)	0,00	1,54	3,16	4,85	6,62	8,47	10,40	12,40
9	Середньозважена вартість капіталу (8.1+8.2), %	10,00	10,09	10,36	10,80	11,42	12,22	13,28	14,50

З проведених розрахунків видно, що найнижча середньозважена вартість капіталу страхової компанії спостерігається у першому варіанті розрахунків, коли діяльність страховика фінансується за рахунок власного капіталу без залучення позикового. Цей варіант відповідає значенню середньозваженої вартості капіталу 10%. Надалі зі зростанням частки позикового капіталу середньозважена вартість зростає, що пов'язано зі зростанням ставки процента за кредит, оскільки зростає премія за ризик. Так, для 8 варіанта розрахунків, коли

питома вага позикового капіталу складає 70%, а власного 30%, середньозважена вартість є найбільшою з розрахованих величин і складає 14,5%.

2. Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності передбачає використання механізму фінансового левериджу. Ефект фінансового важеля показує, на скільки відсотків підвищується рентабельність власного капіталу страхової компанії за рахунок залучення в господарський оборот позикового капіталу, незважаючи на його платний характер. Для визначення ефекту фінансового важеля використовується наступна формула:

$$ЕФВ = (1 - K_{оп})(КВР_a - СП) \frac{ПК}{ВК}, \quad (4.1)$$

де ЕФВ – ефект фінансового важеля (тобто нарощення рентабельності власного капіталу за рахунок використання позикового капіталу);

$K_{оп}$ – коефіцієнт оподаткування прибутку;

$КВР_a$ – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів);

СП – середня ставка процента за позиковими коштами;

ПК – середній обсяг використовуваного позикового капіталу;

ВК – середня сума власного капіталу [10].

Ефект фінансового важеля складається з двох компонентів:

1. Диференціала $(1 - K_{оп})(КВР_a - СП)$ – різниці між рентабельністю інвестованого капіталу і середньою ставкою процента за позиковими коштами після сплати податків;

2. Плеча $ПК/ВК$ – співвідношення позикового і власного капіталу. Плече фінансового важеля є мультиплікатором зміни диференціала, тобто посилює його дію як в позитивному, так і негативному напрямках. Так, якщо диференціал має додатне значення, вигідно нарощувати частку позикового капіталу і тим самим збільшувати рентабельність власного капіталу. І, навпаки, якщо значення диференціала від'ємне, в результаті збільшення плеча фінансового важеля

відбувається «проїдання» власного капіталу, і наслідки для підприємства можуть бути руйнівними [36]. Високий фінансовий важіль має неоднозначний вплив на фінансовий стан організації – збільшує рентабельність власного капіталу та знижує фінансову стійкість [21].

Розрахунок оптимальної структури капіталу за критерієм максимізації рівня рентабельності власного капіталу для ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал страхування»» наведено в табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Оптимізація структури капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал страхування»» згідно критерію максимізації рівня рентабельності власного капіталу

Показник	Варіант							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Загальний обсяг капіталу, тис.грн	2249,9	2249,9	2249,9	2249,9	2249,9	2249,9	2249,9	2249,9
2. Власний капітал, тис. грн.	2249,9	2024,91	1799,92	1574,93	1349,94	1124,95	899,96	674,97
3. Позиковий капітал, тис.грн.	0	224,99	449,98	674,97	899,96	1124,95	1349,94	1574,93
4. Частка позикового капіталу, %	0,00	10,00	20,00	30,00	40,00	50,00	60,00	70,00
5. Коефіцієнт валової рентабельності активів, %	8,17	8,17	8,17	8,17	8,17	8,17	8,17	8,17
6. Мінімальна ставка відсотка за кредит, %	0,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00
7. Мінімальна процентна ставка з врахуванням премії за ризик, %	0,00	20,00	20,50	21,00	21,50	22,00	22,50	23,00
8. Бухгалтерський прибуток з урахування відсотків за кредит (ряд.1*ряд.5:100), тис.грн.	183,82	183,82	183,82	183,82	183,82	183,82	183,82	183,82
9. Сума відсотків за кредит (ряд.3*ряд7.:100), тис.грн.	0	45,00	92,25	141,74	193,49	247,49	303,74	362,23

Продовження табл. 4.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
10. Бухгалтерський прибуток без урахування суми відсотків за кредит (ряд.8-ряд.9), тис.грн.	183,82	138,82	91,57	42,07	-9,67	-63,67	-119,92	-178,42
11. Ставка податку на прибуток, частки одиниць	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
12. Сума податку на прибуток (ряд.10*ряд.11), тис.грн	33,09	24,99	16,48	7,57	0,00	0,00	0,00	0,00
13. Чистий прибуток (збиток) (ряд.10-ряд.12), тис.грн.	150,73	113,83	75,09	34,50	-9,67	-63,67	-119,92	-178,42
14. Чиста рентабельність власного капіталу (ряд.13./ряд.2*100), тис.грн.	6,70	5,62	4,17	2,19	-0,72	-5,66	-13,33	-26,43
15. Ефект фінансового леввериджу, %	0	-1,08	-2,53	-4,51	-7,42	-12,36	-20,02	-33,13

Найбільший рівень рентабельності власного капіталу спостерігається при першому варіанті розрахунків, що відповідає фінансуванню діяльності страховика за рахунок власного капіталу без залучення кредитів. За цих умов чиста рентабельність власного капіталу складе 6,70%. Надалі при зростанні частки позикового капіталу рентабельність власного капіталу знижується і у п'ятому варіанті розрахунків має місце збитковість власного капіталу через наявність чистого збитку в обсязі 9,67 тис.грн. Ефект фінансового важеля за проведеними розрахунками має від'ємне значення у зв'язку з тим, що показник валової рентабельності активів має досить низьке значення порівняно з розміром процентної ставки за кредит з врахуванням премії за ризик.

Збільшення рентабельності власного капіталу може мати місце лише коли рентабельність активів перевищує середню ставку проценту за позиковими коштами, тобто рівень фінансових витрат. За таких умов має місце негативне значення диференціала, що визначається як різниця між рентабельністю інвестованого капіталу і середньою ставкою позикових коштів після сплати

податків. При цьому плече фінансового важеля виступає мультиплікатором зміни диференціала, тобто посилює його дію у негативному напрямку.

За даними проведених розрахунків страховику не вигідно нарощувати позиковий капітал, оскільки це не призводить до зростання рентабельності власного капіталу, а веде до його проїдання. Це пов'язано з тим, що рівень рентабельності активів перебуває на рівні нижчому ніж мінімальна процентна ставка за кредит.

В той же час при оптимізації структури капіталу необхідно враховувати також, що страхова компанія відрізняється від інших суб'єктів господарювання наявністю в структурі її пасивів страхових резервів, які формуються за рахунок страхових платежів, що сплачують страхувальники та мають безплатний характер для страхової компанії. Це обумовлює деяку специфіку оптимізації структури її капіталу.

3. Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації фінансового ризику. З огляду на тягар соціальної відповідальності при здійсненні страхового захисту він є переважаючим критерієм оптимізації структури капіталу, тоді як критерій максимізації рівня фінансової рентабельності та критерій мінімізації вартості капіталу повинні застосовуватись як додаткові обмеження. Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків пов'язана з процесом диференційованого вибору джерел фінансування різних складових частин активів страхової компанії. По відношенню до страхових компаній оборотні активи поділяються на ті, що забезпечують покриття страхових резервів, розмір і категорії яких встановлюються законодавчо, та активи, що забезпечують операційну діяльність [93].

Для страхової компанії характерна така модель фінансування активів, за якої фіксовані активи та мінімальний рівень поточних активів фінансуються за допомогою довгострокових позик та власного капіталу. Кошти страхових резервів повинні розміщуватися у дозволені види активів з урахуванням безпечності, прибутковості, ліквідності, диверсифікованості [70].

ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування»» пропонує на страховому ринку послуги із загального ризикового страхування і відповідно до Закону України «Про страхування» має право вкладати кошти страхових резервів у наступні види дозволених активів:

- грошові кошти на поточному рахунку;
- банківські вклади (депозити);
- валютні вкладення згідно з валютою страхування;
- нерухоме майно;
- акції, облігації, іпотечні сертифікати;
- цінні папери, що емітуються державою;
- права вимоги до перестраховиків;
- інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України;
- банківські метали;
- готівка в касі в обсягах лімітів залишків каси, встановлених Національним банком України [31].

Структура капіталу страхової компанії відповідно до даного підходу представлена на рис. 4.1.

Актив	Пасив
Нематеріальні активи	Власний капітал
Нетто-активи	
Дозволені активи	Страхові резерви
Активи, профінансовані за рахунок інших кредиторів	Інші кредитори компанії

Рис. 4.1. Співвідношення між активами та джерелами їх фінансування відповідно до Закону України «Про страхування» [9]

За рахунок власного капіталу фінансуються нематеріальні активи та нетто-активи, що визначаються шляхом вирахування з власного капіталу нематеріальних активів. Страхові резерви вкладаються в дозволені чинним

законодавством види активів. Інші активи фінансуються за рахунок інших кредиторів страхової компанії.

4.2. Прогнозування показників фінансової діяльності страхової компанії через покращення механізму управління

Варто зазначити, що для розвитку ринку страхових послуг, який є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків важливим є моделювання прогностичних показників. В процесі управління менеджмент ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Стахування»» здійснює моделювання показників фінансової діяльності у прогностичному звіті про фінансові результати – це форма внутрішньої фінансової звітності, яка складена до початку звітного періоду і відображає результати фінансової діяльності, які прогнозується. Це один із документів зведеного бюджету, де показано, який дохід прогнозується отримати досліджуваною страховою компанією через врахування впливу факторів та визначити, який матиме фінансовий результат з урахуванням затрат. Даний план про прибутки зводить прогнозовані оцінки різних позицій доходів і витрат на майбутнє на основі тенденцій попередніх періодів [81].

Розглянемо прогноз основних факторів впливу на чистий прибуток ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Стахування»» на 2023 рік (табл. 4.3).

Отже, виходячи із тенденцій попередніх звітних періодів прогнозується, що чисті зароблені страхові премії мають тенденцію до росту і використовуючи попередній період темп росту у 2023 році складе 32,06 % за рахунок нових споживачів, що отримують страхові послуги і становитимуть у 2023 році - 217625257 тис. грн, тоді як чисті понесені збитки за страховими виплатами зростуть до 64706881,5 тис. грн, це два основні фактори від яких залежать результат фінансової діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Стахування»». Також адміністративні та витрати на збут мають тенденцію до збільшення, що негативно позначиться на прибутку.

Таблиця 4.3

Прогнозування основних факторів впливу на чистий прибуток ПрАТ
«Страхова компанія «Арсенал Стахування»» на 2023 рік

Показники (тис. грн.)	Роки				Темп росту (%)	
	2020	2021	2022	Прогноз 2023	2021/2020	2022/2020
1. Чисті зароблені страхові премії	124778500	178227800	164787600	217625257	42,84	32,06
2. Чисті понесені збитки за страховими виплатами	53709900	76420300	60169900	67406881,5	42,28	12,03
3.Адміністративні витрати	10235600	17836370	15069600	22186568,9	74,26	47,23
4.Витрати на збут	57220000	63977800	72381900	91561332,5	11,81	26,50

Розглянемо графічно прогноз основних факторів впливу на прибуток в 2023 році, а саме чисті зароблені страхові премії та чисті понесені збитки за страховими виплатами ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Стахування»» з урахуванням тенденцій попереднього періоду дослідження (рис.4.2).

Варто зазначити, що моделювання прогнозу зростання чистого прибутку відбувається за рахунок позитивного впливу факторів рахунок розширення та розвитку страхового бізнесу. Адже інвестор визначає рівень дохідності активів порівнюючи їх з альтернативними напрямками інвестування через отримання чистого прибутку за умови порівняльного ризику.

Рис.4.2. Прогноз факторів впливу на прибуток ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Стахування»» на 2023 рік

Обґрунтовано, що прогнозується отримання чистого прибутку досліджуваною страховою компанією, і це найважливіший показник для оцінки ефективності системи управління бізнес діяльністю, оскільки відбиває ступінь активності та фінансової надійності та стабільності, завдяки ефективності менеджменту. Аналіз прогнозних факторів дозволяє з'ясувати тенденції впливу зміни на прибуток, визначення впливу приросту і на цій основі дати оцінку роботи бізнесу по використанню можливостей щодо зниження витрат [74].

Встановлено тісний взаємозв'язок між досліджуваними показниками, що потребує прийняття ефективних управлінських рішень щодо збільшення обсягу продажу страхових продуктів, що сприятиме розвитку бізнесу, і як наслідок отримання прибутку.

Проведемо моделювання прогнозу чистого прибутку ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Стахування»» на 2023 рік враховуючи тенденції 1 півріччя 2023 року, де отримано прибуток у розмірі 6833845 тис. грн, тобто за рік при дотриманні такого тренду прибуток складе – 13667690,16 тис. грн. (рис.4.3).

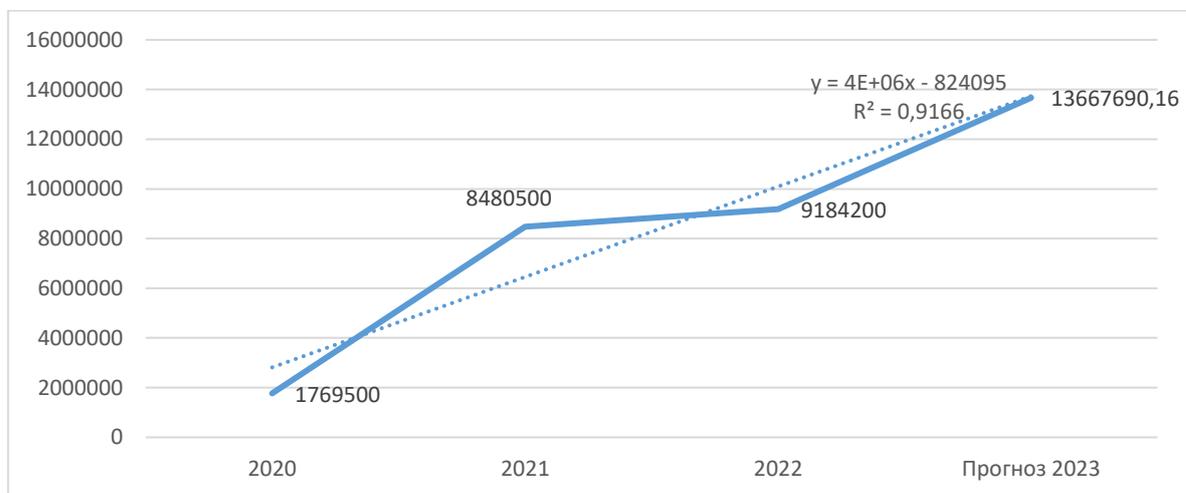

Рис. 4.3. Прогноз чистого прибутку ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Стахування»» на 2023 рік

Обґрунтовано, що проаналізовані фінансові прогнози є інструментом ефективного управління ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Стахування»» на 2023 рік, а також засобом моделювання на їх підставі розроблення різних

прогнозів щодо розвитку бізнесу та отримання прибутку з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх факторів за рахунок збільшення нових споживачів страхових послуг в конкурентному середовищі в перспективі.

4.3. Розробка сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю страхової компанії

В сучасних умовах на ведення бізнесу впливають кризові явища у фінансовому і реальному секторах економіки, які визначають фінансову нестабільність бізнес одиниць. Особливо гостро це питання постає перед страховими компаніями, які використовують фінансові ресурси страхувальників, які надаються на довгостроковий період або кошти з ризикових видів страхування. Для досягнення позитивного фінансового результату необхідним є ефективна організація управління фінансовою діяльністю страховика. Криза на ринку страхових послуг України призвела до значних проблем з управління страховими компаніями, навіть з іноземним капіталом. За таких умов менеджмент страхових компаній потребує розробки сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю, що буде спрямована на стабільність, прибутковість та усунення кризових проявів у діяльності бізнесу [90].

Дослідженням проблем формування та розвитку страхового ринку в Україні присвячено наукові праці багатьох науковців. Відзначаючи суттєві наукові напрацювання у межах пошуку та розроблення шляхів підвищення ефективності управління бізнесом страхових компаній, визначено низку проблем, що потребують додаткового вирішення, зокрема розроблення ефективної процедури коригування фінансового стану, впровадження комплексу заходів із підвищення ефективності управління бізнесом страхової компанії та державне регулювання щодо створення стратегії розвитку компаній страхового ринку. Для вдосконалення механізмів управління фінансовою діяльністю

страхової компанії необхідно розробка заходів щодо підвищення ефективності управління бізнес діяльності страхових компаній України на основі розробки державної стратегії розвитку ринку страхових послуг. Дослідження показників страхового ринку України показує наявність кризи, що підтверджується зменшенням кількості страхових компаній [70].

Встановлено наявність та розвиток кризи на ринку страхування України через оцінку фінансового стану страхових компаній за період дослідження, яка показує покращення фінансових показників переважно компанії з іноземним капіталом, однак більша частина має незначні зміни. Варто зазначити компанії із нестійким фінансовим станом отримують збитки і зазнають значних проблем у фінансовій діяльності, що потребує вжиття заходів [70].

Для підвищення ефективності управління щодо покращення фінансової діяльності страхових компаній менеджменту необхідно вжиття відповідних заходів, що потребують застосування відповідної процедури коригування. Доречно зазначити, що дослідження фінансової діяльності страхових компаній показує, що є потреба покращення фінансової стабільності в розрізі:

- компаній, що потребують покращення фінансового стану;
- компаній, що потребують впровадження антикризового управління;
- компаній, що потребують санації.

Розглянемо заходи із покращення показників фінансової діяльності страхових компаній України через ефективність управління (рис. 4.4).

Нами розглянуто заходи щодо покращення управління фінансовою діяльністю страхових компаній України на різних етапах фінансового стану.

Обґрунтовано, що основним напрямком покращення розвитку страхового бізнесу є державне регулювання, яке сприятиме підвищення ефективності управління та призведе до зменшення кількості проблемних питань страхових компаній та виходу з кризи ринку страхових послуг. Варто зазначити, що держава має достатньо фінансових інструментів, які позитивно вплинуть на розвиток ринку страхування в країні і сприятиме покращенню та оздоровленню

бізнесу страхових компаній в напрямку зменшення кризових проявів за рахунок підвищення ефективності менеджменту [67].

Рис. 4.4. Заходи щодо покращення управління фінансовою діяльністю страхових компаній України

Доведено необхідність розробки стратегії розвитку ринку страхування на основі законодавчого забезпечення регулювання діяльності страхових компаній. Встановлено, що для страхових компаній, які потребують покращення фінансового стану необхідно розробити та реалізувати комплекс інструментів з покращення фінансової діяльності з метою підвищення фінансової стійкості [78].

Розглянемо основні інструменти активізації розвитку страхового бізнесу України в сучасних умовах (табл.4.4).

Варто зазначити, щодо заходів з покращення управління персоналом у страхових компаніях України можна розділити на групи, а саме підбір, навчання, мотивація та соціальна підтримка персоналу.

Встановлено, що для покращення інноваційної діяльності страховиків України віднесемо такі інструменти – розробка сучасних страхових продуктів та

продаж через інтернет-сайти страхових компаній, що потребує контролю роботи персоналу через використання інформаційних програмних продуктів [45].

Таблиця 4.4

Основні інструменти активізації розвитку страхового бізнесу

№	Назва інструментів
1	страхування сільгоспвиробників, сфери послуг,
2	розробка нових страхових продуктів
3	розширення мережі, збільшення агентів з перевагою на сільську місцевість
4	франчайзинг
5	активізація мобільних пунктів надання страхових послуг
6	впровадження Інтернет - послуг із продажу страхових продуктів;
7	Зменшення адміністративних витрат та оцінка ефективності їх використання .
8	Оптимізація витрат на збут

Встановлено, що більшість страхових компаній України мають нестабільний фінансовий стан, що потребує впровадження комплексу інструментів з антикризового фінансового управління. Розглянемо антикризові інструменти страхових компаній фінансового характеру (табл. 4.5).

Таблиця 4.5

Антикризові інструменти страхових компаній фінансового характеру

Назва інструментів	Характеристика інструментів
Збільшення доходів	Зменшення норм ризику під час здійснення інвестиційної діяльності з метою значного збільшення доходів від інвестування
Зменшення витрат	Зменшення адміністративних витрат та витрат на збут ,та оцінка їх ефективності
Збільшення власного капіталу	Отримання чистого прибутку та заохочення інвестиційних вкладень акціонерами

Варто зазначити, що у разі неможливості стабілізувати фінансовий стан приведе до глибокої фінансової кризи страхової компанії з подальшою її ліквідацією, що потребує протидії та розробки комплексу санаційних заходів. Основним завданням санаційних заходів є недопущення критичного погіршення фінансового стану страхових компаній у короткостроковій перспективі (до одного року) та стабілізація у середньостроковій (від року до п'яти років). До

санаційних фінансових заходів відносимо: пошук стратегічного інвестора; перетворення страхової компанії на публічне акціонерне товариство; реструктуризацію заборгованості перед кредиторами із залученням їх до подолання фінансової кризи; одержання додаткових кредитних коштів. Як санаційні господарські заходи страхові компанії можуть здійснити: продаж частини активів, що не використовуються у бізнес діяльності або без яких можливо здійснювати у короткостроковій перспективі; продаж або ліквідацію окремих підрозділів; максимальне зменшення витрат; звільнення персоналу; зменшення асортименту страхових послуг; формування якості надання послуг страхування в умовах жорсткої економії ресурсів [90].

До інструментів, які спрямовані на оптимізацію управління страховою компанією в умовах розвитку фінансової кризи, віднесемо: зміну керівництва та всієї команди топ-менеджерів; упровадження нових, прогресивних форм та методів управління; суттєві зміни в маркетинговій діяльності; адаптацію та психологічну підготовку персоналу до роботи в умовах фінансової кризи. До санаційних заходів, спрямованих на реорганізацію компанії, відносимо: ребрендінг; зміну організаційно-правової форми господарювання; злиття або приєднання до страхової компанії, яка не має фінансових проблем.

Санація має більш негативні наслідки для персоналу страхової організації, ніж при антикризовому фінансовому управлінні та потребує розроблення і впровадження санаційних соціальних заходів. Зазначаємо, що дані заходи будуть ідентичні таким же заходам, які були запропоновані в межах комплексу заходів з антикризового фінансового управління [77].

Доведено, що реалізація процедури коригування фінансового стану страхових компаній України у межах якої буде впроваджуватися зовнішнє коригування фінансового стану страховиків (держава та муніципальні органи влади) та комплекс заходів внутрішнього коригування фінансового стану страхових компаній дасть змогу виявити та реалізувати резерви зміцнення їх

фінансової стійкості та прибутковості за рахунок підвищення ефективності управління компанією.

Важливим аспектом удосконалення методики проведення фінансової діяльності страхової компанії є забезпечення можливості прогнозування фінансового розвитку страхової компанії. Прогнозування фінансового розвитку страховика відбувається на основі оцінки фінансової політики розвитку та управління грошовими потоками. Оцінка передбачає використання відповідних форм реалізації фінансової стратегії по напрямках страхового і фінансового бізнесу [45].

Управління грошовими потоками це система, яка направлена на організацію їх зворотнього напрямку, направлених на забезпечення фінансової рівноваги страховика і стійкого розвитку страхового бізнесу.

Обґрунтованість формування достатнього фінансового забезпечення страховика виступає у вигляді кількісної оцінки його обсягу. Українські та іноземні науковці застосовують різноманітні показники, які тим чи іншим чином свідчать про фінансовий стан страховика, характеризують окремі аспекти його діяльності. Проте системний підхід до фінансового забезпечення потребує комплексних показників оцінки та прогнозування розвитку страхової компанії. Спираючись на здобутки вчених та науковців пропонуємо створення інформаційно-аналітичної бази моніторингу фінансової діяльності та розвитку страховика по групах показників (табл.4.6).

Аналіз результатів свідчить про протиріччя в динаміці показників оцінювання фінансового стану та розвитку страховика. Тобто вивчення методичних засад діагностики призвело до висновку щодо необхідності впровадження комплексного показника оцінки фінансового забезпечення.

Порівняння із аналогами може відбуватися не тільки відносно ринку, а й відносно нормативних значень тих чи інших показників. Для забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості та платоспроможності страхових компаній є потреба відповідного захисту з боку держави, адже страхувальник

втрачає страховий захист і внесені суми премій. На відміну від інших видів бізнесу, точна оцінка майбутніх витрат страховика на страхові виплати неможлива в принципі, оскільки йдеться про можливі, ймовірні події, які хоча й відбувалися в минулому, але кожен раз по-іншому і зі своїми індивідуальними, неповторними наслідками [33].

Таблиця 4.6

Показники моніторингу фінансової діяльності страховика

№	Група показників	Характеристика показників групи
1	Група показників дохідності	Характеризує джерела та співвідношення доходу страхової компанії
2	Група показників рентабельності та забезпеченості власними коштами	В інформаційній базі оцінювання страховика дає змогу виявляти залежність страховика завдяки надмірному використанню позикового капіталу, необхідність збільшення гарантійного фонду, страхових резервів та статутного капіталу, оцінювати збитковість страхової діяльності та загальний рівень витрат.
3	Група показників фінансової стійкості, надійності та платоспроможності	складається із таких показників: коефіцієнт фінансової стійкості, показник фінансової стійкості, нормативний та фактичний запас платоспроможності, рівень платоспроможності, коефіцієнт маржі платоспроможності, поточної та абсолютної ліквідності, рівень фінансового ліверіджу, коефіцієнт надійності та фінансового потенціалу.
4	Група показників у порівнянні із аналогами по ринку	співвідношення темпів зростання обсягу страхових продуктів до середньо ринкового, співвідношенням темпів зростання обсягу виплат до середньо-ринкового, співвідношення розміру виплат до середньо ринкового рівня

Прогнозування фінансових наслідків цих подій (сумарних витрат на страхові виплати) на планований період страхової діяльності ґрунтується на вивченні аналогічних подій, які трапилися в минулому. Тобто моделювання прогнозування здійснюється із застосуванням методів математичної статистики і неминуче містять неточності, як методичні (обробка середніх величин та оцінка коливань випадкових величин щодо їх середнього значення), такі фактичні, пов'язані з неповною відповідністю аналізованого статистичного матеріалу і прийнятих в страхування ризиків. У результаті страховий менеджмент, як загальний, так і фінансовий, змушений мати справу з ризиком нестачі зібраної

страхової премії та сформованого страхового фонду на майбутні виплати за укладеними договорами страхування, тобто з ризиком неплатоспроможності. Цей ризик є специфічним для страхового бізнесу, що потребує ефективного менеджменту [29].

Аналіз ситуації на ринку страхових послуг за попередній та сьогоднішній період показує потребу вдосконалення інструментів управління бізнесом страхових компаній. Важливим аспектом удосконалення процесу управління фінансової діяльності є методика оцінки забезпечення можливості прогнозування фінансового розвитку страхової компанії. Прогнозування фінансового розвитку страховика відбувається на основі оцінки фінансової політики розвитку та управління грошовими потоками, яка передбачає використання відповідних форм реалізації фінансової стратегії по напрямках страхового і фінансового бізнесу. Управління грошовими потоками є системою методів реалізації управлінських рішень, направлених на забезпечення фінансової рівноваги страховика і стійкого розвитку бізнесу.

Обґрунтованість формування достатнього фінансового забезпечення страховика виступає у вигляді кількісної оцінки обсягу. З урахуванням специфіки фінансовий менеджмент страхового бізнесу можна визначити як управління залученими і власними фінансами для досягнення стратегічної мети бізнесу при дотриманні нормативних вимог щодо фінансової стійкості страхової компанії [65].

Обґрунтовано, що одним із напрямків ефективного управління є визначення розміру фінансового потенціалу від якого залежить фінансове забезпечення для впровадження нових страхових продуктів [47].

Встановлено, що згідно Закону [25] більше року НБУ є регулятором страхових компаній і впродовж цього періоду вимоги до платоспроможності базувалися на затверджених актах попереднього регулятора. Однак з часом НБУ розпочав рішучіші дії із застосування заходів впливу за недотримання вимог законодавства України. Основним завданням регулятора страхових компаній

буде поліпшення показників фінансової діяльності, а для порушників пруденційних нормативів – приведення їх у відповідність до законодавчих вимог та нормативів.

Доведено, що прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» [25] сприяло тому, що з 01 липня 2020 року Національний банк України стає регулятором та наглядовим органом на страховому ринку. Завданням регулятора є формування платоспроможного, конкурентного страхового ринку в Україні щодо захисту прав споживачів послуг через запровадження нової бізнес моделі регулювання ринку страхування на основі світових практик та врахування особливостей страхового ринку в Україні.

Встановлено, що саме такий інструмент як ефективне регулювання та нагляд за страховим ринком, який здійснює НБУ, сприяє розвитку і дає впевненість та довіру трахувальникам. Використання інструментів регулятора щодо управління передбачає впровадження бізнес моделі, яка буде спрямована на удосконалення вимог щодо ліцензування, оцінки платоспроможності та ліквідності, корпоративного управління та системи управління ризиками, застосування ризик-орієнтованого пруденційного нагляду і нагляду за ринковою поведінкою. Дана модель управління має включати процедури реорганізації, відновлення діяльності страхових компаній та виведення їх з ринку. Обґрунтовано, що регулятор – Національний банк впроваджує нову регуляторну модель управління на основі ретельного вивчення стану ринку та обговорення її з учасниками страхового ринку, враховуючи економічну ситуацію в країні [43].

Встановлено, що наявність та розвиток кризи на ринку страхування України підтверджує потребу підвищення ефективності менеджменту страхових компаній через використання відповідних інструментів, які будуть спрямовані на захист фізичних та юридичних осіб від ймовірних збитків у разі настання страхових подій. Даний вид бізнесу підпадає під потенційний негативний вплив

ризиків, які можуть загрожувати платоспроможності страхових компаній та негативно впливає на довіру споживачів.

Доведено, що сьогодні на розвиток страхового ринку впливають такі фактори, як низький рівень управління ризиками, корпоративного управління та відсутність нової бізнес – моделі, що негативно позначаються на платоспроможності та ліквідності страхових компаній. Зазначені проблеми призводять до непрозорості та недобросовісної неконкурентності на ринку страхових послуг та потребують заходів впливу відповідального регулятора.

Доречно відмітити, що більшість страхових компанії в Україні працює без визначеної стратегії розвитку та бізнес-моделі, що потребує вдосконалення чинного законодавства, а саме регуляторної політики на ринку страхових послуг з метою зниження бази оподаткування. Адже менеджмент страхових компаній спрямовує діяльність на виведення капіталу, легалізацію доходів, отриманих незаконним шляхом і оптимізацією податків, а не на розвиток страхового бізнесу [80].

Наступна проблема, яка потребує вирішення пов'язана з ліквідністю бізнесу, адже погана якість активів знижує виплати страхових компаній та негативно позначається на механізмі гарантування страхових виплат за договорами довгострокового страхування життя, що потребує впровадження інструментів, які сприятимуть популярності такого виду страхування.

Обґрунтовано, що зазначені проблеми потребують вжиття інструментів, які сприятимуть побудові нової моделі регулювання ринку страхування. Одним із важливих напрямків є впровадження інструментів, які сприятимуть досконалому відображенню фінансових результатів страхових компаній. Так як цінова політика щодо страхових тарифів за багатьма напрямками страхування не є економічно обґрунтованою та не дає змоги покривати всі потенційні страхові виплати. Отриманий валовий прибуток від операцій страхування переважно спрямовується на покриття досить значних операційних витрат, що показує операційну неефективність [32].

Доведено, що основним напрямком підвищення ефективності управління, яке призведе до зменшення кількості проблемних питань страхових компаній та виходу з кризи ринку страхових послуг є державне регулювання. Держава має достатньо фінансових інструментів, які позитивно вплинуть на розвиток ринку страхування, що сприятиме покращенню страхового бізнесу в напрямку зменшення кризових проявів за рахунок підвищення ефективності менеджменту. Так зміна і запровадження регулятором – НБУ сприяє контролю за ринковою поведінкою, а розробка відповідних інструментів нагляду, покликані забезпечити ефективний захист прав страхувальників, що сприятиме розвитку надійного страхового сектору, що відповідає світовій страховій практиці.

Встановлено, що ідею захисту прав споживачів фінансових послуг у страхуванні вже активно реалізує регулятор-НБУ, який зазначає, що у цілому робота зі зверненнями громадян спрямована на якісний і своєчасний їх розгляд, належну організацію і проведення особистого прийому та забезпечення конституційного права громадян на звернення щодо їх вирішення [47].

Доведено, що в сучасних умовах страхові компанії потребують нової сучасної концепції управління, яка буде спрямована на фінансову стабільність і збільшення прибутку. Розглянемо сучасну концепцію механізму управління фінансовою діяльністю страхової компанії запропоновану нами (рис. 4.5).

Важливо зазначити, що виходячи із запропонованої нами концепції механізму управління страховий бізнес у своєму розвитку досяг рівня необхідності створення нової інституції в Україні, і питання подальшої консолідації бізнесу, захисту інтересів страховиків та прав споживачів страхових послуг повинні стати основою створення єдиної саморегульованої організації на страховому ринку як системи захисту інтересів усіх учасників страхового ринку. Це є потреба часу, але мета не лише об'єднатись, але й визначити чіткі завдання над яким потрібно працювати.

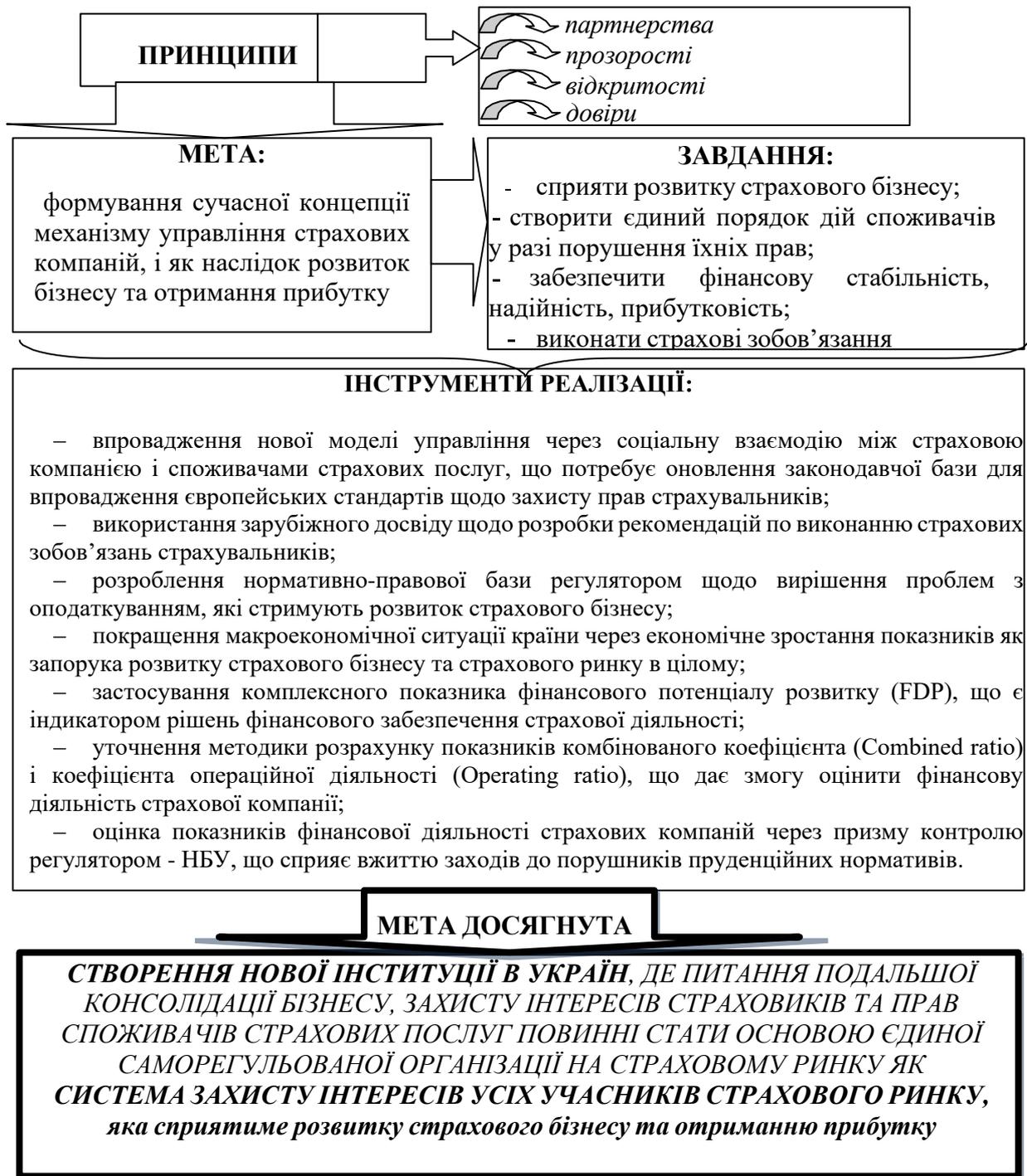

Рис. 4.5. Сучасна концепція механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній

Тобто вітчизняний страховий ринок потребує модернізації, заміни нинішньої моделі управління на нову, ефективну, сучасну концепцію механізму управління страховою компанією, що відповідатиме реальним потребам

розвитку страхового бізнесу, яка має бути орієнтована на врахування індивідуальних особливостей і потреб споживачів страхових послуг.

Висновки до розділу 4

Як було виявлено у практичному розділі роботи рівень ефективності фінансово-господарської діяльності страхової компанії значною мірою визначається цілеспрямованим формуванням її капіталу. А управління структурою капіталу страхової компанії зводиться до двох основних напрямків: встановлення оптимальних для страхових компаній пропорцій використання власного і позикового капіталу; забезпечення залучення страховиком необхідних видів та обсягів капіталу для досягнення розрахункових показників його структури.

Для покращення фінансово-економічної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Стахування»» в роботі було спрогнозовано основні фактори впливу на чистий прибуток на 2023 рік. Отже, виходячи із тенденцій попередніх звітних періодів прогнозується, що чисті зароблені страхові премії мають тенденцію до росту і використовуючи попередній період темп росту у 2023 році складе 32,06 % за рахунок нових споживачів, що отримають страхові послуги і становитимуть у 2023 році - 217625257 тис. грн, тоді як чисті понесені збитки за страховими виплатами зростуть до 64706881,5 тис. грн, це два основні фактори від яких залежать результат фінансової діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Стахування»». Також адміністративні та витрати на збут мають тенденцію до збільшення, що негативно позначиться на прибутку. Моделювання прогнозу отримання прибутку страхової компанії на 2023 рік показав значення на рівні 13667690,16 тис. грн.

Але існує нагальна необхідність розробки сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній. Для підвищення ефективності управління щодо покращення фінансової діяльності страхових компаній менеджменту необхідно вжиття відповідних заходів, що потребують

застосування відповідної процедури коригування. Доречно зазначити, що дослідження фінансової діяльності страхових компаній показує, що є потреба покращення фінансової стабільності в розрізі: компаній, що потребують покращення фінансового стану; компаній, що потребують впровадження антикризового управління; компаній, що потребують санації.

Важливо зазначити, що виходячи із запропонованої нами концепції механізму управління страховий бізнес у своєму розвитку досяг рівня необхідності створення нової інституції в Україні, і питання подальшої консолідації бізнесу, захисту інтересів страховиків та прав споживачів страхових послуг повинні стати основою створення єдиної саморегульованої організації на страховому ринку як системи захисту інтересів усіх учасників страхового ринку.

ВИСНОВКИ

Теоретично визначивши сутність фінансової діяльності страховиків та здійснивши аналіз динаміки і структури страхових резервів страховиків впродовж 2020-2022 рр., можемо зробити такі висновки:

1. Фінансова діяльність страховика є діяльністю, яка передбачає розробку та реалізацію управлінських рішень, пов'язаних із оптимальним формуванням страхових резервів із різноманітних джерел та забезпеченням їх ефективного вкладення у дозволені активи відповідно до визначених принципів з метою забезпечення позитивних якісних та кількісних змін у складі та структурі власного та залученого капіталів;

2. Виявлено, що в основу нової концепції управління фінансової діяльності страхової компанії України має бути покладено інструменти, які сприятимуть формуванню єдиної для всіх фінансових ринків систему захисту прав споживачів, а також єдиний порядок дій споживачів у разі порушення їхніх прав. Важливо зазначити, що страховий вітчизняний ринок в черговий раз входить в нову фазу розвитку і на сьогодні це проєвропейський напрям економічного розвитку, що є незаперечним фактом.

3. Встановлено, що використання зарубіжного досвіду є важливим в організації управління страховою компанією, адже менеджмент зарубіжних країнах знає потреби своїх клієнтів щодо отримання та забезпечення страхового захисту страхувальників, і те що в основі лежить довіра. Для реалізації даного інструменту є потреба проведення реформ фінансового ринку через законодавче забезпечення щодо формування єдиної для всіх фінансових ринків систему захисту прав споживачів, а також єдиний порядок дій споживачів у разі порушення їхніх прав, що сприятиме розвитку страхового бізнесу компанії та страхового ринку України.

4. Обґрунтовано, що сучасний світ міняється, тому страхова галузь повинна адекватно оцінювати ризики, загрози, тенденції, й потребує

формування нової сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній для успішного розвитку страхового бізнесу України через проведення реформ та врахування нових інструментів впливу для забезпечення страхового захисту страхувальників.

5. Встановлено, що ефективний розвиток страхової компанії з позиції власника бізнесу залежить від зростання її фінансового результату та ринкової вартості. А також необхідно забезпечувати достатній рівень фінансової стійкості та платоспроможності яка несе соціальну відповідальність та вимоги діючого законодавства.

6. Аналіз методичних підходів виявив 4 групи показників, що можуть надати оцінку фінансовій діяльності страховика (загальні показники; показники рентабельності; показники ліквідності; показники резервів). В Україні з 2005 року Державна комісія з регулювання ринку фінансових послуг України розробила Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків, згідно якої діяльність страхових компаній оцінюється за 9 показниками аналіз яких проводиться на основі фінансової звітності. Однак у цій формі звітності, як і в попередній, немає чіткого розмежування видів звичайної (страхової, інвестиційної, фінансової) діяльності страховика та формування доходів і здійснення витрат за ними. Крім того, у спеціалізованій фінансовій звітності Нацкомфінпослуг збережено показники за доходами, втратами і фінансовими результатами від надзвичайної діяльності (надзвичайних подій), які вже не формуються та не відображаються у формах фінансової звітності.

7. Встановлено, що складність побудови єдиної методики аналізу фінансових результатів страховиків пояснюється наявністю значної кількості показників, що характеризують окремі аспекти їх фінансово-господарської діяльності та досить часто без врахування головної особливості страхування, за якою страхові компанії спершу акумулюють кошти від надходження страхових премій від страхувальника, формуючи страхові резерви, і лише згодом при настанні страхових випадків здійснюють витрати у вигляді страхових виплат.

8. Вважаємо, що оцінку ефективності діяльності на страховому ринку необхідно здійснювати за допомогою методики комплексного аналізу в контексті систематизації основних показників, що визначають динаміку доходів, витрат, фінансових результатів за усіма видами діяльності страховика, застосовуючи певні критерії.

9. Оцінка стану управління фінансовою діяльністю страхової компанії варто проводити з позиції з позиції тактичного та стратегічного управління. Але обов'язковою умовою цього управління є врахування зон розвитку компанії залежно від часового діапазону.

10. Щодо державного впливу на діяльність страхових компаній то в ході аналізу було встановлено, що за допомогою ряду нормативно-правових актів, основними з яких є Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Закони України «Про страхування», «Про акціонерні товариства», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів» та інші здійснюється регулювання діяльності страхових компаній.

11. З 30 червня 2020 року діяльність Національної комісії, що здійснювала державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг було припинено. З 1 липня 2020 року Національний банк України перейняв на себе функції регулятора ринку небанківських фінансових послуг: страхових, лізингових, факторингових компаній, кредитних спілок, ломбардів та інших фінансових компаній. Національний банк прагне вибудувати сильний страховий сектор, спроможний якісно виконувати свою головну функцію – захищати населення та бізнес від ймовірних збитків у разі настання страхових подій.

12. З 24 лютого 2022 року під час воєнного стану дії Національного банку як регулятора спрямовані на дерегуляцію ринку, мета якої – підтримання учасників ринку та надання можливості зосередитись на основній діяльності.

Страхові компанії втримали свій стан на фінансовому ринку та продовжують парцювати.

13. Розглянуто закордонний досвід управління фінансової діяльністю страхових компаній. Виявлено, що управління фінансової діяльності страхової компанії здійснюють мегарегулятори по різному у різних країнах. Кожна країна Європейського Союзу має свою власну систему адміністративно-правового регулювання, проте їх загальна координація здійснюється через систему так званих Директив ЄС, що були прийняті з метою ліквідації бар'єрів при здійсненні страхової діяльності між країнами ЄС. Україні ще багато потрібно що удосконалити для покращення страхової діяльності.

14. З урахуванням того, що не існує єдиного підходу до аналізу фінансової діяльності страхової компанії нами було здійснено на початковому етапі аналіз фінансових ресурсів страхової компанії. Так аналіз джерел формування капіталу показав, що найбільшу частку в загальному капіталу страхової компанії у 2020 році становить залучений капітал (77,54%), тоді як власний капітал займає лише 22,46%. А у 2022-й рік найбільшу частку в загальному капіталі аналізованого підприємства становить залучений капітал (74,40%), тоді як власний капітал займає меншу частку, а саме – 25,60%.

15. Аналіз динаміки власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. показав постійне його збільшення впродовж аналізованого періоду. Аналіз динаміки довгострокових зобов'язань і забезпечень ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 роки показує постійне його збільшення впродовж аналізованих років. Страхові резерви є надзвичайно важливим показником і вони постійно збільшувалися впродовж усього аналізованого періоду. Аналіз динаміки та структури поточних зобов'язань і забезпечень ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування» за 2020-2022 рр. свідчить про підвищення ризику втрати фінансової стійкості підприємства.

16. Продовж всього аналізованого періоду показники загального обсягу активів та чистого прибутку мають всхідний тренд. Відтак в 2022 році показник

загального обсягу активів зріс на 469550 тис. грн. (на 26,22%) у порівнянні до 2020 року. Показник зареєстрованого (пайового) капіталу у 2021 році зріс на 53100 тис. грн., але станом на 2022 рік не зазнав ніяких змін у розмірному показнику. Чистий прибуток компанії з кожним роком зростає, що є свідченням ефективного управління діяльністю страхової компанії. В свою чергу показник чистого доходу від реалізації маючі зростаючий тренд показує збільшення у 2021 році, але зменшується станом на 2022 рік, оскільки показник у 2022 році більший за базовий 2020 року, то загалом доцільно стверджувати, що динаміка має позитивну тенденцію до збільшення. Показник рентабельності активів має позитивну динаміку зростання і засвідчує, що компанія одержує прибуток з кожної гривні, вкладеної в активи, але порівнюючи з 2021 роком відбулося зменшення на 0,001.

17. Не менш важливим під час аналізу фінансово-економічної діяльності є аналіз показників ділової активності. Спостерігаємо позитивну динаміку по всіх показникам ділової активності. Отже, проаналізувавши фінансово-економічну діяльність страхової компанії у періоді 2020-2022 рр., варто зазначити, що здебільшого спостерігається позитивна динаміка зростання. Що свідчить про високий рівень менеджменту страхової компанії у розрізі фінансової діяльності.

18. Однією із найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість. Після оцінювання фінансової стійкості і платоспроможності «ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал страхування» за 2020-2022 рр., визначено, що страхова компанія має недостатньо стійкий фінансовий стан, оскільки коефіцієнти стійкості не відповідають нормативним за 2022 рік, та свідчить про зниження фінансового стану компанії. Це може збільшити ризик неплатоспроможності, тобто неспроможність компанії виконувати свої фінансові зобов'язання перед клієнтами, постачальниками та іншими зацікавленими сторонами.

19. Як було виявлено у практичному розділі роботи рівень ефективності фінансово-господарської діяльності страхової компанії значною мірою

визначається цілеспрямованим формуванням її капіталу. А управління структурою капіталу страхової компанії зводиться до двох основних напрямків: встановлення оптимальних для страхових компаній пропорцій використання власного і позикового капіталу; забезпечення залучення страховиком необхідних видів та обсягів капіталу для досягнення розрахункових показників його структури.

20. Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації його вартості базується на оцінці власного і позикового капіталу при різних умовах його залучення і варіантних розрахунках середньозваженої вартості капіталу. Тому в роботі було здійснено розрахунок середньозваженої вартості капіталу ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Страхування»» при різній його структурі та розраховано оптимальну структуру капіталу згідно критерію максимізації рівня рентабельності власного капіталу.

21. Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності передбачає використання механізму фінансового левериджу. Найбільший рівень рентабельності власного капіталу спостерігається при першому варіанті розрахунків, що відповідає фінансуванню діяльності страховика за рахунок власного капіталу без залучення кредитів. За цих умов чиста рентабельність власного капіталу складе 6,70%. Надалі при зростанні частки позикового капіталу рентабельність власного капіталу знижується і у п'ятому варіанті розрахунків має місце збитковість власного капіталу через наявність чистого збитку в обсязі 9,67 тис.грн. Ефект фінансового важеля за проведеними розрахунками має від'ємне значення у зв'язку з тим, що показник валової рентабельності активів має досить низьке значення порівняно з розміром процентної ставки за кредит з врахуванням премії за ризик.

22. Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації фінансового ризику. Для страхової компанії характерна така модель фінансування активів, за якої фіксовані активи та мінімальний рівень поточних активів фінансуються за допомогою довгострокових позик та власного капіталу. Кошти страхових

резервів повинні розміщуватися у дозволені види активів з урахуванням безпечності, прибутковості, ліквідності, диверсифікованості.

23. Для покращення фінансово-економічної діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Стахування»» в роботі було спрогнозовано основні фактори впливу на чистий прибуток на 2023 рік. Отже, виходячи із тенденцій попередніх звітних періодів прогнозується, що чисті зароблені страхові премії мають тенденцію до росту і використовуючи попередній період темп росту у 2023 році складе 32,06 % за рахунок нових споживачів, що отримують страхові послуги і становитимуть у 2023 році - 217625257 тис. грн, тоді як чисті понесені збитки за страховими виплатами зростуть до 64706881,5 тис. грн, це два основні фактори від яких залежать результат фінансової діяльності ПрАТ «Страхова компанія «Арсенал Стахування»». Також адміністративні та витрати на збут мають тенденцію до збільшення, що негативно позначиться на прибутку.

24. Варто зазначити, що моделювання прогнозу зростання чистого прибутку відбувається за рахунок позитивного впливу факторів рахунок розширення та розвиток страхового бізнесу. Адже інвестор визначає рівень дохідності активів порівнюючи їх з альтернативними напрямками інвестування через отримання чистого прибутку за умови порівняльного ризику. Все це призведе до отримання тренду прибутку в розмірі 13667690,16 тис. грн.

25. Все це свідчить про необхідність розробки сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній. Для підвищення ефективності управління щодо покращення фінансової діяльності страхових компаній менеджменту необхідно вжиття відповідних заходів, що потребують застосування відповідної процедури коригування. Доречно зазначити, що дослідження фінансової діяльності страхових компаній показує, що є потреба покращення фінансової стабільності в розрізі: компаній, що потребують покращення фінансового стану; компаній, що потребують впровадження антикризового управління; компаній, що потребують санації.

26. Для покращення фінансового стану страхової компанії в роботі розроблений сучасний механізм управління фінансовою діяльністю. Також розглянуто основні інструменти активізації розвитку страхового бізнесу України в сучасних умовах.

27. Що стосується антикризових інструментів в роботі сформовано антикризові інструменти страхових компаній фінансового характеру. Варто зазначити, що у разі неможливості стабілізувати фінансовий стан приведе до глибокої фінансової кризи страхової компанії з подальшою її ліквідацією, що потребує протидії та розробки комплексу санаційних заходів.

28. Тому основним завданням санаційних заходів є недопущення критичного погіршення фінансового стану страхових компаній у короткостроковій перспективі (до одного року) та стабілізація у середньостроковій (від року до п'яти років). До санаційних фінансових заходів відносимо: пошук стратегічного інвестора; перетворення страхової компанії на публічне акціонерне товариство; реструктуризацію заборгованості перед кредиторами із залученням їх до подолання фінансової кризи; одержання додаткових кредитних коштів. Як санаційні господарські заходи страхові компанії можуть здійснити: продаж частини активів, що не використовуються у бізнес діяльності або без яких можливо здійснювати у короткостроковій перспективі; продаж або ліквідацію окремих підрозділів; максимальне зменшення витрат; звільнення персоналу; зменшення асортименту страхових послуг; формування якості надання послуг страхування в умовах жорсткої економії ресурсів.

29. Обґрунтованість формування достатнього фінансового забезпечення страховика виступає у вигляді кількісної оцінки його обсягу. Тому існують певні показники моніторингу фінансової діяльності страховика. Їх аналіз та попередні висновки сприяли розробці сучасної концепції механізму управління фінансовою діяльністю страхових компаній. Важливо зазначити, що виходячи із запропонованої нами концепції механізму управління страховий бізнес у своєму розвитку досяг рівня необхідності створення нової інституції в Україні,

і питання подальшої консолідації бізнесу, захисту інтересів страховиків та прав споживачів страхових послуг повинні стати основою створення єдиної саморегульованої організації на страховому ринку як системи захисту інтересів усіх учасників страхового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Наказ Міністерства фінансів України Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 Загальні вимоги до фінансової звітності затверджений 07. 02. 2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/1doc2.nsf/link1/RE22868.html>.
2. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Л. Г. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
3. Гордієнко К. Л. Економічний тлумачний словник. Понятійна база законодавства України у сфері економіки / К. Л. Гордієнко. – [вид. 2-ге, перероб. і доп.]. – К.: КНТ, 2007. – 360 с.
4. Зятковський І. В. Фінанси підприємств: навч. посіб. / І. В. Зятковський [2-ге вид., перероб. та доп.]. – К.: Кондор, 2003. – 364 с.
5. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України Про затвердження правил розміщення страхових резервів із страхування життя від 26. 11. 2004 р. № 2875 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1626-04>.
6. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: підручник / Л. О. Омелянович, О. В. Чайковська, Г. Є. Долматова та ін. – [3-тє вид., перероб. і доповн.]. – К.: Знання, 2011. – 231 с.
7. Господарський кодекс України від 16. 01. 2003 р. № 436 – IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
8. Бердар М. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / М. М. Бердар. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

9. Закон України Про страхування від 07. 03. 1996 р. № 85/96 – ВР з останніми змінами і доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.

10. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України Про затвердження ліцензійних умов провадження страхової діяльності від 28. 08. 2003 р. № 40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0805-03>.

11. Гаманкова О.О. Фінанси страхових організацій: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2007. 328.

12. Татарин, Н., & Підручняк, К. (2022). ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ. *Молодий вчений*, 5 (105), 30-35.

13. Налукова Н.І., Бадида М.П. Фінансова діяльність страховика: концептуальні засади теорії і практики. Світ фінансів. 2015. № 2. С. 105–117. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3754>

14. Економіка підприємства агропромислового комплексу. Електронна сторінка <https://posibniki.com.u>.

15. Говорушко, Т. А. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку / Т. А. Говорушко, В. М. Стецюк, О. Ю. Толстенко; Національний університет харчових технологій. – К.: «Центр учбової літератури», 2012 – 376 с.

16. Гаманкова О.О. Фінанси страхових організацій: Навч. посіб. – КНЕУ, 2007. – 328 с.

17. Абдін А.В. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України у глобальному світовому просторі. Глобальні проблеми економіки та фінансів: зб. тез доп. міжнар. наук.–практ. конф., м. Прага, 28.12. 2017 р. С. 129–132.

18. Базилевич В.Д. Страховий ринок України. Монографія. К:Знання. 2014.374 с.

19. Борисова В. А., Огаренко О. В. Організаційно-економічний механізм страхування. Ефективна економіка. 2017. С.192-194.

20. Бунін С.В. Сучасний стан і тенденції світового ринку страхових послуг. Віс-к Харк-го нац-го унів-ту імені В.Н.Каразіна. Харків.2017. с.15-19.
21. Вовчак О.Д. Страхові послуги: навч. посіб. за заг. ред. О. Д. Вовчак. Львів. 2017. 656 с.
22. Гарматій Т.Д. Проблеми розвитку страхового ринку України. Банківська справа. 2018. №5. 223 с.
23. Гевчук А. В., Юрчишена Л. В., Гевчук О. Ю. Інструменти вдосконалення управління фінансовою діяльністю: реалії та перспективи». Науково-практичне фахове видання «Інфраструктура ринку». № 56. 2021. Вересень.
24. Гутко Л. В. Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх вирішення. Економіка. Фінанси. Право. 2018. № 7. С. 19–24.
25. Журавка О.С. Страхування: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет. 2020. 350 с
26. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/-19>.
27. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2023 року: Постанова НБУ від 18.06.2018 р. №391. URL: <http://www.bank.gov.ua>
28. Кінашук Л. Л. Страхування: теорія та практика проведення. Київ: Атіка . 2017. 111 с.
29. Левкович О. В. Озерова А. Г., Управління фінансовою стійкістю страхової компанії. Бізнес Інформ. 2020. №7. С. 230–235.
30. Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків: Розпорядження №3755. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3755-19>.
31. Про страхування: Закон України від 04.10 2001 № 2745-III (із змінами і доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>.
32. Ринок страхування України 2022. URL:<https://minfin.com.ua/ua/>
33. Сосновська О.О. Тенденції інноваційного розвитку страхових компаній в Україні. URL: <https://journal.eae.com.ua/european-scientific-journal-of-economic-and-financial-innovation> . 2021.№2. С.20-27.

34. Сарамков О. А., Нечай Д. В. Клепікова О. А. Аналіз головних показників фінансової стійкості страхових компаній з використанням імітаційного моделювання. Вісник Харківського нац.-го унів-ту імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна». 2019. № 96. С. 80–94. URL: <https://doi.org/10.26565/2311-2019>.
35. Ткаченко Н. В. Страхування: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Ліра, 2017. 270 с.
36. Фесенко Н.В. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. Економіка та держава. 2019. № 8. С.28-34.
37. Фінанси. Нікбахт Е., Гропеллі А. Переклад з англ. 2013. с. 383.
38. Цивільний Кодекс . URL: [http:// zakon4. rada.gov. ua 435 /19](http://zakon4.rada.gov.ua/435/19).
39. Черняхівський Страховому ринку потрібен баланс інтересів держави, бізнесу та споживачів. Підсумки страхового ринку за 1півріччя 2021. Insurance. 2021.№5(81) С. 4-6. URL: [https://forinsurer.com/ insurancetop _81 pdf](https://forinsurer.com/insurancetop_81.pdf).
40. Щукін Л. М. Проблеми розвитку національного страхового ринку. Фінанси України. 2018. № 6. С. 146-148.
41. Aleskerova Yu., Rachok V. Analysis of the insurance company's financial status assessment. The scientific heritage. 2020. № 43. С. 3-11.
42. Sosnovska O.O. Competitive advantages of insurer in the context of digital transformations of insurance business in Ukraine The Baltic scientific journal Socioworld. Estonia, Tallin. 2021. №5. P. 34-43.
43. Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 03.02.2004 (із змінами і доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0517-04>.
44. Шинкаренко О.М. Методичні аспекти аналізу фінансових результатів страховиків. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2015. Вип. 28. С. 164–173.
45. Консолідовані звітні дані. Огляд страхового ринку. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Konsolidovani-zvitnidani.html>.

46. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02. 12. 2010 (із змінами і доповненнями). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

47. Кнейслер О.В. Новітня парадигма формування ринку перестраховання України. : дис. ... д-ра екон. наук. Тернопіль, 2013. 486 с.

48. Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків [Електронний ресурс] : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 № 3755. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/fpart50/idx50795.htm>.

49. Гузела І. А. Теоретико-методичні підходи до аналізу фінансових результатів діяльності страховиків України. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, грудень 2018. № 11(39). С. 115–121.

50. Внукова Н. М. Методичні особливості рейтингування страхових компаній / Н. М. Внукова // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2000. – Вип. 46. – С. 53–54.

51. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t150389>.

52. Лист Торгово-промислової палати України від 28.02.2022 No 2024/02.0-7.1 URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf>.

53. Мачуська І. Б., Кондратенко К. Правове регулювання страхових відносин в умовах воєнного стану: дія форс-мажорних обставин. Аналітично-порівняльне правознавство: електронне наукове фахове видання/ Ужгородський національний університет. – Ужгород, 2023. – N 2. – С. 110-114.

54. Супрун Н.В. Проблеми впровадження системи Solvency II у діяльність українських страхових компаній [Електронний ресурс] / Н.В. Супрун, Т.О. Петрішина // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 22. Ч. 3.

С. 77-81. – Режим доступу: http://www.visnykeconom.uzhnu.uz.ua/archive/22_3_2018ua/21.pdf.

55. Жук О.О. Зарубіжний досвід у сфері страхування та можливості його використання / О.О. Жук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – № 2. – С. 215-218.

56. Стратегічне управління страховою компанією: кол. моногр. / В.М. Фурман, О.Ф. Філонюк, М.П. Ніколенко, О.І. Барановський та ін. К.: КНЕУ, 2008. 440.

57. Самойловський А.Л. Державне регулювання страхової діяльності в Україні: автореф. дис канд. екон. наук: 08.02.03 / Самойловський А.Л.; Н.д. екон. інт Мва економіки України. К., 2000. 16 с.

58. Козьменко О.В. Проблеми державного регулювання страхової діяльності в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Etp/2009_22/Koz'menko.pdf.

59. Шапенко Л.О. Міжнародний досвід адміністративно-правового регулювання страхування у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності / Л.О. Шапенко // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 3. – С. 84-89.

60. Біловус Т.В. Дослідження моделей регулювання ринків цінних паперів. Економіка і організація управління. № 2 (26). 2017. С. 132–140.

61. Нестерова Д. Фінансові ресурси страхових організацій та напрямки їх розміщення / Д. Нестерова. // ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Економіка. – 2013. – №12. – С. 71–75.

62. Галасюк О. В. Теоретичні засади та структура формування фінансових ресурсів страхової компанії / О. В. Галасюк. // Наукові записки. Серія «Економіка». – 2009. – №11. – С. 219–224.

63. Доманчук А. І. Формування системи управління фінансами страхових компаній / А. І. Доманчук. // Причорноморські економічні студії. – 2018. – №30. – С. 60–67.

64. Чиж Л. М. Сутність, структура та функції страхового капіталу / Л. М. Чиж. // Економіка. Управління. Інновації. – 2012. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_1_66
65. Гаманкова О. О. Фінанси страхових організацій: навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2007. – 328 с.
66. Нагайчук Н.Г. Теоретичні підходи до визначення змісту поняття «фінанси страхових організацій» / Н. Г. Нагайчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №11. – С. 32–35.
67. Світлична О. С. Управління фінансами страхових організацій: навч. пос. / О. С. Світлична, Н. М. Сташкевич – Одеса: Атлант, 2015. – 258 с.
68. Герасименко О. В Особливості фінансового менеджменту страхових компаній / О.В. Герасименко // Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації: V Міжнар. науково-практичн. семінар, 18-19 травня 2017 р. м. Львів [матеріали] I частина / За ред. Сич О.А. – Львів: ЛНУ, 2017. – 123 с.
69. Фастунова В.О. Фактори впливу на формування фінансового потоку страхових компаній / В.О. Фастунова // VIII Международная научно-практическая конференция «Социальноэкономические реформы в контексте интеграционного выбора Украины» – Л., 2012.
70. Охріменко О.О. Страховий захист: маркетинг, менеджмент, економіка безпеки (туристське підприємництво): Навчальний посібник / О.О. Охріменко. – К.: Міжнародна агенція «BeeZone», 2005. – 416 с.
71. Аберніхіна І. Г., Сокиринська І. Г. Фінанси страхових організацій: навчальний посібник / І. Г. Аберніхіна, І. Г. Сокиринська. – Дніпро: Пороги, 2019. – С. 198.
72. Трохимець І. С. Основні стратегії при управління фінансовими ресурсами страховика [Електронний ресурс] / І. С. Трохимець. – Режим доступу: <http://nauka.zinet.info/8/trohymets.php>
73. Козьменко О.В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку: монографія / О. В. Козьменко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 350 с.

74. Ткаченко Н.В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика: монографія / Н. В. Ткаченко; Нац. банк України, Ун-т банків. справи. – Черкаси: «Черкаський ЦНТЕІ», 2009. – 570 с.

75. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – Т-1-К.: Ника-Центр, 1999. – 592 с.

76. Хавтур О. В. Оптимізація структури капіталу страхових компаній / О. В. Хавтур // Економічні проблеми розвитку будівництва в Україні. – Тернопіль: Екон. думка, 2011. – С. 59–63.

77. Закон України «Про підприємництво» (зі змінами та доповненнями) // Господарське законодавство України: правове регулювання господарських відносин. Збірник нормативних актів / Упорядник Камлик М. І. – К.: Атіка, 2004.

78. Докторова Н. П. Напрямки посилення дієвості механізмів державного регулювання страхової діяльності / Н. П. Докторова // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: зб. наук. праць Донецького державного університету управління. – Донецьк, 2007. – т. VIII, вип. 90, серія «Державне управління».

79. Залєвська О. Страхування бізнесу під час війни: як працює. [URL:https://cutt.ly/Q86NaQ6](https://cutt.ly/Q86NaQ6)

80. Смоляк В. А. Особливості визначення фінансової стійкості страхових компаній в умовах реформування ринку фінансових послуг. Бізнес-навігатор. 2022. № 3(70). С. 128-131. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28817> (дата звернення: 06.03.2023).

81. Багацька К.В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Підручник. – К., 2014. – с. 320 с.

82. Кіндрацька Г.І. Аналіз господарської діяльності: навч. посібник / Г.І. Кіндратська, А.Г. Загородній, Ю.І. Кулиняк. – Львів: ЗУКЦ, 2017. – 310 с.

83. Бойко А. О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії / А. О. Бойко // Економічні науки. – 2010. – №7.

84. Братюк В.П. Дослідження управління фінансовою надійністю страховика на прикладі страхових компаній України / В.П. Братюк // Ефективна економіка. – 2014. – №11.

85. Павловська О. В. Фінансова стійкість страхової компанії та критерії її забезпечення / О.В. Павловська, В. О. Філімонова // Ефективна економіка – 2015. – №6.

86. Кобилецький В. Р. Коефіцієнт фінансової автономії (Коефіцієнт фінансової незалежності) [Електронний ресурс] / В. Р. Кобилецький // Онлайн-журнал «Financial Analysis online». – Режим доступу: <https://www.finalon.com/slovník-ekonomichnikh-pokaznikiv/346-pokaznik-finansovoji-avtonomiji-pokaznik-finansovoji-nezalezhnosti>

87. Кривенцова А.М. Шляхи підвищення ефективності управління фінансовим станом страхових компаній України / А.М. Кривенцова // Гроші, фінанси та кредит. – 2017. – № 6. – С. 98-103.

88. Григор'єва О.Ю. Шляхи підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства [Електронний ресурс] / О.Ю. Григор'єва. – Режим доступу: https://eaf.nmu.org.ua/ua/naukova_diyalnist/Internet_tezi_2016/Шляхи%20підвищення%20ефективності%20управління%20фінансовими%20ресурсами%20підприємства.pdf

89. Нестеренко Н. В. Шляхи вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства / Н. В. Нестеренко, Д. М. Ребріна // Вісник. – 2011. – № 3(16). – С. 69-72.

90. Григораш Т.Ф. Шляхи вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства / Т.Ф. Григораш, Є.С. Сокальська, А.В. Шабала // Young Scientist. – 2014 – №10 (13).

91. Шкробот М. В. Сутність та основи функціонування системи управління фінансовими ресурсами підприємств / М. В. Шкробот // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 3, Т. 2. – С. 236-240.
92. Карлін М.І. Управління державними фінансами : [навч. посіб.] / М.І. Карлін, О.В. Борисюк. – Луцьк : ПП Іванюк , 2013. – 273 с.
93. Соколовська З.М. Оптимізація фінансового управління страховими компаніями на основі імітаційного моделювання / З.М. Соколовська, О.А. Клепікова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2010. – №1. – С. 56-61.
94. Клейслер О. Сучасні реалії управління фінансовими потоками страхових компаній / О. Клейслер // Збірник наукових праць «Перші наукові читання пам'яті С.І. Юрія» (м. Тернопіль, 26 листопада 2015 р.). – 2015. – С. 30-35.

ДОДАТКИ